

EKONOMISTYRNINGSVERKET

Rapport

Omfattningen av felaktiga
utbetalningar från
välfärdssystemen

Publikationen kan laddas ner
från ESV:s webbplats esv.se.

Datum: 2023-03-30

Dnr: 2023-04213

ESV-nr: 2023:22

Copyright: ESV

Rapportansvarig: Melanie Müller

Förord

Ekonomistyrningsverket (ESV) har i uppdrag att för regeringen vart tredje år, med början 2023, redovisa en fördjupad lägesbeskrivning som bl.a. innehåller en redogörelse för resultaten av genomförda omfattningsstudier och en bedömning av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Detta framgår av 13 § förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Övriga redovisningskrav enligt 13 § kommer att tillgodoses i den rapport som ESV ska lämna senast den 17 april 2023 med anledning av uppdraget i regleringsbrevet för 2023 om måluppfyllelseanalys¹.

Myndigheterna har under 2022 genomfört studier av omfattningen av felaktiga utbetalningar. Dessa studier har redovisats till ESV och ligger till grund för ESV:s redovisning i denna rapport. I del 1 redovisar vi totalskattningen av de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen 2021. I del 2 redovisar vi de felaktiga utbetalningarna per ersättning. Myndigheternas rapporter finns tillgängliga hos ESV (diarienummer 2022-00112).

ESV har diskuterat slutsatser och bedömningar med *Rådet för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen*. Redovisningen av myndigheternas omfattningsstudier har faktagranskats av de utbetalande myndigheterna och Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF). Utredare Niklas Ottosson från IAF har också bistått ESV i arbetet med denna rapport.

Utredare Melanie Müller, Maria Modin och Johanna Mattsson har tagit fram denna rapport.

Stockholm
2023-03-30

Clas Olsson

Generaldirektör

Melanie Müller

Utredare

¹ Regeringsbeslut Fi2022/03469 (delvis), Finansdepartementet, *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Ekonomistyrningsverket*. 2022-12-22.

Innehåll

Förord	3
Innehåll	4
Sammanfattning	8
DEL 1: TOTALA OMFATTNINGEN AV FELAKTIGA UTbetalNINGAR	10
1 Inledning	11
1.1 Bakgrund	11
1.2 Uppdraget.....	11
1.3 Genomförande.....	12
1.4 Avgränsning.....	12
1.5 Definition av felaktiga utbetalningar och orsaker till felaktiga utbetalningar	13
1.5.1 Orsaksindelning.....	13
2 God tillförlitlighet i skattningen för 2021	15
3 Den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar	20
3.1 Resultaten av den totala skattningen av felaktiga utbetalningar	20
3.2 Resultatets validitet – god tillförlitlighet i studierna men risk för systematiska underskattningar	24
3.2.1 Vissa metoder och avgränsningar leder till systematiska fel	24
3.3 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part.....	27
3.3.1 Delrisker inom fel orsakade av den sökande	30
3.4 Systemöverskridande risker	31
3.4.1 Sjukpenninggrundande inkomst (SGI).....	31
3.4.2 Folkbokföring.....	32
3.4.3 Samordningsnummer	32
3.4.4 Odeklarerade löneinkomster	33
4 ESV:s medskick till det fortsatta arbetet med omfattningsstudier	35
4.1 Det rättsliga stödet för att studera fel, och för att kunna åtgärda upptäckta fel, behöver stärkas	36
4.2 Det gemensamma erfarenhetsutbytet har stärkt arbetet med omfattningsstudier och bör fortsätta	37
4.3 Det är möjligt att effektivisera arbetet med riskanalyser och omfattningsstudier	37
5 En diskussion om problemets storlek	38
5.1 Vissa fel genererar stora felaktiga utbetalningar... ..	38
5.2 ...andra fel behöver adresseras oavsett hur stora de är.....	39
5.3 Vissa fel är inbyggda i ersättningens konstruktion... ..	39
5.4 ...andra fel orsakas i hög grad av myndigheten själv	40
5.5 Är felen avsiktliga eller oavsiktliga?	40
5.6 Hur stora fel kan vi acceptera?	41
6 Resultatets jämförbarhet över tid	43

6.1	God tillförlitlighet, men sämre jämförbarhet	43
6.1.1	Schablonantaganden.....	43
6.1.2	Expert elicitation	44
6.1.3	Bedömningar som gjorts av Delegationen för korrekta utbetalningars kansli	45
6.1.4	Utvecklade metoder leder till mindre osäkerhet men begränsar jämförbarheten över tid.....	46
6.2	Ett fåtal ersättningar kan jämföras med tidigare skattningar	46
6.2.1	Aktivitetsersättning	48
6.2.2	Allmän pension	48
6.2.3	Arbetslöshetsförsäkringen	48
6.2.4	Arbetssskadelivränta	49
6.2.5	Assistansersättning	49
6.2.6	Aktivitetsstöd, Utvecklingsersättning, Etableringsersättning (ASUEEEE)	50
6.2.7	Barnbidrag	50
6.2.8	Bostadsbidrag	51
6.2.9	Bostadstillägg till personer med sjuk- eller aktivitetsersättning	51
6.2.10	Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd	52
6.2.11	Dagersättning till asylsökande	52
6.2.12	Efterlevandeförmåner till barn	53
6.2.13	Efterlevandeförmåner till vuxna	53
6.2.14	Ersättning för höga sjuklönekostnader	53
6.2.15	Föräldrapenning	54
6.2.16	Garantipension	54
6.2.17	Inkomstpensionstillägg	55
6.2.18	Lönebidrag	55
6.2.19	Merkostnadsersättning	55
6.2.20	Nystartsjobb	56
6.2.21	Omvårdnadsbidrag	56
6.2.22	Sjukersättning	57
6.2.23	Sjukpenning	57
6.2.24	Statligt tandvårdsstöd	58
6.2.25	Studiehjälp	58
6.2.26	Studiemedel för studier i Sverige	58
6.2.27	Studiemedel för studier i utlandet	59
6.2.28	Tillfällig föräldrapenning	59
6.2.29	Underhållsstöd	60
6.2.30	Yrkesintroduktionsanställning	60
6.2.31	Övriga ersättningar CSN	60
6.2.32	Övriga ersättningar inom socialförsäkringen	61
6.3	Begränsad jämförbarhet av totalskattningen med tidigare studier	61
6.3.1	Sammanläggningen av delstudier	62

6.3.2	Vissa risker har inte studerats alls	62
6.3.3	Olika metoder har använts	63
6.4	Jämförbarhet med framtida studier	63
DEL 2: FELAKTIGA UTBETALNINGAR PER ERSÄTTNING		64
7	Metoder som har använts för att uppskatta felens omfattning	65
7.1	Myndigheternas skattningsmetoder	65
7.1.1	Empiriska metoder för att skatta felen	65
7.1.2	Icke empiriska metoder för att skatta felen	69
7.1.3	Metodblandning: empiriska och icke empiriska metoder	70
7.2	ESV:s metod att beräkna den totala omfattningens konfidensintervall	70
7.2.1	Väntevärdesriktiga medelvärden i myndigheternas studier	71
7.2.2	Vikta varianserna	71
7.2.3	Samvariation mellan populationsmedelvärdena i myndigheternas studier	72
7.2.4	Metoden för att räkna samman konfidensintervallen	73
7.2.5	Summering av det totala konfidensintervallet	74
8	Resultatredovisning per ersättning	75
8.1	Arbetsförmedlingen	75
8.1.1	Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	75
8.1.2	Lönebidrag	77
8.1.3	Nystartsjobb	79
8.1.4	Yrkesintroduktionsanställning	81
8.2	CSN	83
8.2.1	Studiehjälp	83
8.2.2	Studiemedel för studier i Sverige	85
8.2.3	Studiemedel för studier i utlandet	88
8.2.4	Övriga ersättningar CSN	91
8.3	Försäkringskassan	91
8.3.1	Aktivitetsersättning	91
8.3.2	Arbetsskadelivränta	94
8.3.3	Assistansersättning	96
8.3.4	Barnbidrag	99
8.3.5	Bostadsbidrag	101
8.3.6	Bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning	103
8.3.7	Ersättning för höga sjuklönekostnader	105
8.3.8	Föräldrapenning	106
8.3.9	Merkostnadsersättning	108
8.3.10	Omvårdnadsbidrag	110
8.3.11	Sjukersättning	112
8.3.12	Sjukpenning	114
8.3.13	Statligt tandvårdsstöd	117
8.3.14	Tillfällig föräldrapenning	119

8.3.15 Underhållsstöd	121
8.3.16 Övriga ersättningar inom socialförsäkringen	123
8.4 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	124
8.4.1 Arbetslöshetsförsäkring	124
8.5 Migrationsverket	128
8.5.1 Dagersättning till asylsökande	128
8.6 Pensionsmyndigheten	130
8.6.1 Allmän pension	130
8.6.2 Garantipension	131
8.6.3 Inkomstpensionstillägg	133
8.6.4 Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd	135
8.6.5 Efterlevandeförmåner	137
Ordlista	141
Bilaga 1: Uppdrag att studera felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar ..	143
Bilaga 2: Anvisning för omfattningsstudier 2022	149

Sammanfattning

Ekonomistyrningsverket (ESV) bedömer att den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 2021 uppgick till 13,0–16,3 miljarder kronor, med en punktskattning på 14,6 miljarder kronor. Det motsvarar 1,8–2,2 procent av de totala utbetalningarna 2021, med en punktskattning på 2,0 procent. Om man drar av skattningen för allmän pension ligger de felaktiga utbetalningarna på 3,6–4,5 procent, med en punktskattning på 4,1 procent.

ESV baserar sin bedömning av den totala omfattningen på resultaten från myndigheternas studier av omfattningen av felaktiga utbetalningar och på en sammanläggning av deras skattningar. Totalskattningens konfidensintervall har beräknats av ESV.

Delegationen för korrekta utbetalningar (KUT-delegationen) uppskattade 2018 omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen till 18 miljarder kronor. Då ingick även ekonomiskt bistånd och vissa risker som inte har studerats denna gång. Om vi gör en schablonmässig uppräknings för att kompensera för dessa skillnader landar skattningen för 2021 på 18,5 miljarder kronor.

ESV bedömer att skattningen för 2021 är betydligt säkrare än skattningen för 2018. Den huvudsakliga förklaringen är att studierna för 2021 i högre utsträckning – och för en större andel av utbetalningarna från välfärdssystemen – baseras på empiriska studier. Osäkerhetsintervallet är dessutom betydligt snävare än KUT-delegationens skattning. Det finns dock risker som inte har studerats, vilket gör att felen inom vissa ersättningar skulle kunna vara större än vad skattningarna visar.

Mot bakgrund av att metoderna som använts skiljer sig åt mellan åren för en stor del av ersättningarna går det inte att dra några tillförlitliga slutsatser om de felaktiga utbetalningarna på totalen har ökat eller minskat sedan 2018. Vidare skiljer sig den totalt skattade omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen för 2021 inte signifikant från skattningarna för 2018. Det innebär att ESV inte heller kan uttala sig om en generell förändring av de felaktiga utbetalningarna.

ESV har i uppgift att samordna de studier av omfattningen av felaktiga utbetalningar som ett antal myndigheter är ålagda att återkommande genomföra. ESV:s och myndigheternas uppgifter regleras i förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (förordningen om korrekta utbetalningar). De myndigheter som omfattas av arbetet är Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten.

Under 2022 har omfattningen av felaktiga utbetalningar för 24 enskilda ersättningar studerats med empiriska metoder. För ytterligare ett 20-tal ersättningar har omfattningen uppskattats på annat sätt.

Av myndigheternas studier framgår att de fyra enskilda ersättningarna med störst andel felaktiga utbetalningar är: bostadsbidrag (16–20 %), lönebidrag (8–16 %), tillfällig föräldrapenning (13–15 %) och nystartsjobb (7–15 %). Den genomsnittliga felandelen för samtliga empiriskt studerade ersättningar är 2,0 procent.

De ersättningar som resulterar i störst felaktiga utbetalningar i kronor räknat är: assistansersättning (1,1–2,9 mdkr), sjukpenning (1,7–2,6 mdkr), lönebidrag (0,9–1,8 mdkr) och tillfällig föräldrapenning (1,3–1,5 mdkr).

Av myndigheternas studier framgår att de sökande orsakade hela 90 procent av det totalt skattade beloppet som betalades ut felaktigt under 2021. Merparten härrör från att den sökande uppger felaktiga uppgifter vid ansökan. Ofta handlar det om felaktiga uppgifter om arbetsinkomst, bostadsadress och civilstånd. Myndigheterna orsakade 9 procent av det skattade beloppet som betalades ut felaktigt. 2 procent av det skattade totalbeloppet är förskottsfel. Fördelningen varierar dock mellan olika myndigheter och ersättningar.

Resultatet av denna rapport visar enligt ESV:s uppfattning på behovet av att genomföra omfattningsstudier för att öka kunskapen om den totala omfattningen av problemet med felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Metoderna för att återkommande studera omfattningen behöver dock utvecklas, så att det på sikt går att på ett resurseffektivt sätt beskriva trender och analysera utvecklingen över tid.

Vidare behöver brister i datatillgång åtgärdas, som påverkar såväl möjligheten att analysera felaktiga utbetalningar, som att kontrollera misstänkta felaktigheter. ESV bedömer även att det finns en utvecklingspotential i det myndighetsgemensamma arbetet med att skatta systemöverskridande risker och utveckla kunskapsläget, om exempelvis hur företag används som brottsverktyg.

Myndigheterna har bedrivit ett ambitiöst arbete med att skatta omfattningen av de felaktiga utbetalningarna samt orsakerna till dem. Arbetet har bidragit till viktiga kunskaper om felens storlek, hur de uppstår och vilka risker som finns inom de olika ersättningssystemen.

DEL 1: TOTALA OMFATTNINGEN AV FELAKTIGA UTBETALNINGAR

1 Inledning

1.1 Bakgrund

De senaste åren har regeringens arbete med att bekämpa bidragsbrott intensifierats och riksdagen har beslutat om ett övergripande mål. Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen är att utbetalningarna från dessa system ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas.² Sedan 2021 finns det även en förordning (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. En central del av förordningen är att återkommande studera omfattningen av felaktiga utbetalningar. Studierna syftar till att utgöra ett beslutsunderlag för såväl uppföljningen av riksdagens mål som för regeringens och myndigheternas prioriteringar och beslut om åtgärder för att uppnå målet.

I denna rapport redovisas de delar av den fördjupade lägesbeskrivning enligt § 13 i förordningen om korrekta utbetalningar som avser resultatet av myndigheternas omfattningsstudier och ESV:s bedömning av den totala omfattningen av de felaktiga utbetalningarna. Övriga delar som enligt förordningen ska ingå i den fördjupade lägesbeskrivningen kommer att redovisas i samband med ESV:s samlade analys av i vilken utsträckning det riksdagsbundna målet uppfylldes 2022.

1.2 Uppdraget

Av förordningen om korrekta utbetalningar framgår det att ESV ska samordna myndigheternas arbete med återkommande omfattningsstudier och att berörda myndigheter ska studera omfattningen av felaktiga utbetalningar av enskilda ersättningar, i enlighet med vad regeringen närmare beslutar.

Regeringen gav i januari 2022 Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF), Migrationsverket och Pensionsmyndigheten i uppdrag att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar samt vad felaktigheterna beror på, i enlighet med 7 § första stycket 3 förordningen om korrekta utbetalningar.³ Se bilaga 1.

Uppdraget byggde i viss mån på den rapport som ESV lämnade till regeringen hösten 2021, med förslag på ersättningar att studera empiriskt respektive med andra metoder.⁴ I rapporten framhöll ESV att det är önskvärt att bedömningen av den totala

² Prop. 2020/21:1. Utgiftsområde. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150.

³ Regeringsbeslut Fi2021/03247 Fi2022/00107, Finansdepartementet, *Uppdrag att studera felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar*. 2022-01-13.

⁴ ESV 2021:37, *Underlag inför 2022 års omfattningsstudier*.

omfattningen av de felaktiga utbetalningarna i högre grad grundas på empiriska underlag än vad som gjorts tidigare.

Regeringen delade den uppfattningen och ansåg att något fler ersättningar än vad ESV föreslog borde studeras empiriskt för att uppnå säkrare bedömningar av omfattningen av de felaktiga utbetalningarna. Ytterligare ett motiv för fler empiriska studier var att regeringen också ville få bättre underlag för såväl uppföljningen av riksdagens mål som för beslut om åtgärder.

Av regeringsuppdraget framgår det vilka ersättningar som ska studeras empiriskt och vilka ersättningar som får uppskattas på annat sätt. Med empiriska studier avses studier som baseras på datainsamling, exempelvis genom datamatchning eller kontroll av ett slumpmässigt urval av ärenden. Det framgår även att resultatet av myndigheternas omfattningsstudier ska redovisas till ESV och ligga till grund för den redovisning som ESV ska lämna till regeringen enligt 13 § förordningen om korrekta utbetalningar.

1.3 Genomförande

I slutet av 2021 bildade ESV en metodarbetsgrupp med deltagare från de berörda myndigheterna för att stödja och samordna arbetet med myndigheternas omfattningsstudier. ESV har även tagit fram anvisningar för arbetet med att redovisa myndigheternas omfattningsstudier. Syftet med anvisningarna har varit att skapa samordning, underlätta jämförelser mellan studier och över tid samt möjliggöra en samlad bedömning av omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Myndigheterna har planerat och genomfört studierna under 2022 med i regel referensåret 2021 (eller i undantagsfall 2022). Ambitionen var ursprungligen att redovisa till ESV i slutet av året. ESV har haft möjlighet att ta del av preliminära resultat men de flesta redovisningar kom in till ESV under februari 2023. Det innebär i praktiken att tiden för analys av resultaten och jämförelser mellan ersättningar och över tid har varit mycket kort.

1.4 Avgränsning

Av regeringsuppdraget att studera felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar framgår att myndigheterna i sina bedömningar av de felaktiga utbetalningarna ska beakta resultaten av de studier som ESV genomför i samarbete med berörda myndigheter enligt 8 § förordningen om korrekta utbetalningar. ESV har inte genomfört någon sådan studie under 2022.

Av myndigheternas redovisningar till ESV framgår om och i så fall vilka avgränsningar som gjorts i respektive studie.

Migrationsverket har inte redovisat en skattning för särskilt bidrag enligt Lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande och reseersättning. CSN har inte redovisat en skattning för lån till körkort och hemutrustningslån.

1.5 Definition av felaktiga utbetalningar och orsaker till felaktiga utbetalningar

Med felaktiga utbetalningar menas i denna rapport sådana utbetalningar som betalas ut trots att villkoren för att ta del av ersättningen inte är uppfyllda⁵.

1.5.1 Orsaksindelning

Myndigheternas studier i fråga om indelning av orsaker till felen, ska redovisas med åtminstone den detaljeringsgrad som användes i de omfattningsstudier som genomfördes inom ramen för KUT-delegationens arbete.⁶

När det gäller fel orsakade av den sökande ska det av redovisningen framgå om

- felaktiga uppgifter lämnats vid ansökan
- den sökande inte anmält ändrade förhållanden under pågående ersättningsperiod
- felet bedömts som misstänkt avsiktligt eller oavsiktligt.

När det gäller fel orsakade av myndigheten ska det framgå om

- felet beror på att myndigheten inte har tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut
- felaktigt beslut har fattats trots att tillräckliga och korrekta uppgifter fanns tillgängliga
- felaktig utbetalning har gjorts trots att beslutet varit korrekt
- uppgift om ändrade förhållanden inte har omhändertagits.

Dessutom ska det av redovisningen framgå om felet är ett så kallat förskottsfel.

Dessa fel förekommer endast inom system där ersättningen betalas ut i förskott och utbetalningen initialt var korrekt, men där ett fel kan uppstå och upptäckas först efter att ersättningen har betalats ut.

⁵ 2 § 2 st förordningen 2021:663

⁶ SOU 2019:59, Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, *Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen*. Rapport 4: Läckaget i välfärdssystemen, del 1, avsnitt 4.4.

Figur 1. Modell för orsaksindelning för felaktiga utbetalningar

2 God tillförlitlighet i skattningen för 2021

I det här kapitlet redogör vi för om myndigheternas skattningar baseras på empiriska metoder samt belyser metodutvecklingen över tid.

Uppdraget om omfattningsstudierna för 2021 ställde högre krav på metod för skattningen, jämfört med tidigare studier. Fler ersättningar skulle studeras med empiriska metoder.⁷

ESV vill påpeka att det är ett gap mellan vad en empirisk skattning avser per definition och regeringens förväntningar. I den här rapporten avses med empiriska metoder sådana metoder som används för att analysera stora datamängder istället för kvalitativa bedömningar. Definitionen behöver dock ses över och förtydligas inför kommande uppdrag.

Empiriska skattningar som bygger på analyser av stora datamängder leder troligtvis till en god tillförlitlighet och en korrekt bild av verkligheten av omfattningen av felaktiga utbetalningar. Vidare medför empiriska skattningar möjligheten att redovisa med högre detaljeringsgrad, i stället för att endast redovisa en samlad bedömning.

ESV konstaterar att de flesta av myndigheternas omfattningsstudier är tillförlitliga. Inom de 43 skattningarna för 2021 har myndigheterna skattat 20 ersättningar med helt empiriska metoder, 2 ersättningar huvudsakligen empiriskt och 2 ersättningar delvis empiriskt (se Tabell 2). 19 ersättningar skattades med icke-empiriska metoder varav 13 är mindre ersättningar som Försäkringskassan och CSN ansvarar för.

ESV:s indelning av metoderna baseras på andelen empiriskt skattade felaktiga utbetalningar av det totalt skattade beloppet (se Tabell 1).⁸

Tabell 1: Indelning utifrån andel av de empiriskt studerade skattade felaktiga utbetalningar av det totalt skattade beloppet

Metoder	Andel belopp av skattade felaktiga utbetalningar
icke-empirisk	< 50 procent
delvis-empirisk	>= 50 procent < 70 procent
huvudsakligen-empirisk	>= 70 procent < 90 procent
empirisk	>=90 procent

⁷ Empiriska metoder använder empiriska bevis, som kan analyseras både kvantitativt eller kvalitativt. Genom att kvantifiera bevisen eller tolka dem i kvalitativ form kan man svara på empiriska frågor.

⁸ Att dela in skattningarna utifrån det skattade beloppet har nackdelen att det inte ger en rättvisande bild i en situation där en myndighet genomför en omfattande empirisk studie men inte hittar några fel (såsom inom efterlevandeförmåner till vuxna).

Detta innebär att studierna kan ge god bild över de utbetalningar som betalas ut felaktigt, samt hur felens orsaker fördelar sig inom ersättningarna. Det gäller inte bara det faktum att felen i fler ersättningar, eller delar av dessa, har kunnat skattas empiriskt utan även att myndigheterna har

- korrigerat och utvecklat de metoder de använde tidigare för att öka tillförlitligheten
- upparbetat en ökad samverkan
- kunnat ta del av befintliga data mer effektivt än tidigare.

Med detta sagt innehåller Tabell 2 ingen bedömning av kvaliteten av studierna.

Tabell 2. Översikt över studerade ersättningar, huvudman, typ av uppskattning och avsett studieår

Ersättning	Huvudman	Typ av uppskattning	Studieår ⁹
Lönebidrag	AF ¹⁰	huvudsakligen empirisk	2021
Nystartsjobb	AF	huvudsakligen empirisk	2021
Yrkesintroduktion	AF	empirisk	2021
ASUEEE ¹¹	AF/FK ¹²	empirisk	2021
Studiehjälp	CSN ¹³	empirisk	2021
Studiemedel för studier i Sverige	CSN	empirisk	2021
Studiemedel för studier i utlandet	CSN	empirisk	2021
Övriga ersättningar CSN	CSN	icke empirisk	2021
Aktivitetsersättning	FK	empirisk	2021
Arbetskadelivränta	FK	empirisk	2021
Assistansersättning	FK	icke empirisk	2021
Barnbidrag	FK	empirisk	2021
Bostadsbidrag	FK	empirisk	2021
Bostadstillägg	FK	empirisk	2021
Ersättning för höga sjuklönekostnader	FK	empirisk	2021
Föräldrapenning	FK	empirisk	2021
Merkostnadsersättning	FK	icke empirisk	2021
Omvårdnadsbidrag	FK	icke empirisk	2021
Sjukersättning	FK	empirisk	2021
Sjukpenning	FK	empirisk	2021
Statligt tandvårdsstöd	FK	empirisk	2021
Tillfällig föräldrapenning	FK	empirisk	2021
Underhållsstöd	FK	empirisk	2021
Övriga ersättningar inom socialförsäkring	FK	icke empirisk	2021
Arbetslöshetsersättning	IAF ¹⁴	empirisk	2021
Dagersättning till asylsökande	MIG ¹⁵	empirisk	2021
Allmän pension	PM ¹⁶	icke empirisk	2022
Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd	PM	empirisk	2022
Efterlevandeförmåner till barn	PM	delvis empirisk	2022
Efterlevandeförmåner till vuxna*	PM	icke empirisk	2022
Garantipension	PM	delvis empirisk	2022
Inkomstpensionstillägg	PM	icke-empirisk	2022

* Studerades till stor del empiriskt, men studien påvisade få felaktiga utbetalningar

⁹ Med studieår menas vilket år skattningsarna avser.

¹⁰ Arbetsförmedlingen

¹¹ Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning

¹² Försäkringskassan

¹³ Centrala studiestödsnämnden

¹⁴ Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

¹⁵ Migrationsverket

¹⁶ Pensionsmyndigheten

Skattningarna för 2018 använde främst metoder som baseras på bedömningar samt schablonmässiga antaganden. Endast ett fåtal skattningar använde i huvudsak empiriska metoder. Detta ledde till mindre tillförlitliga skattningar som gav en mindre säker punktskattning samt mycket breda osäkerhetsintervall (i ordlistan sist i rapporten förklarar vi begreppen punktskattning och osäkerhetsintervall).

För 2018 skattades 11 ersättningar huvudsakligen empiriskt och 30 ersättningar med icke empiriska metoder (varav 23 ersättningar med schabloniserade antaganden, 4 ersättningar med den kvalitativa bedömningsmetoden ”Expert Elicitation”¹⁷ och 3 ersättningar med andra icke empiriska uppskattningsmetoder).

2021 baseras 24 skattningar av omfattningen av felaktiga utbetalningar på empiriska metoder. 19 ersättningar, varav 13 handlar om mindre ersättningar,¹⁸ har studerats med icke empiriska metoder. Denna utveckling borde betyda att fler ersättningar skattas med större tillförlitlighet. Det innebär att skattningarna med större sannolikhet speglar omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

De ersättningar som skattades¹⁹ med helt icke-empiriska metoder för 2018 och som för 2021 helt eller till stora delar har skattats med empiriska metoder är: aktivitetserättning, arbetsskadelivränta, bostadsbidrag, bostadstillägg, sjukersättning, sjukpenning, underhållsstöd, efterlevandeförmåner till barn, garantipension, studiehjälp samt studiemedel för studier i Sverige.

De ersättningar som tidigare skattades icke eller delvis empiriskt och som för 2021 skattades empiriskt i en större omfattning, alternativt identifierat en större andel fel i de empiriska delarna är: aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning (ASUEEE), arbetslöshetsersättning, lönebidrag, nystartsjobb, assistansersättning, föräldrapenning, merkostnadsersättning, omvårdnadsbidrag, tillfällig föräldrapenning, efterlevandeförmåner till vuxna, studiemedel för studier i utlandet samt dagersättning för asylsökande.

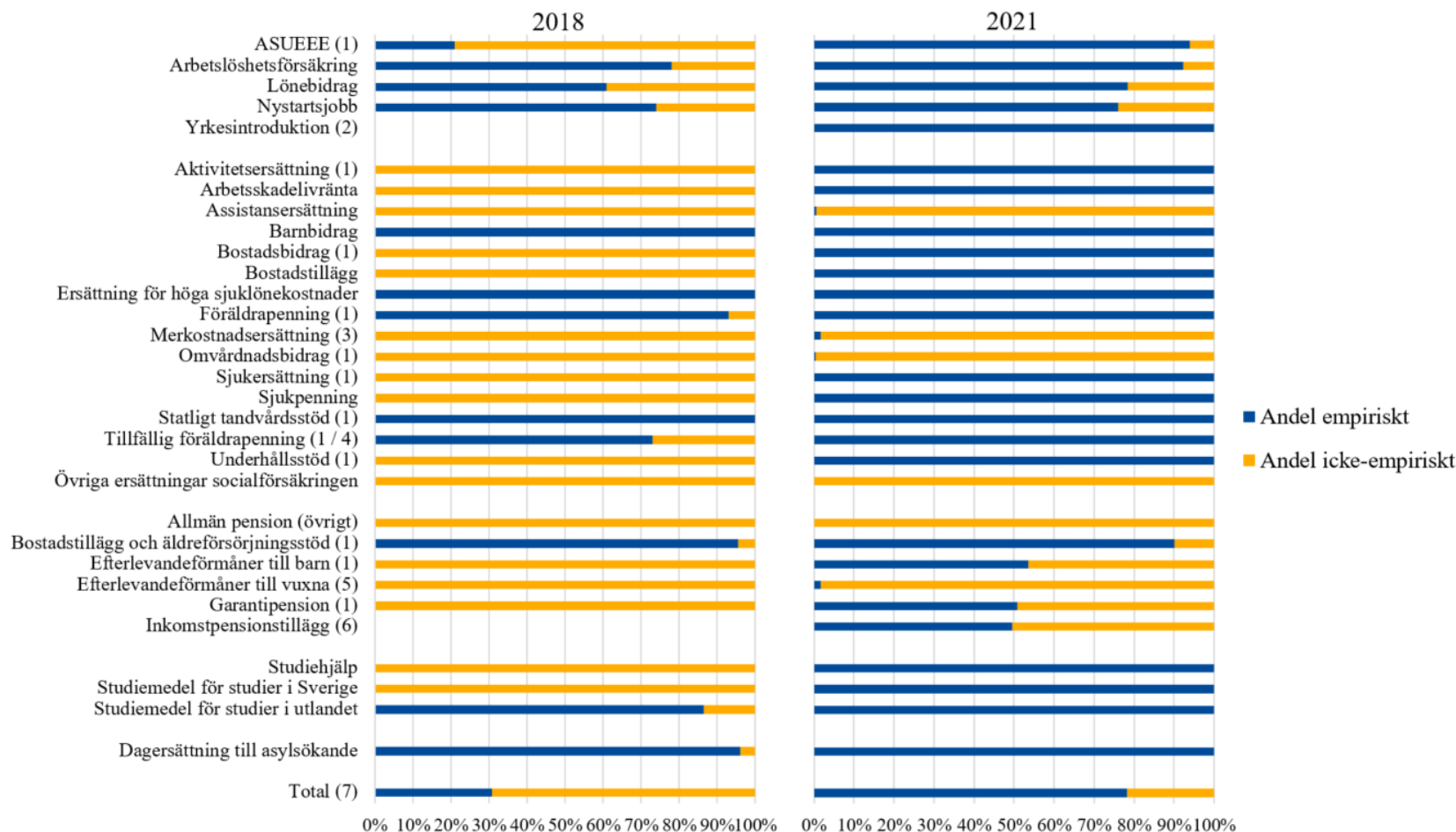
Inkomstpensionstillägg och yrkesintroduktion ingick inte i skattningarna för 2018, men skattades för 2021 helt eller till stora delar med empiriska metoder. För 2018 skattades totalt nära 30 procent av de felaktiga utbetalningarna med empiriska metoder, för 2021 är det närmare 80 procent.

¹⁷ Expert Elicitation är en metod som används för att extrahera ämnesexperters kunskap för att uppskatta okända kvantiteter.” Källa: Sverige Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2019). Läckaget i välfärdssystemen Del 1 Omfattningsstudier och bedömningar av felaktiga utbetalningar från vissa välfärdssystem. [Stockholm]: Regeringskansliet, Finansdepartementet, s.167

¹⁸ Där ingår Pensionsmyndighetens skattning för ”Efterlevandeförmåner till vuxna” som använde både empiriska och icke-empiriska metoder men där de endast hittade få felaktiga utbetalningar med den empiriska metoden.

¹⁹ Inom ramen för KUT-delegationens arbete.

Figur 2: Andel av felaktigt utbetalt belopp avseende skattningsmetod; omfattningsstudierna 2018 (vänster) och 2021 (höger)

(1) Studerades 2018 delvis empiriskt inom ramen för studien om folkbokföringsrelaterade risker.

(2) Yrkesintroduktionsanställningar studerades inte 2018. Empiriskt studerad nu, men inga felaktiga utbetalningar konstaterades.

(3) Handikappersättning ersattes 2019 av merkostnadsersättning. Ersättningarna är i allt väsentligt jämförbara.

(4) Uppskattningen 2021 utelämnar vissa risker.

(5) Studerades till stor del empiriskt 2021, men studien visade inte på några felaktiga utbetalningar.

(6) Inkomstpensionstillägget infördes under 2021.

(7) Totalen från 2018 beräknad exklusive felaktiga utbetalningar från odeklarerade löneinkomster och samordningsnummer.

3 Den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar

I det här kapitlet redovisar vi de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen på ersättningsnivå samt på totalen. Resultatets validitet, dvs. i vilken utsträckning skattningarna verkligen mäter omfattningen av felaktiga utbetalningarna, diskuterar vi också i det här kapitlet. Vidare redovisar vi resultaten av myndigheternas rapporter som upplyser om orsaker och orsakande part till felaktiga utbetalningar samt systemöverskridande risker.

ESV:s centrala medskick utifrån resultaten samt en diskussion om omfattningen av felen redovisar vi i kapitel 4 och kapitel 5.

I kapitel 6 sätts resultaten också i relation till den senaste skattningen för felaktiga utbetalningar som togs fram inom ramen för KUT-delegationens arbete för 2018.

3.1 Resultaten av den totala skattningen av felaktiga utbetalningar

ESV beräknar de totala felaktiga utbetalningarna för 2021 till 13,0–16,3 miljarder kronor, med en punktskattning på 14,6 miljarder kronor. I relation till de totala utbetalningarna för 2021 (728 miljarder kronor) innebär det en andel felaktiga utbetalningar på 1,8–2,2 procent, med en punktskattning på 2,0 procent.²⁰ ESV:s sammanslagning av alla skattningar presenteras i Tabell 3.

Det totala beloppet för felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen baseras på en sammanläggning av myndigheternas skattningar för varje ersättning.

Punktskattningen av de totala felaktiga utbetalningarna för 2021 är summan av punktskattningarna för varje ersättning. Det totala estimatets konfidensintervall (se ordlista) beräknas utifrån populationens varians och urvalsstorleken. Metoden för att addera intervallen och resultatet av den totala skattningen beskriver vi i kapitel 7.2.

Om man drar av skattningen för allmän pension ligger de felaktiga utbetalningarna på 3,6–4,5 procent av de totala utbetalningarna, med en punktskattning på 4,1 procent. ESV bedömer att skattningen för allmän pension endast har ett litet fel i förhållande till de totala utbetalningarna av allmän pension, som i sig står för mer än hälften av de totala utbetalningarna från välfärdssystemen.

²⁰ En alternativ metod för att beräkna totalsiffrans intervall går ut på ett upprepat slumpmässigt urval med återläggning (100 000 gånger) av alla intervall av de enskilda skattningarna. Resultatet är snarlikt med ett nedre intervall på 13,3 miljarder kronor och ett övre intervall på 16 miljarder kronor. Vid en enkel summering av intervallen vilket medför en överskattning av intervallens storlek landar vi på en totalskattning mellan 10,8 och 18,2 miljarder kronor för 2021.

Även om skattningarnas tillförlitlighet troligen har ökat för 2021 jämfört med studierna för 2018, finns det ett flertal brasklappar som påverkar både jämförbarheten samt validiteten av resultatet (se avsnitt 6 och 3.2). ESV bedömer därför att de faktiska felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen kan vara högre än totalsiffran som presenteras i Tabell 3.

Tabell 3: Sammanställning över de totala felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen för 2021

Myndig- het	Ersättning	Utgifter 2021 (mnkr)	Punktskattning (mnkr)	Nedre intervall (mnkr)	Övre intervall (mnkr)	% Punkt- skattning	% Nedre intervall	% Övre intervall
AF	ASUEEE ²¹	20 913	362,7	207,5	536,3	1,7	1,0	2,6
AF	Lönebidrag	11 172	1 352	935	1 757	12,1	8,4	15,7
AF	Nystartsjobb	3 399	353	247	495	10,4	7,3	14,6
AF	Yrkesintroduktionsanställning	22,7	0	0	0	0	0	0
CSN	Lärlingsersättning	123	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
CSN	Rg-bidrag ²²	36,7	0,008	0,008	0,008	0,0	0,0	0,0
CSN	Studiehjälp	4 205	23,7	16,8	30,6	0,6	0,4	0,7
CSN	Studiemedel utlandet	2 156	21,9	0	49,9	1,0	0	2,3
CSN	Studiemedel Sverige	36 689	1 179	930,6	1 427,2	3,2	2,5	3,9
CSN	Studiestartsstöd	390	13	13	13	3,3	3,3	3,3
FK	Aktivitetsersättning	3 446	8	3	14	0,2	0,1	0,4
FK	Arbetsskadelivränta	2 118	17	11,5	22,1	0,8	0,5	1,0
FK	Assistansersättning	24 199	1 979	1 060	2 898	8,2	4,4	12,0
FK	Barnbidrag	33 377	241	131	351	0,7	0,4	1,1
FK	Bostadsbidrag	4 233	748	672	826	17,7	15,9	19,5
FK	Bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning	4 981	187	139	238	3,8	2,8	4,8
FK	Ersättning för höga sjuklönekostnader	12 660	406	197	614	3,2	1,6	4,8
FK	Föräldrapenning	35 158	1 161	997	1 306	3,3	2,8	3,7
FK	Merkostnadsersättning	180	7	5,4	8,5	3,9	3	4,7

²¹ Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning²² Om man studerar vid ett riksgymnasium för döva, hörselskadade eller rörelsehindrade kan man ansöka om Rg-bidrag. Rg är en förkortning för Riksgymnasium.

Myndighet	Ersättning	Utgifter 2021 (mnkr)	Punktskattning (mnkr)	Nedre intervall (mnkr)	Övre intervall (mnkr)	% Punktskattning	% Nedre intervall	% Övre intervall
FK	Omvårdnadsbidrag	2 908	113	87	136	3,9	3,0	4,7
FK	Sjukersättning	32 331	62	38	87	0,2	0,1	0,3
FK	Sjukpenning	34 300	2 265	1 686	2 641	6,6	4,9	7,7
FK	Statligt tandvårdsstöd	6 774	430	374	487	6,5	5,5	7,1
FK	Tillfällig föräldrapenning	10 080	1 394	1 330	1 463	13,8	13,2	14,5
FK	Underhållsstöd	2 645	192	98	286	7,3	3,7	10,8
FK	Övriga ersättningar socialförsäkringen	3 482	142	111	171	4,1	3,2	4,9
IAF	Arbetslöshetsersättning	21 369	564	379	770	2,6	1,8	3,6
MIG	Dagersättning till asylsökande	330,7	23,5	18,2	28,7	7,1	5,5	8,7
PM	Allmän pension	368 266	254	241,59	266,81	0,1	0,1	0,1
PM	Garantipension	17 387	269	205	333	1,5	1,2	1,9
PM	Inkomstpensionstillägg	6 133	64,4	47	82	1,1	0,8	1,3
PM	Bostadstillägg och äldreomsörjningsstöd	13 109	756	643	869	5,7	4,9	6,6
PM	Efterlevandeförmåner till barn	1 038	2,5	2,1	2,9	0,2	0,2	0,3
PM	Efterlevandeförmåner till vuxna	9 169	6,7	5,5	8	0,1	0,1	0,1
Totalt²³		728 781	14 598	12 963	16 263	2,0	1,8	2,2

²³ Vissa av de beräknade konfidensintervallen bygger på icke-empiriska uppskattningar och i dessa fall har inte ESV direkt tillgång till den underliggande standardavvikelsen. Vid sammanräkningen av hela materialets konfidensintervall behövs emellertid en uppskattning av standardavvikelsen. Med utgångspunkt i att det antagna konfidensintervallet är korrekt så kommer standardavvikelsen att variera beroende på hur stort urvalet är, storheter som båda är okända i fallet med icke-empiriska uppskattningar. ESV har gjort flera känslighetsanalyser av hur det sammanräknade konfidensintervallet är om vi antar några olika värden på n och anpassar standardavvikelsen för att återskapa det antagna konfidensintervallet för de icke-empiriska skattningarna. Konfidensintervallet förändras med ca 5 procent vid förändringen av den antagna underliggande urvalsstorleken. Med större urvalsstorlekar blir den antagna standardavvikelsen orimligt hög i förhållande till det uppskattade felet. Det är därför mycket angeläget att myndigheterna lämnar den icke-empiriska metoden och övergår till empiriska uppskattningar även för dessa ersättningar.

3.2 Resultatets validitet – god tillförlitlighet i studierna men risk för systematiska underskattningar

Validitet anger resultatets tillförlitlighet i termer av i vilken utsträckning de uppskattade felaktiga utbetalningarna motsvarar de faktiska felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen.

I uppgiften att samordna myndigheternas arbete med omfattningsstudierna har ESV haft begränsade möjligheter att kvalitetssäkra genomförandet av studierna. ESV har fått ta del av myndigheternas arbete och resultat i utkastform och vi har även haft möjlighet att lämna synpunkter på rapportutkast. ESV kan därför bara bedöma riktigheten utifrån den beskrivning som myndigheterna har lämnat om de underliggande mätningarna, beräkningarna och data som myndigheterna använt.

I den bästa av världar skulle studierna uppskatta alla felaktiga utbetalningar men i praktiken har myndigheterna i många av studierna utgått ifrån upptäckta felaktiga utbetalningar. Det innebär att det både i de enskilda studierna och på totalen finns risker som inte har inkluderats i skattningarna. Det påverkar validiteten och ESV anser att det är en fråga som behöver analyseras närmare i framtida studier.

Utifrån det underlag som vi har fått se anser ESV att huvuddelen av de empiriska skattningarna i stor utsträckning är tillförlitliga, särskilt de som bygger på urval och aktgranskning. Totalundersökningar har också god tillförlitlighet särskilt då samkörning mellan olika databaser identifierar de specifika risker som hänger samman med respektive typ av fel.

3.2.1 Vissa metoder och avgränsningar leder till systematiska fel

ESV anser dock att vissa av de mått som några myndigheter har använt riskerar att medföra systematiska fel i skattningarna när det gäller omfattningen av felaktiga utbetalningar, både på ersättningsnivå och totalt.

3.2.1.1 Försäkringskassans ankarrisker och detektionsgrad

En källa till systematiska fel vid skattningen av nivån av felaktiga utbetalningar är den skattningsmetod som bygger på fel som upptäckts i handläggningen eller genom impulser från tredje part. En sådan beräkning gäller exempelvis Försäkringskassans användning av ankarrisker för att uppskatta faktiska fel utifrån upptäckta fel (se avsnitt 7.1.1.4).

Att utgå ifrån upptäckta fel är per definition alltid en underskattning eftersom mörkertalet kvarstår. Uppräkningen med ankarrisker avser att justera denna underskattning men kan resultera i både över- och underskattning. Metoden för viktningen behöver därför kvalitetssäkras.

Vidare kan metoden som Försäkringskassan använde i ett flertal av ersättningarna som skattades empiriskt och som bygger på allmänhetens detektionsgrad (se avsnitt 7.1.1.4) leda till systematiska fel om upptäcktsrisken av folkbokföringsfel inte är konstant i alla bosättningsbaserade ersättningar. En tydlig motivering till antagandet att upptäcktsrisken är konstant saknas.

ESV kan därför inte med säkerhet avgöra hur stor del av omfattningen som faktiskt fångas. ESV utgår emellertid ifrån att skattningen är korrekt i sin sammanställning av fel, men noterar att det är ett angeläget utvecklingsarbete för Försäkringskassan att kvalitetssäkra användningen av de vikter som används för ankarriskerna samt detektionsgraden.

3.2.1.2 *Försäkringskassans avgränsningar*

Validiteten påverkas också av i vilken utsträckning som olika sorter fel och risker för fel studeras. Alla risker kan inte studeras empiriskt och inom vissa ersättningar är det svårt att upptäcka fel. Försäkringskassan har definierat risk på följande sätt: ”För att empiriskt studera omfattningen av felaktiga utbetalningar måste först de fel som orsakar felaktiga utbetalningar identifieras. Detta är inte samma sak som att inventera samtliga risker som potentiellt skulle kunna leda till en felaktig utbetalning.”²⁴

ESV anser att avgränsningen är problematisk eftersom den inte uppmärksammar behovet av att utgå ifrån en definition som avser hela processen fram till utbetalningen av ersättningen och vilka risker som kan tänkas uppstå längs med denna. Att avstå ifrån att identifiera vissa risker leder alltid till en systematisk underskattning.

3.2.1.3 *Pensionsmyndighetens kontroll av utländska pensionsuppgifter*

En annan källa till systematisk underskattning härrör från Pensionsmyndighetens skattningsmetod som bygger på kontroll av utländska pensionsuppgifter som den sökande har rapporterat. Det finns således ingen totalkontroll av utländska pensioner. Pensioner som den sökande inte har anmält till Pensionsmyndigheten ingår därför inte i skattningen.

Den faktiska nivån av felaktiga utbetalningar i de berörda ersättningarna förväntas därför vara högre än Pensionsmyndighetens skattning avbildar. Vidare bedömer ESV att Pensionsmyndighetens hantering av bortfall i flera ersättningar kan leda till en systematisk underskattning av omfattningen av felaktiga utbetalningar.

²⁴ Försäkringskassan (2022), Dnr FK2022/005858.

3.2.1.4 *Arbetsförmedlingens och CSN:s skattning leder till en underskattning*

Det saknas relevanta delar i Arbetsförmedlingens och CSN:s studier.

Arbetsförmedlingen skriver att de resultat de redovisar inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning (ASUEEE) är att betrakta som uppskattningar som behöver tolkas med försiktighet. Med tanke på att det saknas en skattning för fel orsakade av den sökande som registreras hos Försäkringskassan bedömer ESV att totalskattningen inom ASUEEE utgör en underskattning av felets storlek.

Ett återkommande problem när det gäller att studera de felaktiga utbetalningarna inom ASUEEE är att ansvaret för ersättningen delas mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Därför är det viktigt att det inför nästa omfattningsstudie klargöra vilken myndighet som ansvarar för att skatta vilka risker.

ESV bedömer att CSN:s skattning för studiehjälp är en betydande underskattning, på grund av att den endast omfattar en liten del av studiehjälpen. De totala utbetalningarna för den partiella ersättning som studerats uppgår till 244 miljoner kronor för 2021, vilket är en bråkdel av de totala utbetalningarna för studiehjälp (4,2 miljarder kronor).

3.2.1.5 *Migrationsverkets problem med rampopulation kan leda till en över- eller underskattning*

Migrationsverket har i sin analys utgått ifrån ett slumpmässigt urval av ärenden vilket har stora förtjänster. Vid urvalet har dock vissa begränsningar gjorts, bland annat att ärendet både ska vara påbörjat och avslutat under det studerade året. En sådan avgränsning innebär att urvalet inte längre motsvarar rampopulationen. I rampopulationen ingår även ärenden som påbörjats året innan och avslutats året efter. Det innebär att rampopulationen inte är representerad genom det slumpmässiga urvalet och slutsatserna riskerar att bli felaktiga. Utan fördjupade analyser går det inte att avgöra om det handlar om en över- eller underskattning.

3.2.1.6 *Den totala uppskattningen är troligen en underskattning*

Utifrån de systematiska felen vi beskrivit i detta kapitel misstänker ESV sammanfattningsvis att uppskattningarna i de berörda ersättningarna samt den totala uppskattningen kan vara en underskattning av den faktiska omfattningen av felaktiga utbetalningar.

Slutligen bedömer ESV att det finns ett antal mindre skattningsfel inom olika ersättningar som dock inte bedöms ha någon större påverkan på totalen.

3.3 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Myndigheterna har redovisat siffror för både orsaker till felaktiga utbetalningar och den orsakande parten.

Av myndigheternas rapportering framgår att en mycket stor andel (90 %) av det totalt skattade beloppet som betalades ut felaktigt under 2021 orsakades av den sökande. Fel som orsakades av myndigheterna utgör 9 procent av det skattade beloppet, medan förskottsfel²⁵ utgör 2 procent.

Felaktiga uppgifter vid ansökan orsakade flest fel (56 %) av de fel som orsakades av den sökande. Att den sökande får felaktiga utbetalningar på grund av att den inte anmäler ändrade förhållanden (t.ex. ändring i folkbokföring eller inkomst) som påverkar ersättningens storlek står för 44 procent av alla fel orsakade av den sökande.

Myndigheterna²⁶ bedömer att i snitt 56 procent av det totala beloppet för fel som orsakades av den sökande kan anses vara misstänkt avsiktligt. Denna siffra bör dock tolkas med viss försiktighet eftersom det är stor variation i myndigheternas definition av vad som är ett misstänkt avsiktligt fel.

Försäkringskassan har använt sig av en modellbaserad skattningsmetod som baseras på polisanmälda fel, vilket troligtvis innebär en viss underskattning av de *misstänkt* avsiktliga felen. Försäkringskassans definition skiljer sig från t.ex.

Arbetsförmedlingens och CSN:s definition där nästan alla fel orsakade av den sökande kan kategoriseras som misstänkt avsiktligt, även om det i många fall handlar om oaktsamhet enligt myndigheterna. Med tanke på att Försäkringskassan står för den stora merparten av de totala utbetalningarna kan skattningen för misstänkt avsiktliga fel (56 %) vara en underskattning.

Fel orsakade av myndigheten är för de flesta myndigheter mer sällsynta, och står i snitt endast för 9 procent av det totala felbeloppet. Det vanligaste felet är att myndigheten fattar fel beslut, trots att uppgifterna är tillräckliga och korrekta. Dessa fel står för 53 procent av felbeloppet som orsakades av myndigheterna, medan 23 procent av felen orsakades av att myndigheterna inte har tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut och 16 procent av att myndigheten inte har omhändertagit inkomna uppgifter om ändrade förhållanden. Att utbetalningen är fel trots att myndigheten har fattat rätt beslut är mer sällsynt, och står endast för 8 procent av felbeloppet som har orsakats av myndigheten.

²⁵ Förskottsfel är en typ av fel där ersättning betalas ut i förskott och initialt var korrekt, men fel uppstår och upptäcks efter att utbetalningen skett. Förskottsfel bör tolkas med viss försiktighet eftersom myndigheternas bedömning av vad som räknas som ett sådant fel varierar.

²⁶ Pensionsmyndighetens och Arbetsförmedlingen (inom ASUEEE) har inte tagit fram någon skattning på misstänkt avsiktliga fel och exkluderas därmed från beräkningen.

Tabell 4: Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Orsak och orsakande part	Andel av felaktiga beloppet*
Fel orsakat av sökande	90 %
Varav:	
Felaktiga uppgifter vid ansökan	56 %
Inte anmält ändrade förhållanden	44 %
Misstänkt avsiktligt (av sökandefel)**:	56 %
Fel orsakat av myndigheten	9 %
Varav:	
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	23 %
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	53 %
Utbetalning fel, trots rätt beslut	8 %
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	16 %
Förskottsfel	2 %

*Siffrorna baseras endast på orsaksspecifika skattningar.

**Troligtvis en underskattning på grund av Försäkringskassans definition av misstänkt avsiktliga fel.

En närmare analys visar att felfördelningen endast varierar till viss del mellan ersättningar och olika myndigheter (se Tabell 5). För de flesta myndigheter och i de flesta ersättningar är det betydligt mer omfattande att fel orsakas av den sökande jämfört med fel som är orsakade av respektive myndighet.

Några få undantag kan dock konstateras. Inom dagersättning för asylsökande är det fler fel som är orsakade av myndigheten (Migrationsverket står för 69 % av de totala felen i ersättningen) jämfört med andelen fel orsakade av den sökande (17 % av det totala felbeloppet). Även om det skattade beloppet för fel som är orsakade av den sökande troligen är en underskattning, motsvarar felbeloppet orsakat av myndigheten nära 5 procent av de totala utbetalningarna för 2021 i ersättningen. Migrationsverket påpekar i sin egen studie att det mest förekommande felet är att ändrade förhållanden ej omhändertas (48 % av myndighetens felbelopp).²⁷

Ett liknande mönster visar sig för arbetsskadelivräntan där endast 32 procent av felbeloppet är orsakat av den sökande och 68 procent av Försäkringskassan.

Inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning (ASUEEE) är felen mer jämnt fördelade mellan myndigheten och den sökande. Det är dock viktigt att förstå att fel orsakade av den sökande endast avser felen inom Arbetsförmedlingens handläggning, vilket innebär att den faktiska andelen fel orsakade av den sökande anses vara högre än vad som framgår av Tabell 5.

²⁷ Migrationsverket (Dnr: 1.3.3-2022-20394)

Även inom arbetslöshetsersättningen och garantipension är andelen fel orsakade av myndigheten (eller arbetslöshetskassorna) förhållandevis stor.

Vid tolkning av tabellen är det viktigt att förstå att även studiernas design kan påverka fördelningen av felen mellan myndighet och sökande.

Tabell 5: Felfördelning mellan orsakande part per ersättning

Myndig- het	Ersättning	Andel fel orsakade av myndigheten	Andel fel orsakade av sökande
AF	Lönebidrag	19%	81%
AF	Nystartsjobb	0%	100%
AF/FK	Aktivitetsstöd	42%	58%
AF/FK	Etableringsersättning	63%	37%
AF/FK	Utvecklingsersättning	67%	33%
CSN	Studiehjälp	0%	100%
CSN	Studiemedel för studier i Sverige	21%	52%
CSN	Studiemedel för studier utomlands	31%	69%
FK	Aktivitetsersättning	8%	91%
FK	Arbetskadeföränta	68%	32%
FK	Assistansersättning	1%	99%
FK	Barnbidrag	5%	95%
FK	Bostadsbidrag	1%	99%
FK	Bostadstillägg	22%	78%
FK	Föräldrapenning	2%	98%
FK	Merkostnadsersättning	2%	98%
FK	Omvårdnadsbidrag	1%	99%
FK	Sjukersättning	5%	95%
FK	Sjukpenning	5%	95%
FK	Statligt tandvårdsstöd	-	100%
FK	Tillfällig föräldrapenning	2%	98%
FK	Underhållsstöd	1%	99%
IAF	Arbetslöshetsersättning	42%	51%
MIG	Dagersättning till asylsökande	69%	17%
PM	Bostadstillägg och äldreomsorgsstöd	15%	85%
PM	Efterlevandeförmåner till barn	12%	88%
PM	Efterlevandeförmåner till vuxna	-	-
PM	Garantipension	42%	58%
PM	Inkomstpensionstillägg	9%	91%

3.3.1 Delrisker inom fel orsakade av den sökande

Några myndigheter²⁸ har i ett antal skattningar redovisat orsakerna till felen som orsakades av den sökande på en mer detaljerad nivå (s.k. delrisker). Redovisningen medför en kunskapshöjning då den ger en indikation om vad felen består av. Det är dock viktigt att förstå att delriskerna som presenteras i detta avsnitt endast gäller för de ersättningar där myndigheten har redovisat en analys på en högre detaljeringsnivå.

Redovisningen av delrisker är inte heltäckande för alla myndigheter och ersättningar. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen redovisade dock delriskerna med hög detaljgrad för de flesta av sina ersättningar. Det tillåter en djupare analys av felorsakerna, eftersom Försäkringskassan ansvarar för ersättningsystemen med den stora merparten av de felaktiga utbetalningarna. Men resultaten ska ändå tolkas med viss försiktighet då skattningarnas tillförlitlighet varierar.

Redovisningen av delriskerna pekar på att felaktig uppgift om förmögenhet samt felaktiga inkomstuppgifter och ökad inkomst är de vanligaste felen som är orsakade av den sökande i ersättningar där sådana villkor finns²⁹ (39 % respektive 21 % av felbeloppet orsakade av den sökande). Att den sökande arbetar samtidigt som den får ersättning står för 18 % av felbeloppet och att den sökande anger att den är separerad men i verkligheten är sammanboende står för 15 procent av felbeloppet i ersättningar där sådana villkor finns³⁰. Felaktiga utbetalningar på grund av att den arbetssökande och arbetsgivaren är gifta eller sambos utgör 12 procent av felbeloppet orsakade av den sökande i ersättningar där sådana villkor finns³¹. Att vara folkbokförd i Sverige men egentligen bo utomlands står för 13 procent av felbeloppet medan att vara felaktigt folkbokförd inom Sverige står för 9 procent i ersättningar där sådana villkor finns³². En felaktig uppgift om arbetsförmåga däremot står för 5 procent av felbeloppet orsakade av den sökande i ersättningar där sådana villkor finns³³ (se Tabell 6).

Vissa delrisker avser flera ersättningsskattningar och kan därför anses vara mer tillförlitliga (t.ex. ökad inkomst/felaktiga inkomstuppgifter). Andra delrisker baseras

²⁸ Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, CSN och Pensionsmyndigheten.

²⁹ Förmögenhet bygger på följande ersättningsskattning: bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning. Ökad inkomst/felaktiga inkomstuppgifter bygger på följande ersättningsskattningar: arbetsskadelivränta, bostadsbidrag, bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning, föräldrapenning, sjukpenning, tillfällig föräldrapenning, studiemedel för studier i Sverige, studiemedel för studier utomlands, garantipension, inkomstpensionstillägg

³⁰ Arbete trots ersättning bygger på följande ersättningsskattningar: nystartsjobb, sjukersättning, aktivitetsersättning, föräldrapenning, sjukpenning, tillfällig föräldrapenning, arbetslöshetsförsäkring. Skensparation bygger på följande ersättningsskattningar: bostadsbidrag, bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning, underhållsstöd

³¹ Bygger på följande ersättningsskattningar: nystartsjobb, lönebidrag

³² Felaktig folkbokföring i Sverige bygger på följande ersättningsskattningar: lönebidrag, sjukersättning, barnbidrag, bostadsbidrag, föräldrapenning, sjukpenning, underhållsstöd. Felaktig folkbokföring inom Sverige bygger på följande ersättningsskattningar: bostadsbidrag, bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning, underhållsstöd

³³ Bygger på följande ersättningsskattningar: sjukersättning, sjukpenning

på endast en ersättningsskattning och ska därför tolkas med större försiktighet (t.ex. förmögenhet).

Tabell 6: Fel orsakade av den sökande på delrisk-nivå

Delrisk	Andel av felbelopp orsakade av den sökande
Förmögenhet	39 %
Ökad inkomst/felaktiga inkomstuppgifter	21 %
Arbete trots ersättning	18 %
Sammanboende/skenseparation	15 %
Felaktig folkbokföring i Sverige (bosättning utomlands)	13 %
Arbetssökande och arbetsgivare är gifta eller sambos	12 %
Felaktig folkbokföring inom Sverige	9 %
Felaktig arbetsförmåga	5 %

3.4 Systemöverskridande risker

För 2018 redovisade KUT-delegationen en skattning för omfattningen av felaktiga utbetalningar för systemöverskridande risker. Delegationen valde fyra uppgifter som ”är centrala i många ersättningssystem för att bedöma rätten till och storleken på ersättningen”³⁴. Det handlade om sjukpenninggrundande inkomst (SGI), folkbokföring, samordningsnummer och odeklarerade löneinkomster. KUT-kansliet uppskattade att fel i dessa uppgifter motsvarade 5 379 miljoner kronor. Nära hälften av beloppet bedömdes vara dubbelräkningar, så beloppet reducerades till 2 650 miljoner kronor.

Några av de tidigare skattade systemöverskridande riskerna anses inte heller (längre) vara riskfyllda, och därför har ingen ny skattning tagits fram för dem.

3.4.1 Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)

Under KUT-delegationens arbete bedömdes att en felaktig SGI orsakade felaktiga utbetalningar på 256 miljoner kronor under 2018. Studien omfattade utbetalningar från ersättningarna föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och sjukpenning.

Försäkringskassan anger att de för 2021 inte har gjort någon bedömning av den totala omfattningen av felaktig SGI för de ersättningar som berörs.

ESV:s sammanslagning av Försäkringskassans skattningar visar att omfattningen av felaktiga utbetalningar, på grund av en felaktig SGI, uppgår sammanlagt till

³⁴ SOU 2019:59, Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, *Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen*. s. 93.

275 miljoner kronor eller 6 procent av de felaktiga utbetalningarna för dessa ersättningar för 2021.

3.4.2 Folkbokföring

Inom omfattningsstudierna för 2021 har Försäkringskassan tagit fram en empirisk skattning för fel orsakade av felaktigheter i folkbokföringen för bosättningsbaserade ersättningar. Totalt skattar Försäkringskassan att 13 procent av felen orsakade av den sökande beror på bosättning utomlands och felaktig folkbokföring i Sverige och 9 procent på felaktig folkbokföring inom Sverige. Det motsvarar felaktiga utbetalningar på 97 miljoner kronor för felaktig folkbokföring inom Sverige för ett antal ersättningar³⁵ respektive 581 miljoner kronor för felaktig folkbokföring i Sverige i ett antal ersättningar³⁶. Beloppen och andelarna kan inte direkt jämföras då de avser olika ersättningar.

Eftersom endast Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har tagit fram en sådan skattning för ett antal ersättningar anser ESV att skattningen för fel orsakade av felaktig folkbokföring inte är heltäckande.

Inom ramen för KUT-delegationens arbete uppskattade man endast omfattningen av felaktiga utbetalningar på grund av felaktig folkbokföring i Sverige som bedömdes vara 184 miljoner kronor för 2018. På grund av variation i metodvalet samt en förändring i den undersökta populationen kan ESV inte uttala sig om en eventuell förändring i de felaktiga utbetalningarna på grund av felaktig folkbokföring.

3.4.3 Samordningsnummer

KUT-delegationen bedömde att omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakade av felaktigheter i samordningsnummer var relativt begränsad (nära 10 miljoner kronor för 2018). I de empiriska studierna för 2018 verkar det inte heller förekomma någon systematik som visar på att samordningsnummer är riskfyllt.

ESV bedömer att den redan 2018 begränsade risken begränsades ytterligare när Skatteverket under 2021 stängde två tredjedelar av samtliga samordningsnummer.³⁷ I omfattningsstudierna för 2021 har man därför inte gjort någon skattning för fel som har orsakats av fel i samordningsnummer.

³⁵ Bostadsbidrag, bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning, underhållsstöd.

³⁶ Barnbidrag, bostadsbidrag, föräldrapenning, lönebidrag, nystartsjobb, sjukersättning, sjukpenning och underhållsstöd.

³⁷ Skatteverket, 612 566 samordningsnummer förklaras vilande, <https://www.skatteverket.se/omoss/press/nyheter/2022/nyheter/612566samordningsnummerforklarasvilande.5.339cd9fe17d1714c07748da.html>. Publicerad 12 januari 2022. Hämtad 14 mars 2023.

3.4.4 Odeklarerade löneinkomster

KUT-delegationens skattning för omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakade av odeklarerade löneinkomster ("svartarbete") stod för den större delen av felen i de systemöverskridande riskerna (2,2 miljarder kronor för 2018). ESV anser att den skattningen är mycket osäker. ESV:s bedömning stämmer till stor del överens med Delegationen mot arbetslivskriminalitets³⁸, som anser att det är mycket svårt att uppskatta omfattningen av arbetslivskriminalitetens påverkan på välfärdssystemen. Därför har ESV inte tagit fram en skattning för omfattningen av felaktiga utbetalningar på grund av odeklarerade löneinkomster.

3.4.4.1 *Det finns ofta andra huvudsakliga risker vid bidragsbrott*

ESV vill också påpeka att odeklarerade löneinkomster inte nödvändigtvis är den huvudsakliga risken i ett bidragsbrottsupplägg samt att tillgången och möjligheten till odeklarerade löneinkomster i regel är kopplade till redovisade löneinkomster.

Möjligheten att arbeta svart är i hög grad kopplad till de kontaktnät som upprättas genom redovisade löneinkomster, främst inom de yrkesområden där odeklarerade löneinkomster bedöms vara vanligast (t.ex. byggbranschen). Enligt den logiken har personer som får ersättning för att de inte kan arbeta överlag även sämre möjligheter att kunna arbeta svart. Vidare är odeklarerade löneinkomster ofta inte den primära risken för personer som får ersättning på grund av att de av olika skäl inte kan arbeta.

Ett brottsupplägg där personer t.ex. får sjukpenning och arbetar svart kan uppstå genom att arbetsförmågan är högre än den försäkrade angivit. Risken för felaktiga utbetalningar beror därmed inte på odeklarerade löneinkomster utan på att personen uppbär ersättning trots att den kan arbeta.

I en annan tänkbar brottsituation arbetar en förälder svart och ansöker om tillfällig föräldrapenning trots att hen inte vårdar barnet. Risken för odeklarerade löneinkomster överskuggas då av den huvudsakliga risken som handlar om att personen uppbär ersättning trots att hen inte vårdar barnet.

Att uppskatta omfattningen av de felaktiga utbetalningarna på grund av odeklarerade löneinkomster kräver därmed en bredare ansats där omfattningen av odeklarerade löneinkomster behöver ställas i relation till hur de kan påverka rätten till ersättning i vart och en av de potentiellt påverkade ersättningsarna. Det här krävs också för att kunna ta hänsyn till hur odeklarerade löneinkomsters påverkan överlappar med redan skattade felaktiga utbetalningar.

³⁸ SOU 2023:8, Delegationen mot arbetslivskriminalitet, *Arbetslivskriminalitet: arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland*. s. 223

3.4.4.2 *Möjlighet till samarbete mellan myndigheter*

I arbetet med omfattningsstudierna har ESV bedömt att det finns möjlighet för ett myndighetsövergripande samarbete för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet som har orsakats av systemöverskridande risker. Några myndigheter har även anmält intresse att ingå i ett sådant samarbete. Ett sådant upplägg är däremot tids- och resurskrävande för alla inblandade myndigheter. Därför nedprioriterades det under 2022. Det finns dock både intresse och förmåga att framöver ta fram en kvalificerad skattning.

4 **ESV:s medskick till det fortsatta arbetet med omfattningsstudier**

De nyligen genomförda omfattningsstudierna är de första som sker i enlighet med förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Avsikten är att återkommande studera omfattningen i enskilda system, samt bedöma den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar.

ESV:s roll är enligt förordningen att samordna myndigheternas arbete, och att i samråd utveckla metoderna för omfattningsstudier. I detta kapitel lyfter vi därför fram några iakttagelser och utvecklingsområden som ESV anser behöver adresseras och diskuteras i samband med att erfarenheterna från omfattningsstudierna följs upp och innan planeringen av nästa påbörjas.

Arbetet med omfattningsstudierna år 2022 har visat att det finns en utvecklingspotential såväl av regeringsuppdraget och ESV:s samordnande roll som av myndigheternas arbete med metodutveckling.

I det fortsatta arbetet med omfattningsstudierna behöver vissa begrepp förtydligas för att åstadkomma mer enhetliga definitioner för alla myndigheter. Variationen i myndigheternas definitioner om t.ex. risker för felaktiga utbetalningar eller misstänkt avsiktliga fel har ökat osäkerheten av de sammanlagda resultaten samt minskat möjligheten att dra några generella slutsatser. ESV planerar att tillsammans med myndigheterna arbeta fram enhetliga definitioner inom ramen för metodarbetsgruppen. Vidare ser ESV utvecklingsmöjligheter i att gemensamt med myndigheterna ta fram skattningsmetoder som kan närma sig mörkertalet inom omfattningen av felaktiga utbetalningar.

Vidare redovisade flera myndigheter omfattningen av felaktiga utbetalningar på en hög detaljeringsnivå som tillät en djupare analys av resultaten. Samtidigt täcker denna redovisning inte alla ersättningar och flera myndigheter redovisade inte skattningar på delrisk-nivå. ESV anser att en mer detaljerad redovisning av vilka situationer som orsakar felaktiga utbetalningar är väsentlig för arbetet med att föreslå effektiva åtgärder för att uppnå målet.

Av regeringsuppdraget framgår att myndigheterna skulle samråda om hur en närmare indelning av orsakerna till de felaktiga utbetalningarna skulle utformas. Något sådant samråd kom inte till stånd då myndigheternas planering och genomförande av de olika studierna inte diskuterades samlat i metodarbetsgruppen.

ESV anser att det kan finnas skäl för regeringen att överväga om det finns behov av att tydliggöra kraven på myndigheternas redovisning. Alternativt att förstärka ESV:s samordningsroll och om detta i så fall bör framgå av kommande regeringsbeslut eller regleras i förordning eller föreskrift.

Även om omfattningsstudierna 2022 i betydligt större omfattning baseras på empiriska metoder än tidigare studier ser ESV utrymme för metodutveckling.

Metodutvecklingen avser både totalskattningens sammanläggning samt myndigheternas skattningar. Metoden som användes för totalskattningen har fördelen att den inte systematiskt överskattar storleken av intervallen, som en enkel summering hade gjort. Detta medförde dock vissa antaganden angående urvalsstorlek i skattningar som inte baserades på slumpmässiga efterhandskontroller, vilket framförallt påverkar Försäkringskassans skattningar.

Det är önskvärt att ha väntevärdesriktiga och precisa skattningar både på ersättningsnivå och på totalen. Det är därför mycket angeläget att myndigheterna fortsätter sitt arbete med metodutveckling.

4.1 Det rättsliga stödet för att studera fel, och för att kunna åtgärda upptäckta fel, behöver stärkas

I sina redovisningar har myndigheterna lyft fram hinder och förbättringsområden för kommande studier. Flera har pekat på brister i datatillgång, vilket påverkar såväl möjligheten att analysera felaktiga utbetalningar, som att kontrollera misstänkta felaktigheter. Ett exempel är att de myndigheter vars ersättningar helt eller delvis baseras på inkomster behöver kunna ta del av Skatteverkets arbetsgivardeklarationer.

ESV har i rapporten *Säkerställ korrekta utbetalningar – förslag på åtgärder*³⁹ lämnat sådana förslag. Den bristande tillgången på data rörande inkomster påverkar inte bara möjligheten till ändamålsenliga kontroller, utan även möjligheten att bedöma omfattningen på de felaktiga utbetalningarna.

Flera myndigheter pekar även på bristande rättsligt stöd för att dela information mellan olika verksamhetsområden inom en myndighet. Det gör att fel som upptäcks i analysverksamheten inte kan kopplas till ett enskilt ärende och utredas och återkrävas. ESV konstaterar att det inte går att få full utväxling av omfattningsstudierna om det inte också går att åtgärda de fel som upptäcks.

³⁹ Säkerställ korrekta utbetalningar från välfärdssystemen- förslag på åtgärder (2022) ESV 2022:26

4.2 Det gemensamma erfarenhetsutbytet har stärkt arbetet med omfattningsstudier och bör fortsätta

Flera av de risker som är centrala för felaktiga utbetalningar är svårupptäckta men gemensamma för flera av myndigheterna. Det handlar om systemöverskridande risker såsom felaktig folkbokföring, men också olika typer av brottsupplägg där ingående kunskap behövs om exempelvis hur företag används som brottsverktyg.

Myndigheterna har i olika grad redovisat delrisker inom sina studier. ESV bedömer att redovisning av delrisker är avgörande för att kunna följa upp förändringar inom en viss ersättning. Om vidtagna åtgärder och regelförändringar minskar en viss risk samtidigt som en annan risk ökar kan redovisningar på ersättningsnivå inte synliggöra en sådan utveckling. Att identifiera relevanta risker för felaktiga utbetalningar för att studera deras omfattning och därmed synliggöra utvecklingen är angeläget för att kunna följa det riksdagsbundna målet.

ESV bedömer att det finns en utvecklingspotential i det myndighetsgemensamma arbetet med att skatta risker och utveckla kunskapsläget. Den metodarbetsgrupp som under ESV:s samordning har utgjort ett forum för samarbete, erfarenhetsutbyte och samsyn behöver fortsätta sitt arbete.

4.3 Det är möjligt att effektivisera arbetet med riskanalyser och omfattningsstudier

ESV anser att de omfattningsstudier som nyligen har slutförts överlag har hållit en god kvalitet och gett god information om hur stora de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen är.

Enligt myndigheterna har studierna, främst de empiriska, varit resurskrävande och upplevts som betungande, i synnerhet i de fall de har behövt skatta många ersättningar. Detta oaktat att särskilda medel har tillförts myndigheterna.

Flera av myndigheterna har lyft fram att resursinsatsen för att empiriskt mäta felen i mindre ersättningar, och där indikatorer på omfattande fel saknas, inte motsvarar vinsten med en empirisk skattning. ESV anser att det finns skäl att överväga om det finns ersättningar som kan skattas med schablonantaganden i stället för med empiriska metoder.

ESV planerar att tillsammans med metodarbetsgruppen följa upp och ta till vara på lärdomar från förra årets studie. Därutöver är det önskvärt att resultaten från omfattningsstudierna tas upp i samband med den årliga myndighetsdialogen. ESV anser också att det kan finnas anledning att diskutera genomförandet och resultaten från omfattningsstudierna mera samlat med företrädare för de utbetalande myndigheterna och de berörda departementen.

5 En diskussion om problemets storlek

Omfattningsstudierna har gett oss en uppdaterad bild av hur stora de felaktiga utbetalningarna är. Arbetet med riskanalyser, omfattningsstudier och åtgärder med anledning av dessa är centrala för att nå det riksdagsbundna målet om korrekta utbetalningar, men också för att bibehålla och stärka allmänhetens förtroende för välfärdssystemen.

Storleken på de felaktiga utbetalningarna skiljer sig åt mellan olika ersättningar, och orsakerna till felen varierar bl. a. beroende på ersättningarnas konstruktion och hur kontrollerna är utformade. Men de ersättningar som hade störst andel fel den här gången är i princip desamma som i tidigare studier. Frågan som ESV vill väcka är hur stort är problemet?

5.1 Vissa fel genererar stora felaktiga utbetalningar...

Lönebidrag, nystartsjobb och assistansersättning är tre ersättningar med stora fel sett till andel eller belopp. Gemensamt för dem är att de avser en person men i regel betalas ut till ett företag. Insynen för den utbetalande myndigheten är begränsad till följd av hur stöden är utformade, och möjligheten för en oseriös aktör att få ut mycket stora belopp på felaktiga grunder är påtaglig. De problem med felaktiga utbetalningar som finns inom dessa förmåner kan inte enbart lösas genom skarpare verktyg till de utbetalande myndigheterna, utan här spelar faktorer som tillståndsprovning, tillsyn, bolagsregistrering och revisorsplikt stor roll.

Men genom en träffsäker kontroll är det möjligt att i ökad utsträckning minska andelen felaktiga utbetalningar. Det kan handla om att granska relationen mellan arbetsgivare och den som ska ta emot lönebidrag, eller att kontrollera om personliga assistenter faktiskt utför den assistans som beviljats. Senare i vår lämnar ESV en rapport med förslag som syftar till att stärka möjligheterna att kontrollera även andra än den sökande, i syfte att säkerställa korrekta utbetalningar.

När det gäller studiemedel för studier i Sverige och bostadsbidrag är inkomstuppgifter en vanlig felorsak till att för mycket ersättning betalas ut. Det är den sökande som ska redovisa sin förväntade inkomst, och ersättningarna baseras på just framtida inkomster. ESV bedömer, vilket vi också redogör för i rapporten *Säkerställ korrekta utbetalningar*, att det finns skäl att överväga om fler ersättningar än idag borde grundas på historiska inkomster istället för framtida.⁴⁰ Det är en fråga

⁴⁰ Säkerställ korrekta utbetalningar från välfärdssystemen- förslag på åtgärder (2022) ESV 2022:26

som har utretts tidigare i olika sammanhang, exempelvis i betänkandet *Träffsäkert - Införande av månadsuppgifter i bostadsbidraget och underhållsstödet*.⁴¹

5.2 ...andra fel behöver adresseras oavsett hur stora de är

Vissa typer av fel framstår som mer förtroendeskadliga än andra. Det gäller bosättningsbaserade ersättningar, men där den enskilde får ersättning trots att hen inte är bosatt i Sverige (utan felaktigt folkbokförd i Sverige). Det gäller också ersättningar som ska betalas ut vid inkomstförlust, men där den enskilde uppbär lön och ersättning samtidigt.

I omfattningsstudierna avseende lönebidrag, sjukersättning, barnbidrag, bostadsbidrag, föräldrapenning, sjukpenning och underhållsstöd har man funnit att sammantaget 13 procent av de felaktiga utbetalningarna orsakas av att personen i själva verket inte bor i Sverige. Enligt omfattningsstudierna för nystartsjobb, sjukersättning, aktivitetsersättning, föräldrapenning, sjukpenning, tillfällig föräldrapenning och arbetslöshetsersättning beror istället sammantaget 18 procent av de felaktigt utbetalade ersättningarna på att den enskilde uppbär lön samtidigt med ersättning.

När det gäller felaktig folkbokföring bedömer ESV att de regeländringar som träder i kraft den 1 april avseende analys och urval på folkbokföringsområdet, tillsammans med särskilda medel för att genomföra en folkräkning, ger Skatteverket förutsättningar att förbättra kvaliteten i folkbokföringen. När det gäller ”arbete trots ersättning” bedömer ESV att inkomstuppgifter på individnivå skulle kunna användas för att tidigt upptäcka sådana fel.

5.3 Vissa fel är inbyggda i ersättningens konstruktion...

I de flesta fallen är det den enskilde som orsakar de felutbetalningar som görs. Men för vissa ersättningar är det i stor utsträckning ersättningens konstruktion som genererar så kallade förskottsfel. Det innebär att en utbetalning är korrekt vid beslutstillfället, men att omständigheterna förändras efteråt. Exempel på det är studiemedel för studier i Sverige, där en betydande andel av felutbetalningarna beror på konstruktionen med förskottsbetalning. Inom just studiemedel i Sverige är återbetalningsgraden mycket hög, över 90 %, och det är möjligt att ett system med efterhandsbetalningar skulle bli både krångligare och i mindre utsträckning bidra till syftet med studiestödet.

Bostadstillägg är ett annat regelverk med inbyggda risker för fel. Bostadstillägget baseras på boendekostnad, inkomster, nettoförmögenhet, samt makes/sambos ekonomi. Det vill säga att den enskilde ska förstå på vilket sätt flera olika

⁴¹ SOU 2021:101, Utredningen om bostadsbidrag och underhållsstöd – minskad skuldsättning och ökad träffsäkerhet (BUMS), *Träffsäkert. Införande av månadsuppgifter i bostadsbidraget och underhållsstödet*.

omständigheter påverkar rätten till eller storleken på bostadstillägget. Beslut om bostadstillägg fattas tillsvidare men de förhållanden som grundar rätten till ersättningen kan förändras efterhand. Därmed finns uppenbara risker för att felaktiga utbetalningar uppstår utan att den enskilde visste om det eller meddelade att förhållandena ändrats i tid.

5.4 ...andra fel orsakas i hög grad av myndigheten själv

Några få ersättningar sticker ut genom att de felaktiga utbetalningarna orsakas av myndigheten i hög grad. Det gäller t.ex. arbetslöshetsersättning, arbetsskadeliivränta, dagersättning till asylsökande, garantipension samt studiemedel för studier utomlands.

För flera ersättningar är ansvaret delat mellan flera myndigheter, vilket i sig riskerar att skapa oklar ansvarsfördelning vad gäller kontroll och uppföljning. För andra ersättningar är det andra typer av utmaningar som kan ligga bakom den stora andelen fel orsakad av myndigheten. ESV bedömer att myndigheterna själva behöver använda resultaten från omfattningsstudierna och de riskanalyser som ligger till grund för dem, för att ta ställning till hur de fel som orsakas av myndigheten kan minimeras.

5.5 Är felen avsiktliga eller oavsiktliga?

Omfattningsstudierna har visat att den största andelen felaktiga utbetalningar orsakas av fel som den sökande gör vid ansökan eller under tid med ersättning. Det är förstås en faktor som har stor betydelse för hur felen ska kunna förebyggas eller förhindras.

I sina omfattningsstudier bedömer myndigheterna att de fel som orsakas av den sökande oftast är misstänkt avsiktliga. Här finns en stor variation mellan ersättningar. Inom bostadsbidrag är felen stora i förhållande till utbetalningarna i stort (17,7 procent av de totala utbetalningarna), men andelen avsiktliga fel bedöms endast uppgå till 31 procent av de fel som den sökande orsakar. Inom föräldrapenning betalas stora belopp ut felaktigt, och 79 procent av de felaktiga utbetalningarna bedöms vara avsiktliga från den sökandes sida.

För att komma till rätta med fel i en ersättning där en stor andel av felen är avsiktliga och kanske systematiska, kan man behöva öka antalet kontroller eller förändra i regelverkens konstruktion för att de ska bli mindre attraktiva eller tillgängliga ur brottssynpunkt. Inom kriminologin brukar man hänvisa till brottstriangeln, för att beskriva faktorer som påverkar förutsättningar och drivkrafter bakom ett brott.

Figur 3: Brottstriangeln⁴²

Det lämpliga offret/objektet är i detta fall en ersättning, som till sin karaktär kan vara mer eller mindre attraktiv att utnyttja. Faktorer som avgör det är exempelvis vilken (ekonomisk) vinning som finns och hur lättillgänglig ersättningen är. Här har frånvaron av kontroll, eller bristfällig kontroll, stor betydelse.

I ersättningar där felen oftare beror på slarv, okunskap eller andra faktorer som den enskilde inte bedöms orsaka medvetet, kan informationsinsatser eller åtgärder som förenklar för den enskilde att göra rätt vara mer påkallade. Här kan bidragsfelsmodellen, som ESV presenterade i *rapporten Resultatindikatorer för målet om korrekta utbetalningar* vara ett stöd för att beskriva faktorer som förebygger fel och främjar rätt från början.⁴³

ESV bedömer att de beslutande myndigheternas/arbetslöshetskassornas kunskap om ersättningarna behöver nyttjas för att identifiera relevanta åtgärder för att komma tillrätta med felen inom respektive ersättning.

5.6 Hur stora fel kan vi acceptera?

ESV bedömer att de omfattningsstudier som har genomförts under 2022 har bidragit med viktig kunskap om såväl storleken på de felaktiga utbetalningar som orsakerna till dem. Sedan tidigare finns det mycket kunskap om vad som genererar fel i våra välfärdssystem. På senare tid har även balansen mellan brottförebyggande åtgärder och sanktioner aktualiserats.⁴⁴

En reell minskning inom de ersättningarna där felen är för stora, ställer krav på både systemövergripande och ersättningsspecifika åtgärder.

⁴² Arbeta kunskapsbaserat - Brottspåbyggande rådet (bra.se)

⁴³ Resultatindikatorer för målet om korrekta utbetalningar (2022), ESV 2022:41

⁴⁴ 2021 års bidragsbrottsutredning, Dir. 2021:39 Stärkta möjligheter att bekämpa bidragsbrott för myndigheter som omfattas av bidragslagen.

Det handlar förstås om regelförändringar, utökade och mer träffsäkra kontroller och informationsinsatser men också om stärkt uppföljning, styrning och samordning. En konkret utmaning är att anpassa lagstiftningen efter de behov som finns, och som kan komma.

Om omfattningsstudierna ska leda till en förändring i form av minskade felaktiga utbetalningar behöver såväl ansvariga myndigheter som regeringen ta ställning till vilken risk som är acceptabel i varje enskild förmån. Här är dialogen mellan regering och myndighet väsentlig och åtgärder baserade på omfattningsstudiernas resultat en viktig fråga för diskussion och prioritering. En sådan diskussion och sådana ställningstaganden blir en utgångspunkt för hur stora fel vi kan acceptera och vad det får kosta att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen.

6 Resultatets jämförbarhet över tid

I omfattningsstudierna för 2021 baseras fler skattningar på empiriska metoder i stället för kvalitativa bedömningar jämfört med tidigare studier. Det leder till säkrare resultat, både på ersättningsnivå och på totalen. De redovisade skattningarna för 2021 speglar därför med högre sannolikhet den sanna bilden av omfattningen av de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen. Skattningarna är dock inte heltäckande och metoderna har utvecklats jämfört med tidigare studier. Sammantaget försvårar det jämförbarheten över tid, dvs. möjligheten att kunna följa upp utvecklingen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

6.1 God tillförlitlighet, men sämre jämförbarhet

Den senaste uppskattning som Delegationen för korrekta utbetalningar gjorde av de felaktiga utbetalningarna inom enskilda system byggde i stort på tre sorters skattningar: schablonantaganden, expertbedömningar och empiriska studier. De empiriska studierna kompletterades också med bedömningar som gjorts av Delegationen för korrekta utbetalningars kansli (så kallade kanslibedömningar) för att täcka in potentiella felaktiga utbetalningar som inte hade kunnat studeras empiriskt.

Ett större antal ersättningar har nu studerats empiriskt i studierna för 2021. Det innebär att en stor mängd ytterligare kunskap har tillförts området. De här studierna utgör också i mångt och mycket en ny referenspunkt för de felaktiga utbetalningarna inom respektive system, eftersom de i större utsträckning bygger på empiri och inte bedömningar.

Delegationen för korrekta utbetalningars skattningar grundades på en stor blandning av metoder, både för skattningarna av enskilda ersättningar och av totalsiffran. Det gör att jämförbarheten påverkas negativt. Samtidigt har nu den ökade användningen av empiriska metoder förbättrat uppskattningarnas tillförlitlighet och precision. I detta kapitel beskriver ESV översiktligt de metoder som användes av Delegationen för korrekta utbetalningar och resonerar om hur de påverkar jämförbarheten.

6.1.1 Schablonantaganden

Delegationen för korrekta utbetalningar valde att skatta de felaktiga utbetalningarna för 23 ersättningar med ett schablonantagande. Schablonantagandet byggde på genomsnittet av punktskattningar från 7 studerade ersättningar som av delegationen hade bedömts ha låg risk för felaktiga utbetalningar. De felaktiga utbetalningarna redovisades inte per ersättning, utan endast på totalen för samtliga ersättningar. Det här gjordes eftersom syftet var att uppskatta de totala felaktiga utbetalningarna, inte att göra uppskattningar för respektive ersättning.

Ett flertal av de ersättningarna som då skattades med schablonantagandet har i studierna för 2021 skattats helt eller delvis med andra metoder, i regel empiriska studier.⁴⁵

Av de empiriska studierna för 2021 framkommer att de felaktiga utbetalningarna i flertalet ersättningar är väsentligt lägre än schablonantagandet på 3,5 procent som gjordes 2018. Detsamma gäller även med det osäkerhetsintervall på 2,5–4,5 procent som Delegationen för korrekta utbetalningar tog fram. Det gäller t.ex. för efterlevandeförmånerna och aktivitetsersättningen. I ett antal ersättningar har det däremot visat sig att de felaktiga utbetalningarna är väsentligt högre. Det gäller bostadsbidrag och underhållsstöd.

Punktskattningen för de felaktiga utbetalningarna inom de tio ersättningarna som 2021 studerats empiriskt är ungefär 3,7 procent av totalt utbetald ersättning. Schablonantagandet kan därmed, under förutsättning att tillräckligt många ersättningar ingår, vara en godtagbar metod för att uppskatta summan av de felaktiga utbetalningarna för flera, mindre ersättningar där det saknas misstanke om stora systematiska fel och där omfattningsstudier bedöms vara för kostsamma att genomföra regelbundet.

Det bör dock påpekas att det krävs empiriska studier för att beräkna omfattningen av de felaktiga utbetalningarna inom ett enskilt system. Jämförelser mellan enskilda system kan också endast göras om de har studerats empiriskt.

6.1.2 Expert elicitation

Delegationen för korrekta utbetalningar bedömde 4 ersättningar med metoden expert elicitation⁴⁶: sjukpenning, sjukersättning, studiemedel i Sverige och försörjningsstöd. Försörjningsstödet täcks inte in i förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar. Men övriga 3 ersättningar har nu studerats empiriskt.

Gemensamt för skattningarna med expert elicitation var att de mynnade ut i väldigt stora osäkerhetsintervall. För studiemedel i Sverige uppskattades att 542–1 420 miljoner kronor betalades ut felaktigt. För sjukersättningen var intervallet 62–3 336 miljoner kronor och för sjukpenningen 436–2 543 miljoner kronor. För de här 3 ersättningarna uppskattades att totalt mellan 1 040–7 229 miljoner kronor hade betalats ut felaktigt under 2018. De 3 ersättningarna har nu studerats empiriskt och de

⁴⁵ Aktivitetsersättning, arbetsskadelivränta, bostadsbidrag, bostadstillägg till personer med sjuk- eller aktivitetsersättning, efterlevandeförmåner till vuxna och till barn, merkostnadsersättning (tidigare handikappersättning) omvårdnadsbidrag (tidigare vårdbidrag), studiehjälp och underhållsstöd.

⁴⁶ "Expert Elicitation är en metod som används för att extrahera ämnesexperter kunskap för att uppskatta okända kvantiteter." Källa: Sverige Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2019). Läckaget i välfärdssystemen Del 1 Omfattningsstudier och bedömningar av felaktiga utbetalningar från vissa välfärdssystem. [Stockholm]: Regeringskansliet, Finansdepartementet, s.167

felaktiga utbetalningarna för de tre systemen har uppskattats till 2 637–4 159 miljoner kronor för 2021. Osäkerheten är nu med andra ord betydligt mindre.

Om man jämför skattningarna för 2018 med skattningarna för 2021 ser man att Delegationen för korrekta utbetalningars expertbedömningar överskattade de felaktiga utbetalningarna inom sjukersättningen, medan de underskattades för sjukpenningen. Den summerade punktskattningen för de tre ersättningarna hamnade på ungefär samma nivå i de båda studierna – 3,7 procent enligt delegationens bedömning för 2018 respektive 3,4 procent i studierna för 2021. Men osäkerheten för 2021 är alltså betydligt mindre. Det visar på att expertbedömningar kan ge upphov till dels stora felbedömningar, dels stora osäkerheter. Dessutom kan de få stor påverkan på totalsiffran för felaktiga utbetalningar inom välfärdssystemet i stort och göra den än mer osäker.

6.1.3 Bedömningar som gjorts av Delegationen för korrekta utbetalningars kansli

Inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningars arbete skattade myndigheterna de felaktiga utbetalningarna inom 9 ersättningar i huvudsak empiriskt.⁴⁷ Totalt uppskattades de felaktiga utbetalningarna inom de här 9 systemen till 3,8–6,8 miljarder kronor. Ungefär 80 procent av beloppet för de här ersättningarna uppskattades genom empiriska studier. Den resterande delen kom från bedömningar som gjorts av Delegationen för korrekta utbetalningars kansli.

Bedömningar som gjorts av Delegationen för korrekta utbetalningars kansli skulle komplettera de empiriska studierna för att ge en mer heltäckande bild av hur stora de felaktiga utbetalningarna var inom respektive system och bidra till en mer heltäckande totalsiffra för felaktiga utbetalningar i välfärdssystemet. I regel gjordes bedömningar av sådana risker som av olika skäl inte gick att studera empiriskt, t.ex. för de felaktiga utbetalningarna inom tillfällig föräldrapenning till följd av att föräldrar uppbär ersättning för vård av barn trots att barnet är friskt.

I vissa fall har studierna för 2021 kunnat genomföras med mer heltäckande empiriskt underlag. I andra fall har myndigheterna i sina studier utelämnat risker som de inte har kunnat studera empiriskt. Det här gör att jämförelser inom vissa av de här ersättningarna försvåras.

⁴⁷ Arbetslöshetsersättning, bostadstillägg till pensionärer och äldreförsörjningsstöd, dagersättning till asylsökande, lönebidrag, nystartsjobb, studiemedel för studier i utlandet, tillfällig föräldrapenning, föräldrapenning och statligt tandvårdsstöd. Ersättning för höga sjuklönekostnader och barnbidrag har enligt KUT-delegationen skattats i huvudsak empiriskt för 2018. Skattningarna inkluderar även en bedömning som gjorts av Delegationen för korrekta utbetalningars kansli eller extrapolering av kansliet.

6.1.4 Utvecklade metoder leder till mindre osäkerhet men begränsar jämförbarheten över tid

Under ledning av Delegationen för korrekta utbetalningar genomförde myndigheterna 9 empiriska omfattningsstudier. De ersättningar som då studerades med empiriska metoder har även studerats empiriskt för 2021. Men myndigheterna har i regel utvecklat sina metoder för att studera dessa ersättningar sedan studierna för 2018.

ESV bedömer att metodutvecklingen är viktig för att dels kunna öka precisionen i de uppskattningar som myndigheterna har fått i uppdrag att göra, dels för att korrigera eventuella metodbrister som framkommit under det tidigare arbetet med omfattningsstudierna.

Omfattningsstudier kan också vara mycket resurskrävande att genomföra. Därför kan myndigheterna ha valt att uppskatta de felaktiga utbetalningarna med delvis andra metoder för att effektivisera genomförandet. Arbetet med att studera de felaktiga utbetalningarna kommer vara återkommande och jämförelser över tid är en viktig beståndsdel i det arbetet. ESV anser det därför som önskvärt att sträva efter att ersätta arbetsintensiva moment med mer effektiva metoder.

ESV vill understryka att även mindre metodförändringar kan påverka jämförbarheten med tidigare studier. Ett exempel på detta är om en granskning av ett urval ärenden har använts som metod, men villkoren för att tillhöra populationen sedan har förändrats. Metoden i sig är då densamma, men jämförbarheten kan påverkas av att populationen nu täcker in individer som inte ingick i tidigare studier. I ett sådant fall kan de felaktiga utbetalningarna se ut att ha ökat, men egentligen är ökningen en följd av att fler individer har kunnat studeras och att studien därmed är mer komplett.

Tillkomsten av nya data, som t.ex. arbetsgivardeklarationer, kan också öka studiers precision där det tidigare helt har saknats data eller där data varit av sådan låg upplösning att man har behövt göra antaganden för att uppskatta de felaktiga utbetalningarna.

Det betyder att även jämförbarheten mellan två empiriska studier i vissa fall kan vara begränsad.

6.2 Ett fåtal ersättningar kan jämföras med tidigare skattningar

I det här avsnittet redovisar vi jämförelser på ersättningsnivå för alla ersättningar med respektive metod för skattningarna för 2018 och 2021. Syftet är att redovisa om resultaten är jämförbara och om det i så fall skett förändringar i resultatet mellan 2018 och 2021 (se Tabell 7).

Tabell 7: Jämförbarhet mellan skattningar och utveckling av felaktiga utbetalningar över tid per ersättning

Studerad ersättning	Skattad av KUT-delegationen?	Jämförbar med studien för 2021?	Har felen ökat eller minskat?
Aktivitetsersättning	Ja	Nej	-
Allmän pension (övrig skattning)	Ja	Nej	-
Arbetslöshetsersättning	Ja	Ja	Kan ha minskat
Arbetsskadelivränta	Ja	Nej	-
Assistansersättning	Ja	Nej	-
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, etableringsersättning	Ja	Nej	-
Barnbidrag	Ja	Nej	-
Bostadsbidrag	Ja	Nej	-
Bostadstillägg till personer med sjuk-/aktivitetsersättning	Ja	Nej	-
Bostadstillägg och äldreomsörjningsstöd	Ja	Ja	Varken ökat/minskat
Dagersättning till asylsökande	Ja	Ja	Varken ökat/minskat
Efterlevandeförmåner till barn	Ja	Nej	-
Efterlevandeförmåner till vuxna	Ja	Nej	-
Ersättning för höga sjuklönekostnader	Ja	Nej	-
Föräldrapenning	Ja	Delvis	Kan ha ökat
Garantipension	Ja	Nej	-
Inkomstpensionstillägg	Nej	-	-
Lönebidrag	Ja	Nej	-
Merkostnadsersättning	Nej	-	-
Nystartsjobb	Ja	Nej	-
Omvårdnadsbidrag	Nej	-	-
Sjukersättning	Ja	Nej	-
Sjukpenning	Ja	Nej	-
Statligt tandvårdsstöd	Ja	Ja	Varken ökat/minskat
Studiehjälp	Ja	Nej	-
Studiemedel för studier i Sverige	Ja	Nej	-
Studiemedel för studier i utlandet	Ja	Delvis	Varken ökat/minskat
Tillfällig föräldrapenning	Ja	Delvis	Varken ökat/minskat
Underhållsstöd	Ja	Nej	-
Yrkesintroduktion	Nej	-	-
Övriga ersättningar inom socialförsäkring	Delvis	Nej	-

6.2.1 Aktivitetsersättning

Aktivitetsersättningen var en av de ersättningarna som i Delegationen för korrekta utbetalningars arbete med att uppskatta de totala felaktiga utbetalningarna gavs ett schabloniserat antagande. Det betyder att det inte finns någon enskild skattning för aktivitetsersättningen, utan endast den totala skattningen för ett flertal ersättningar på 2,5–4,5 procent.

Försäkringskassan har nu genomfört en empirisk studie genom slumpkontroller och uppskattat de felaktiga utbetalningarna till 3–14 miljoner kronor, vilket motsvarar 0,09–0,40 procent av den utbetalda ersättningen under 2021. Men eftersom det inte gjordes någon enskild skattning av de felaktiga utbetalningarna inom aktivitetsersättningen för 2018 går det alltså inte göra några jämförelser mellan åren.

Mer information om studien av aktivitetsersättningen för 2021 finns i avsnitt 8.3.1.

6.2.2 Allmän pension

De felaktiga utbetalningarna inom det allmänna pensionssystemet uppskattades 2010 inom ramen för Samverkansuppdraget mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.⁴⁸ Uppskattningen gjordes med så kallad expert elicitation. När de felaktiga utbetalningarna skulle uppskattas under KUT-delegationens arbete gjordes en omvärdering av samverkansuppdragets expertbedömning genom att inventera om risker tillkommit eller försvunnit. De felaktiga utbetalningarna uppskattades då till 20–740 miljoner kronor för 2018. Andelsmässigt motsvarade det 0–0,2 procent av den utbetalda ersättningen.

De felaktiga utbetalningarna exklusive inkomstpensionstillägg och garantipension bedöms nu vara 242–267 miljoner kronor, vilket motsvarar 0,066–0,070 procent av den utbetalda ersättningen. Någon empirisk omfattningsstudie har dock inte heller genomförts för 2021. Därför bör skattningen av de felaktiga utbetalningarna inom det allmänna pensionssystemet betraktas som mycket osäker. Eftersom det inte finns någon empirisk bas kan skattningen heller inte jämföras över tid.

Mer information om studien av allmän pension för 2021 finns i avsnitt 8.6.1.

6.2.3 Arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen studerades empiriskt av IAF inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningars arbete. Då uppskattades 306–727 miljoner kronor, eller 2,4–5,7 procent, ha betalats ut felaktigt för 2018. Under 2022 gjordes en ny empiriskt grundad omfattningsstudie med i allt väsentligt samma metod. De felaktiga utbetalningarna uppskattades då till 379–770 miljoner kronor för 2021, eller 1,8–3,6

⁴⁸ Ekonomistyrningsverket (2009), *Samverkansuppdrag mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 2010*. Dnr: 10-152/2009

procent av den utbetalda ersättningen. Mellan studierna har ersättningsnivån höjts från maximalt 910 kronor per dag till 1 200 kronor per dag.

Båda studierna är i huvudsak empiriskt grundade med liknande upplägg av slumpkontroller och registersamkörningar, som har kompletterats med en mindre del bedömningar. Det innebär att studierna är förhållandevis jämförbara. Men resultatet för 2021 visar inte på någon statistiskt signifikant nedgång av de felaktiga utbetalningarna. En anledning kan vara att ersättningsnivån har höjts mellan de två studierna.

Det som däremot framgår tydligt är att felen som orsakas av Arbetsförmedlingen har blivit betydligt färre i studien för 2021. Det kan således vara så att andelen fel har minskat, men att de kvarstående felen numera orsakar felaktiga utbetalningar med högre belopp.

Mer information om studien av arbetslöshetsförsäkringen för 2021 finns i avsnitt 8.4.1.

6.2.4 Arbetsskadelivränta

Arbetsskadelivräntan skattades under KUT-delegationen endast som en av flera ersättningar med det så kallade schabloniserade antagandet. Försäkringskassan har nu uppskattat de felaktiga utbetalningarna med hjälp av slumpmässiga urval och modellbaserade skattningar till 12–22 miljoner kronor för 2021, eller 0,5–1 procent av den utbetalda ersättningen.

Eftersom systemet inte har skattats enskilt tidigare, kan inga jämförelser göras mellan åren.

Mer information om studien av arbetsskadelivränta för 2021 finns i avsnitt 8.3.2.

6.2.5 Assistansersättning

Det har gjorts flera tidigare försök att uppskatta de felaktiga utbetalningarna av assistansersättning. Ersättningen är av flera skäl svårt att studera empiriskt. När en skattning av felen skulle göras inom ramen för KUT-delegationens arbete menade Försäkringskassan att det dels saknas möjlighet att kontrollera om beviljat behov motsvarar faktiskt behov, dels saknas uppgifter för att verifiera om redovisad tid motsvarar faktiskt genomförd assistans. Av den anledningen gjorde kansliet en omvärdering av en tidigare expertbedömning med hänsyn tagen till regelförändringar som införts inom området. De felaktiga utbetalningarna uppskattades sedan till 2,5–4,1 miljarder kronor, eller motsvarande 8,6–14,3 procent av den utbetalda ersättningen för 2018.

Försäkringskassan har nu valt att genomföra en empirisk studie av de risker för fel som myndigheten själv orsakar, som visar att dessa fel var mycket begränsade för 2021. Det innebär, enligt Försäkringskassan, att den tidigare skattningen på 3,5 procent fel av myndigheten för 2018 kan skrivas ned. Studien ger däremot inga nya insikter om felen som orsakas av kund och utförare. Felen som orsakas av kund och utförare uppskattas till 1,1–2,9 miljarder kronor för 2021.

Det går inte med säkerhet att uttala sig om de felaktiga utbetalningar som orsakas av kund och utförare, eftersom de tidigare expertbedömningarna är alldeles för osäkra. Det går av den anledningen inte heller att göra några jämförelser av hur felet har utvecklats över tid.

Mer information om studien av assistansersättning för 2021 finns i avsnitt 8.3.3.

6.2.6 Aktivitetsstöd, Utvecklingsersättning, Etableringsersättning (ASUEEE)

För 2018 gjorde Försäkringskassan en omfattningsstudie av aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen där ett mindre urval av risker studerades. Det här innebar att studien behövde kompletteras med ett flertal bedömningar. För att göra bedömningarna utgick KUT-delegationens kansli från omfattningsstudien för arbetslöshetsersättningen, då det är ett system som har ett liknande regelverk som ASUEEE. De felaktiga utbetalningarna bedömdes uppgå till 459–811 miljoner kronor, eller 3–5,3 procent av den utbetalda ersättningen för 2018. I och med att flera delar av studien gjordes med olika bedömningar var uppskattningen av de felaktiga utbetalningarna osäker.

Skattningarna för 2021 baseras i större utsträckning på empiriska metoder. De felaktiga utbetalningarna uppskattas till 208–536 miljoner kronor, eller 1–2,6 procent av den utbetalda ersättningen. Dock saknas en skattning av fel orsakade av den sökande som registreras hos Försäkringskassan. Några jämförelser med studien för 2018 bör därför inte göras.

Ett återkommande problem när det gäller att studera de felaktiga utbetalningarna inom ASUEEE är att såväl Försäkringskassan som Arbetsförmedlingen har tunga roller inom de här ersättningarna.

Mer information om studien av aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen för 2021 finns i avsnitt 8.1.1.

6.2.7 Barnbidrag

När de felaktiga utbetalningarna inom barnbidraget studerades i KUT-delegationens arbete, användes en statistisk modell för att skatta s.k. övertäckning i

folkbokföringen.⁴⁹ Som uppskattning av felaktiga utbetalningar orsakade av folkbokföringsfel användes de utbetalningar som skett av ett flertal olika ersättningar till personer i övertäckningen. Barnbidraget var en av de här ersättningarna. De felaktiga utbetalningarna uppskattades uppgå till 66 miljoner kronor, eller 0,2 procent av den utbetalda ersättningen för 2018. Uppskattningen gjordes med en registerstudie som var en totalundersökning och omgavs därför inte av ett konfidensintervall.

Försäkringskassan har nu genomfört en mer heltäckande omfattningsstudie. Av studien framgår det att de felaktiga utbetalningarna för 2021 var betydligt högre än skattningen för 2018 som gjordes inom ramen för KUT-delegationens arbete. De felaktiga utbetalningarna för 2021 uppgår till 131–351 miljoner kronor, eller 0,4–1,1 procent av den utbetalda ersättningen.

Det är högst sannolikt inte fråga om att de felaktiga utbetalningarna har ökat, utan att skattningen som togs fram inom KUT-delegationen var en underskattning utifrån att man räknat personer som tillhör övertäckningen väldigt strikt.

Mer information om studien av barnbidrag för 2021 finns i avsnitt 8.3.4.

6.2.8 Bostadsbidrag

De felaktiga utbetalningarna av bostadsbidrag har inom ramen för KUT-delegationen uppskattats genom schablonantagande. Försäkringskassan har nu genomfört en empirisk studie där de felaktiga utbetalningarna uppskattats till 672–826 miljoner kronor för 2021. Det motsvarar 15,9–19,5 procent av den utbetalda ersättningen. Ett flertal risker har kunnat skattas direkt genom kontroller, medan andra har uppskattats med andra metoder.

Det är inte möjligt att göra jämförelser mellan de båda studierna, eftersom ersättningen inte tidigare har studerats empiriskt.

Mer information om studien av bostadsbidrag för 2021 finns i avsnitt 8.3.5.

6.2.9 Bostadstillägg till personer med sjuk- eller aktivitetsersättning

Bostadstillägget ingick i de ersättningarna som inom ramen för KUT-delegationen skattades med ett schablonantagande.

De felaktiga utbetalningarna har nu genom en empirisk studie uppskattats till 139–238 miljoner kronor, vilket motsvarar 2,8–4,8 procent av den utbetalda ersättningen för 2021.

⁴⁹ Övertäckning i folkbokföringen orsakas t.ex. av att människor som lämnar landet inte registrerar sin utlandsflytt eller återvandring hos Skatteverket.

Eftersom bostadstillägget inte tidigare har studerats empiriskt går det inte göra jämförelser över tid.

Mer information om studien av bostadstillägg till personer med sjuk- eller aktivitetsersättning för 2021 finns i avsnitt 8.3.6.

6.2.10 Bostadstillägg och äldreomsörjningsstöd

Inom ramen för KUT-delegationens arbete gjordes en empirisk studie av bostadstillägget och äldreomsörjningsstödet. Pensionsmyndigheten uppskattade då att 442–660 miljoner kronor hade betalats ut felaktigt under 2018. Det motsvarade 4,3–6,5 procent av den utbetalda ersättningen.

I den empiriska studien för 2021 uppskattas de felaktiga utbetalningarna till 643–869 miljoner kronor, eller motsvarande 4,9–6,6 procent av den utbetalda ersättningen. De felaktiga utbetalningarna ligger därmed kvar på ungefär samma nivå som tidigare. Viss osäkerhet orsakas dock av ett stort bortfall i granskningen av ärenden, vilket kan ha lett till en underskattning av de felaktiga utbetalningarna för 2021.

Mer information om studien av bostadstillägg och äldreomsörjningsstöd för 2021 finns i avsnitt 8.6.2.

6.2.11 Dagersättning till asylsökande

Migrationsverket har genomfört flera empiriska omfattningsstudier av dagarsättning till asylsökande. Den första gjordes inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningars arbete, där Migrationsverket uppskattade att 37–64 miljoner kronor hade betalats ut felaktigt för 2018. Det motsvarade 3,7–6,3 procent av den utbetalda ersättningen.

En i stort sett likadan empirisk studie har gjorts med 2021 års utgifter som referens. Enligt denna studie uppgick de felaktiga utbetalningarna till 18–29 miljoner kronor, eller motsvarande 5,5–8,7 procent av den utbetalda ersättningen.

Det har inte skett någon statistiskt signifikant förändring av de felaktiga utbetalningarna mellan åren. Minskningen i beloppet för felaktiga utbetalningar mellan 2018 och 2021 härrör från en minskning i den utbetalda ersättningen under åren. Det något högre intervallet i studien för 2021 kan bero på att rampopulationen inkluderar något fler individer än i de tidigare studierna.

Mer information om studien av dagarsättning till asylsökande för 2021 finns i avsnitt 8.5.1.

6.2.12 Efterlevandeförmåner till barn

De felaktiga utbetalningarna av efterlevandeförmåner till barn har inom ramen för KUT-delegationens arbete skattats med schablonantagande. Pensionsmyndigheten har nu gjort en studie som delvis är empiriskt baserad och uppskattat de felaktiga utbetalningarna till 2,1–2,9 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 0,2–0,3 procent av den utbetalda ersättningen.

Studien visar att de skattade felaktiga utbetalningarna är mycket begränsade. Någon jämförelse över tid går inte göra, eftersom ersättningen tidigare endast har skattats med schablonantagande.

Mer information om studien av efterlevandeförmåner till barn för 2021 finns i avsnitt 8.6.5.

6.2.13 Efterlevandeförmåner till vuxna

De felaktiga utbetalningarna av efterlevandeförmåner till vuxna har inom ramen för KUT-delegationens arbete skattats med schablonantagande. Pensionsmyndigheten har nu gjort en studie som delvis är empiriskt baserad och uppskattat de felaktiga utbetalningarna till 5,5–8 miljoner kronor för 2021, vilket motsvarar 0,06–0,09 procent av den utbetalda ersättningen.

Studien visar att de skattade felaktiga utbetalningarna är mycket begränsade. Någon jämförelse över tid går inte göra, eftersom ersättningen tidigare endast har skattats med schablonantagande.

Mer information om studien av efterlevandeförmåner till vuxna för 2021 finns i avsnitt 8.6.5.

6.2.14 Ersättning för höga sjuklönekostnader

De felaktiga utbetalningarna av ersättning för höga sjuklönekostnader uppskattades av Försäkringskassan i en rapport från 2017. De felaktiga utbetalningarna räknades om inom ramen för KUT-delegationens arbete till 2018 års ersättningsnivå och uppgick då till 44–130 miljoner kronor, eller motsvarande 4,6–13,6 procent av den utbetalda ersättningen.

Till följd av pandemin har ersättningarna för höga sjuklönekostnader sedan ökat markant, från ungefär 1 000 miljoner kronor 2018 till 12 600 miljoner kronor 2021.

Försäkringskassan har nu i en ny empiriskt baserad omfattningsstudie uppskattat att de felaktiga utbetalningarna uppgick till 197–614 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 1,6–4,8 procent av den utbetalda ersättningen.

Intervallen från bägge studierna överlappar, vilket betyder att det inte har skett någon statistiskt signifikant förändring av de felaktiga utbetalningarna. Den kraftiga ökningen av utbetalningar från ersättningarna bidrar till att det är svårt att uttala sig om faktiska förändringar. Ersättningen kan nämligen ha kommit att betalas ut till helt nya grupper än tidigare, med en helt annan sannolikhet när det gäller risken för felaktiga utbetalningar.

Mer information om studien av ersättning för höga sjuklönekostnader för 2021 finns i avsnitt 8.3.7.

6.2.15 Föräldrapenning

Totalt uppgick de felaktiga utbetalningarna av föräldrapenning inom ramen för KUT-delegationens arbete till 653–756 miljoner kronor, eller motsvarande 2,0–2,4 procent av den utbetalda ersättningen. I skattningen ingår även risker som inte kunde studeras empiriskt, bl.a. svårkontrollerade uppgifter för grupper som t.ex. företagare. Däremot skattade KUT-delegationen enbart fel orsakade av den sökande.

I den senaste omfattningsstudien uppskattade Försäkringskassan de felaktiga utbetalningarna till 997–1 306 miljoner kronor. Det motsvarar 2,8–3,7 procent av den utbetalda ersättningen under 2021.

Sett till de två skattningarna ser det ut som att det har skett en statistiskt signifikant ökning av de felaktiga utbetalningarna, men den senare studien tar hänsyn till fler risker – inklusive risker för fel orsakade av myndigheten. Det här innebär att det inte går att uttala sig säkert om huruvida de felaktiga utbetalningarna har ökat eller inte.

Mer information om studien av föräldrapenning för 2021 finns i avsnitt 8.3.8.

6.2.16 Garantipension

Garantipensionen studerades bara i mycket begränsad omfattning inom ramen för KUT-delegationens arbete med att skatta felaktiga utbetalningar på grund av systemöverskridande risker. Garantipensionen var en av de ersättningar som ingick i studien om övertäckning i folkbokföringsregistret. Det här innebär att de felaktiga utbetalningarna endast i begränsad omfattning studerades empiriskt. Garantipensionen ingick i stället i den omräknade expertbedömningen från år 2010 inom ramen för Samverkansuppdraget mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Pensionsmyndigheten har nu gjort en uppskattning som baseras på såväl empiri som andra bedömningar. De felaktiga utbetalningarna uppskattas till 205–333 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 1,2–1,9 procent av den utbetalda ersättningen.

Skattningen är inte fullständigt empiriskt, men är mer komplett än den begränsade skattning som gjordes av KUT-delegationen. Eftersom det inte tidigare har gjorts någon komplett omfattningsstudie, går det inte att jämföra över tid.

Mer information om studien av garantipension för 2021 finns i avsnitt 8.6.2.

6.2.17 Inkomstpensionstillägg

Pensionsmyndigheten har uppskattat de felaktiga utbetalningarna av inkomstpensionstillägg genom en empirisk skattning och en icke-empirisk skattning. Totalt bedömer myndigheten att 47–82 miljoner kronor har betalats ut felaktigt. Det motsvarar 0,8–1,3 procent av den utbetalda ersättningen under 2021.

Inkomstpensionstillägget infördes under september 2021. Det går därför inte göra några jämförelser bakåt i tiden.

Mer information om studien av inkomstpensionstillägg för 2021 finns i avsnitt 8.6.3.

6.2.18 Lönebidrag

De felaktiga utbetalningarna inom lönebidraget studerades inom ramen för KUT-delegationens arbete. De felaktiga utbetalningarna uppskattades då uppgå till 549–1 185 miljoner kronor, eller motsvarande 4,2–9,1 procent av den utbetalda ersättningen för 2018.

Arbetsförmedlingen har genomfört en ny uppskattning av de felaktiga utbetalningarna inom lönebidraget. Uppskattningen baseras på dels en empirisk del, dels en icke-empirisk del. De felaktiga utbetalningarna uppskattas till 935–1 757 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 8,4–15,7 procent av den utbetalda ersättningen. Summeringen av de empiriska och icke empiriska resultaten har ESV tagit fram.

Den nya skattningen mäter till stor del andra risker, med delvis andra mätmetoder, baserat på ett något annorlunda urval och med ett justerat tillvägagångssätt för att beräkna de felaktiga beloppen. Därför går det inte att göra jämförelser med skattningen för 2018.

Mer information om studien av lönebidrag för 2021 finns i avsnitt 8.1.2.

6.2.19 Merkostnadsersättning

Merkostnadsersättningen har ersatt den tidigare ersättningen handikappersättning, som ingick bland de ersättningar som inom KUT-delegationen skattades med schablonantagande. De felaktiga utbetalningarna har uppskattats till 5,4–8,5 miljoner

kronor för 2021, vilket motsvarar 3,0–4,7 procent av den utbetalda ersättningen. Uppskattningen bygger på dels ett schablonantagande, dels en empirisk studie.

Systemet riktar sig till fler än det tidigare handikappersättningssystemet, som också bara skattades med schablonantaganden. Det går därför inte att göra jämförelser över tid.

Mer information om studien av merkostnadsersättning för 2021 finns i avsnitt 8.3.9.

6.2.20 Nystartsjobb

Nystartsjobb var en av de ersättningar som bedömdes ha hög risk för felaktiga utbetalningar och som KUT-delegationen därför valde att omfattningsstudera för 2018. Osäkerhetsintervallen för de felaktiga utbetalningarna uppskattades uppgå till 356–676 miljoner kronor, eller motsvarande 7,1–13,5 procent av den utbetalda ersättningen.

Arbetsförmedlingen har nu genomfört en ny uppskattning som baseras på dels en empirisk del, dels en icke-empirisk del. De felaktiga utbetalningarna beräknas uppgå till 247–495 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 7,3–14,6 procent av de utbetalda ersättningarna. Summeringen av de empiriska och icke empiriska resultaten har ESV tagit fram.

Intervallen överlappar varandra, vilket betyder att det inte skett något signifikant förändring av de felaktiga utbetalningarna. Vidare baseras skattningen för 2018 på ett osäkerhetsintervall som försvårar jämförbarhet över tid. Den nya skattningen mäter till stor del andra risker, med delvis andra mätmetoder, baserat på ett något annorlunda urval och med ett justerat tillvägagångssätt för att beräkna de felaktiga beloppen, vilket betyder att jämförelser med den senaste skattningen inte låter sig göras.

Mer information om studien av nystartsjobb för 2021 finns i avsnitt 8.1.3.

6.2.21 Omvårdnadsbidrag

Omvårdnadsbidraget som har ersatt vårdbidrag, är ytterligare en ersättning som har skattats genom ett schabloniserat antagande för 2021.

Försäkringskassans omfattningsstudie består av en empirisk studie av fel som är orsakade av myndigheten, och ett schablonantagande för felen som är orsakade av sökande. Totalt uppskattas 87–136 miljoner kronor ha betalats ut felaktigt under 2021. Det motsvarar 3,0–4,7 procent av den utbetalda ersättningen.

Det går inte att göra jämförelser över tid eftersom det inte finns någon tidigare studie.

Mer information om studien av omvårdnadsbidrag för 2021 finns i avsnitt 8.3.10.

6.2.22 Sjukersättning

Sjukersättningen var en av fyra ersättningar som under KUT-delegationens arbete uppskattades med metoden expert elicitation. De felaktiga utbetalningarna uppskattades från låga 0,2 procent av utbetald ersättning till 10,8 procent. Det uppskattade osäkerhetsintervallet var med andra ord mycket stort.

I den omfattningsstudie som Försäkringskassan nu gjort inom sjukersättningen uppskattas de felaktiga utbetalningarna till 38–87 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 0,1–0,3 procent av de utbetalda ersättningarna.

Det går inte att uttala sig om någon faktisk nedgång av felaktigt utbetald sjukersättning. I stället härleds det nu lägre intervallet till att den studie som genomförts, enligt Försäkringskassan, utgör en bättre skattning.

Försäkringskassan skriver i sin rapport att en möjlig förklaring till skillnaden mellan skattningarna av fel orsakade av Försäkringskassan är att KUT-delegationens skattning troligen inkluderade fel kopplade till bedömningsutrymme i handläggningen. Vidare förklarar Försäkringskassan att KUT-delegationens skattning bygger på *expert elicitation*, en metod med vilken expertbedömningar utgör underlaget för skattningarna, medan nuvarande skattning är baserad på empiriska metoder. Bredden på KUT-delegationens osäkerhetsintervall tyder på att experterna antingen var osäkra eller oeniga med avseende på sina bedömningar. Försäkringskassan bedömer därför att nuvarande skattning är säkrare.

Mer information om studien av sjukersättning för 2021 finns i avsnitt 8.3.11.

6.2.23 Sjukpenning

Sjukpenningen var en av fyra ersättningar som under KUT-delegationens arbete uppskattades med expert elicitation. Uppskattningen var mycket osäker, vilket ledde till ett stort osäkerhetsintervall på 436–2 543 miljoner kronor, motsvarande 1,2–7 procent av den utbetalda ersättningen under 2018. Det vida osäkerhetsintervallet berodde på att de experter som deltog hade väldigt olika bild av hur stora de felaktiga utbetalningarna i själva verket var.

Sjukpenningen har nu kunnat studeras empiriskt, vilket ger ett snävare intervall. Enligt omfattningsstudien för 2021 uppskattas de felaktiga utbetalningarna till 1 700 miljoner–2 600 miljoner kronor, eller motsvarande 4,9–7,7 procent av den utbetalda ersättningen. Det är något högre felaktiga utbetalningar än skattningen för 2018. Det högre beloppet härleds sannolikt till en mer tillförlitlig skattning snarare än att det skulle finnas någon underliggande ökning av de felaktiga utbetalningarna.

Mer information om studien av sjukpenning för 2021 finns i avsnitt 8.3.12.

6.2.24 Statligt tandvårdsstöd

När det statliga tandvårdsstödet studerades under KUT-delegationens arbete uppskattades de felaktiga utbetalningarna till 262–445 miljoner kronor, eller motsvarande 4,1–6,9 procent av den utbetalda ersättningen under 2018.

Försäkringskassan har nu genomfört en direkt jämförbar studie med 2021 som referensår, där de felaktiga utbetalningarna uppskattas till 374–487 miljoner kronor. Det motsvarar 5,5–7,2 procent av den utbetalda ersättningen under 2021.

De båda studierna är direkt jämförbara och konfidensintervallen överlappar varandra. Därmed går det att konstatera att någon statistiskt signifikant förändring av de felaktiga utbetalningarna inte har skett.

Mer information om studien av statligt tandvårdsstöd för 2021 finns i avsnitt 8.3.13.

6.2.25 Studiehjälp

Studiehjälp var en av de ersättningar som ingick i den grupp ersättningar som skattades med schablonantagande. Det finns således inte någon empiriskt grundad studie av studiehjälp från KUT-delegationens avrapportering.

CSN har nu genomfört en empirisk studie där de felaktiga utbetalningarna uppskattas till 17–31 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 6,8–12,5 procent av de totala utbetalningarna inom extra tillägg i studiehjälp, och 0,4–0,7 procent av de totala utbetalningarna inom studiehjälp.

Eftersom det inte finns någon enskild skattning av de felaktiga utbetalningarna som täcker hela ersättningen, går det inte att göra några jämförelser över tid.

Mer information om studien av studiehjälp för 2021 finns i avsnitt 8.2.1.

6.2.26 Studiemedel för studier i Sverige

Studiemedel för studier i Sverige var en av de fyra ersättningar som under KUT-delegationens arbete uppskattades med expert elicitation. Här var experterna förhållandevis eniga i sina uppfattningar om de felaktiga utbetalningarna, till skillnad från för sjukpenningen och sjukersättningen. Det gav ett mer begränsat osäkerhetsintervall. Experterna kom fram till att 542–1 420 miljoner kronor hade betalats ut felaktigt under 2018. Det motsvarade 2,0–5,2 procent av den utbetalda ersättningen.

CSN har nu empiriskt studerat de felaktiga utbetalningarna under 2021 och uppskattat dessa till 931–1427 miljoner kronor, eller motsvarande 2,8–4,2 procent av den utbetalda ersättningen.

Det är inom det intervall som uppskattades med expertbedömningen för 2018. Eftersom metoden är osäker går det inte att uttala sig om hur de felaktiga utbetalningarna har utvecklats över tid. Men det framgår att resultaten har blivit säkrare när de blivit empiriskt grundade.

Mer information om studien av studiemedel för studier i Sverige för 2021 finns i avsnitt 8.2.2.

6.2.27 Studiemedel för studier i utlandet

CSN genomförde en empirisk omfattningsstudie av studiemedel för studier i utlandet inom ramen för KUT-delegationens arbete att skatta de felaktiga utbetalningarna i välfärdssystemet. Enligt omfattningsstudien uppgick de felaktiga utbetalningarna till 35–153 miljoner kronor för 2018, eller motsvarande 1,3–5,8 procent av den utbetalda ersättningen. I CSN:s senaste omfattningsstudie av studiemedel för studier i utlandet uppskattas de felaktiga utbetalningarna till 12,6–50 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 0,6–2,3 procent av den utbetalda ersättningen.

Båda studierna är empiriskt grundade, men bygger på delvis olika antaganden och avgränsningar. Därför går det inte att göra direkta jämförelser mellan åren. Men konfidensintervallen överlappar, vilket innebär att det inte finns någon statistiskt signifikant förändring av de felaktiga utbetalningarna mellan åren.

Mer information om studien av studiemedel för studier i utlandet för 2021 finns i avsnitt 8.2.3.

6.2.28 Tillfällig föräldrapenning

Tillfällig föräldrapenning studerades empiriskt inom ramen för KUT-delegationens arbete. Studien kompletterades med bedömningar för risker som inte kunde studeras empiriskt. Det inkluderade bl.a. att föräldrar uppbär ersättning för vård av barn trots att barnet är friskt. Totalt uppskattades 1 176–2 123 miljoner kronor ha betalats ut felaktigt under 2018. Det motsvarade 15,9–28,7 procent av den utbetalda ersättningen.

I Försäkringskassans senaste omfattningsstudie av tillfällig föräldrapenning uppskattas de felaktiga utbetalningarna till 1 330–1 463 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 13,2–14,5 procent av den utbetalda ersättningen. Skattningen inkluderar däremot inte risken att föräldrar uppbär ersättning för vård av barn trots att barnet är friskt, vilket studerades 2018.

Eftersom totalbeloppet för felaktiga utbetalningar inom ersättningen i den studien för 2021 inte täcker in samtliga risker bör man inte jämföra resultatet med 2018. Om man bara jämför den empiriska delen för 2018 med den empiriska delen för 2021, är beloppen inte signifikant åtskilda. Det går därmed inte att konstatera någon nedgång av de felaktiga utbetalningarna.

Mer information om studien av tillfällig föräldrapenning för 2021 finns i avsnitt 8.3.14.

6.2.29 Underhållsstöd

De felaktiga utbetalningarna inom underhållsstödet uppskattades med schablonantagande under KUT-delegationens arbete. Totalt uppskattades 2,5 till 4,5 procent ha betalats ut felaktigt under 2018. Det var också en av de ersättningar som studerades i delegationens registerstudie om utbetalningar till personer som tillhör övertäckningen i folkbokföringsregistret.

För 2021 har Försäkringskassan bl.a. undersökt om personer får ersättning trots bosättning utomlands, eller om folkbokföringsuppgifterna är felaktiga. Försäkringskassan uppskattar att 98–286 miljoner kronor betalades ut felaktigt under 2021. Det motsvarar 3,7–10,8 procent av den utbetalda ersättningen.

Eftersom de totala felaktiga utbetalningarna av underhållsstöd tidigare bara har skattats med schablon kan inga jämförelser över tid göras.

Mer information om studien av underhållsstöd för 2021 finns i avsnitt 8.3.15.

6.2.30 Yrkesintroduktionsanställning

Arbetsförmedlingen har genomfört en registerstudie för att söka ut felaktiga utbetalningar. Men inga felaktiga utbetalningar kunde hittas.

Yrkesintroduktionsanställningen ingick inte i KUT-delegationens uppdrag, och därmed kan inga jämförelser göras mellan åren.

Mer information om studien av yrkesintroduktion för 2021 finns i avsnitt 8.1.4.

6.2.31 Övriga ersättningar CSN

Tre mindre ersättningar⁵⁰ som administreras av CSN har skattats för 2021 baserat på upptäckta felaktiga utbetalningar. De ersättningar som ingår har delvis inte skattats tidigare, och delvis skattats med ett schablonantagande inom KUT-delegationens arbete. Av naturliga skäl kan de därför inte jämföras.

⁵⁰ lärlingsersättning, Rg-bidrag och studiestartsstöd.

Mer information om studien av CSN:s övriga ersättningar för 2021 finns i avsnitt 8.2.4.

6.2.32 Övriga ersättningar inom socialförsäkringen

Ett flertal mindre ersättningar⁵¹ som administreras av Försäkringskassan har fått ett schabloniserat antagande för 2021. Antagandet baseras på ett snitt av de felaktiga utbetalningarna inom de ersättningar som Försäkringskassan har studerat empiriskt. Det är dock inte samma ersättningar som ingår i antagandet för 2021 som systemen som fick ett schablonantagande inom ramen för KUT-delegationens arbete. Av naturliga skäl kan de därför inte jämföras.

Mer information om studien av Försäkringskassans övriga ersättningar för 2021 finns i avsnitt 8.3.16.

6.3 Begränsad jämförbarhet av totalskattningen med tidigare studier

Delegationen för korrekta utbetalningar redovisade i sin huvudrapport ett osäkerhetsintervall som var mellan 11-27 miljarder kronor för 2018. I en bilaga redovisades en alternativ beräkningsmetod (upprepat slumpmässigt urval med återläggning) där 95 procent av värdena inom intervallet ryms mellan 16–24 miljarder kronor.

Omfattningsstudierna för 2021 har inte studerat ekonomiskt bistånd och vissa risker såsom felutbetalningar orsakade av odeklarerade löneinkomster, samt tillfällig föräldrapenning för vård av barn trots att barnet är friskt som studerades 2018.

Om vi exkludera dessa från totalskattningen för 2018, uppgår deras totalskattning till strax under 14,5 miljarder kronor, vilket utgjorde 2,3 procent av de totala utgifterna för 2018. Osäkerhetsintervallet uppgick till 8,9–22,2 miljarder kronor, vilket motsvarade ungefär 1,4–3,4 procent av de totala utgifterna under 2018.

Motsvarande skattning av de totala felaktiga utbetalningarna för 2021 hamnar något över 14,6 miljarder kronor, vilket utgör 2,0 procent av de totala utbetalningarna. Eftersom de totala utgifterna inom välfärdssystemet har ökat har därmed andelen fel minskat något. Konfidensintervallet för de felaktiga utbetalningarna under 2021 har uppskattats till 13,0–16,3 miljarder kronor, eller motsvarande 1,8–2,2 procent av de totala utgifterna. Konfidensintervallet för 2021 överlappar därmed med osäkerhetsintervallet för 2018.

⁵¹ Adoptionsbidrag, Graviditetspenning, Tilläggsbelopp vid familjeförmån, Bilstöd, Boendetillägg, Närståendepenning, Rehabiliteringspenning, Rehabiliteringspenning i särskilda fall, Sjukpenning i särskilda fall, Smittbärarpenning.

Om vi extrapolerar KUT-delegationens uppskattning av felaktiga utbetalningar för ekonomiskt bistånd, odeklarerade löneinkomster och tillfällig föräldrapenning för vård av barn trots att barnet är friskt till de totala utbetalningarna avseende för 2021, landar vi på en totalskattning på 18,5 miljarder kronor.⁵² Det motsvarar 2,5 procent av de totala utbetalningarna.

6.3.1 Sammanläggningen av delstudier

Det finns flera problem med att jämföra de här uppskattningarna och därmed uttala sig om en eventuell förändring inom de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen. Det har sin grund i att sammanläggningen av de studier som har ingått i uppdragen gjorts på olika sätt. Närmare om ESV:s metod för att lägga samman intervallen framgår av kapitel 7.2.

I tidigare uppdrag att uppskatta de felaktiga utbetalningarna inom välfärdssystemet har belopp från olika delstudier lagts samman rakt av. Det här gäller för såväl Delegationen mot felaktiga utbetalningar⁵³ som Delegationen för korrekta utbetalningar.⁵⁴ Men en skillnad mellan de två utredningarna är att man i den senare valde att även lägga samman intervallen. På så sätt illustrerades också osäkerheten i de siffror som presenterades.

Den raka sammanläggning man använde i huvudrapporten innebar dock att osäkerheten överskattades. Intervallet är inte heller symmetriskt, vilket beror på att ett flertal studier (framför allt expertbedömningarna) hade bredare osäkerhetsintervall uppåt än nedåt.

6.3.2 Vissa risker har inte studerats alls

Man bör dock beakta att totalsiffran inte heller ger en helt korrekt bild av de totala felaktiga utbetalningarna. Det kvarstår fortfarande luckor på grund av att ett flertal risker inte har studerats alls. Ett flertal mindre risker har inte heller kunnat studeras empiriskt av olika skäl. Uppskattningen av de felaktiga utbetalningarna av assistansersättning orsakade av den sökande bygger fortfarande på en expertbedömning. I ett flertal ersättningar finns också risker som inte kunnat studeras empiriskt. Därför har de empiriska studierna kompletterats med bedömningar av dessa risker.

⁵² KUT-delegationen uppskattade att de felaktiga utbetalningarna för ekonomiskt bistånd, odeklarerade löneinkomster samt tillfällig föräldrapenning för vård av barn trots att barnet är friskt är 3,5 miljarder kronor 2018. Extrapolerat till de totala utbetalningarna för 2021 är de felaktiga utbetalningarna för ekonomiskt bistånd, odeklarerade löneinkomster och tillfällig föräldrapenning för vård av barn trots att barnet är friskt 3,9 miljarder kronor. ESV bedömer att denna uppskattning är mycket osäker.

⁵³ Fi 2005:03, Delegationen mot felaktiga utbetalningar, *Vad kostar felen? Omfattning av felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen*. Rapport 7.

⁵⁴ SOU 2019:59, Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, *Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen*.

6.3.3 Olika metoder har använts

Det finns också flera stora skillnader i vilka metoder som har använts i de studier som totalsiffrorna bygger på. I Delegationen för korrekta utbetalningar användes expertbedömningar för att uppskatta de felaktiga utbetalningarna i flera utgiftsmässigt stora ersättningar. De här systemen har nu kunnat studeras empiriskt för 2021 vilket betyder att kunskapsläget förbättrats betydligt. Samtidigt är det svårt att avgöra om de felaktiga utbetalningarna inom de här systemen har minskat eller ökat, eftersom det saknas en empiriskt grundad referenspunkt att jämföra med.

Det kvarstår fortfarande också en stor mängd metodblandning, både av olika empiriska metoder och icke-empiriska. Skillnaderna mellan enskilda studier är ibland stora om man jämför de studier som gjordes under KUT-delegationens arbete med de som har gjorts för 2021. Det här leder till att det i vissa fall är mycket svårt att jämföra enskilda studier över tid. Denna svårighet att jämföra enskilda ersättningar överförs och förstoras sedan vid jämförelse av totalsiffrorna.

6.4 Jämförbarhet med framtida studier

Även om jämförbarheten av omfattningsstudierna bakåt i tiden är begränsad bedömer ESV att det kommer vara möjligt att jämföra resultaten för 2021 med kommande studier. Jämförbarhet mellan åren är önskvärd för att kunna synliggöra förändringar inom omfattningen av de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen och kunna följa det riksdagsbundna målet om korrekta utbetalningar.

För att kunna öka jämförbarheten mellan olika studier behöver studierna täcka samma risker samt skattas med empiriska metoder. Omfattningsstudierna för 2021 bygger i betydligt större utsträckning på empiriska skattningar och kan därför i ett flertal ersättningar anses som en god referenspunkt för kommande skattningar.

DEL 2: FELAKTIGA UTBETALNINGAR PER ERSÄTTNING

7 Metoder som har använts för att uppskatta felens omfattning

I det här kapitlet redogör vi samlat för vilka metoder som myndigheterna har använt sig av i sina studier av felaktiga utbetalningar inom de olika ersättningarna som ingår i uppdraget. Vi resonerar också om metodernas för- och nackdelar. Vi redovisar även metoden som ESV använde för att lägga ihop myndigheternas skattningar till en totalskattning.

7.1 Myndigheternas skattningsmetoder

Myndigheternas studier bygger till stor del på empiriska skattningar. Endast ett fåtal skattningar baseras på bedömningar. ESV anser därför att den skattade omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen för 2021 är mer tillförlitlig än tidigare skattningar.

Myndigheternas empiriska skattningar bygger bl.a. på registerbaserade, urvalsbaserade och modellbaserade metoder. Skattningar som baseras på dessa metoder kan, men måste inte, innebära mindre osäkerhet. Det beror på att en empirisk skattning, t.ex. slumpmässiga urval och efterhandskontroller, fortfarande innebär olika typer av bedömningar. Dessa kan innehålla viss mån av osäkerhet. Registerbaserade studier innehåller ofta flertalet antaganden som kan innebära osäkra skattningar.

Myndigheterna hade dock inte möjlighet att ta fram alla skattningar av omfattningen av felaktiga utbetalningar med hjälp av empiriska metoder. Några ersättningar och risker skattades med schabloniserade antaganden, baserat på Delegationen för korrekta utbetalningars skattningar eller uppskattningar från experter. Dessa skattningar är mindre tillförlitliga.

7.1.1 Empiriska metoder för att skatta felen

Myndigheterna har använt empiriska metoder som kan delas upp i fyra kategorier: registerbaserade studier, urvalsbaserade studier, modellbaserade skattningar och övriga skattningar. Metoderna som myndigheterna har använt skiljer sig åt när det gäller resurser och kostnader, jämförbarhet över tid samt möjligheten till generalisering.

7.1.1.1 Registerbaserade studier

Registerbaserade studier kan innefatta olika metoder, som t.ex. datamatchning som har det gemensamt att de baseras på registerdata. Förutsatt att det inte saknas relevanta datapunkter är fördelen med registerbaserade kontroller att man med

relativt liten resursinsats kan kontrollera många datapunkter. Registerbaserade studier fångar dock bara in fel som går att upptäcka i ett register. Det kan exempelvis vara dubbelutbetalningar eller att något kriterium förrätt till ersättningen inte är uppfyllt och som hade varit enkelt att kontrollera. Men felaktigt angivna uppgifter och fel begångna i andra steg i ärendeprocessen fångas inte in. Utbetalningar till en person från flera system samtidigt behöver inte heller vara felaktiga, utan kan bero på hur reglerna ser ut eller hur utbetalningsdata redovisas.

En metod som flera myndigheter har använt sig av är matchning av data från olika register. Dessa myndigheter har t.ex. matchat data från Skatteverkets arbetsgivardeklarationer med egna utbetalningsdata, för att skatta fel i sina inkomstrelaterade ersättningar. Denna metod innebär också en stor säkerhet och representativitet i skattningarna av risker som är lätta att upptäcka. Nackdelen med metoden är att tillgången till registerdata från andra myndigheter är mycket begränsad i dagsläget.

7.1.1.2 Urvalsbaserade studier

Urvalsbaserade studier är en mycket vanligt förekommande studiedesign i myndigheternas omfattningsstudier. I myndigheternas urvalsbaserade studier ingår obundet slumpmässigt urval, stratifierat urval samt totalkontroller.

I ett obundet slumpmässigt urval har alla observationer i den bakomliggande populationen samma chans att bli utvalda. Om man vill veta omfattningen av felaktiga utbetalningar under 2021 i en viss ersättning kan man slumpmässigt dra ett stickprov ur hela populationen (t.ex. alla utbetalningar under 2021 i ersättningen). Genom efterhandskontroller eller aktgranskningar kan omfattningen av felaktiga utbetalningar i urvalet bestämmas och sedan räknas upp till populationens storlek.

Ett stratifierat urval fungerar på liknande sätt, med undantaget att populationen delas in i olika grupper (strata). Sedan drar man ett slumpmässigt obundet urval ur varje grupp. Denna urvalsmetod är lämplig att använda när det finns olikheter mellan underliggande grupper i en population. Om man t.ex. vill veta omfattningen av felaktiga utbetalningar inom en ersättning som betalas ut till både privata och offentliga aktörer kan det vara lämpligt att dra ett urval för respektive aktör.

Totalkontroller baseras på att urvalet är hela målpopulationen. Studier där myndigheterna har använt en sådan design/metod kan t.ex. utgå från en totalkontroll av alla individer som fått en viss ersättning. Fördelen med en totalkontroll är att hela populationen ingår i undersökningen, vilket kan ge mycket säkra skattningar. Nackdelen är att sådana kontroller är mycket resursintensiva och därför är vanligare för ersättningar med få mottagare.

Urvalsbaserade studier har fördelen att de ofta är lättillgängliga och transparenta för att uppnå representativitet i det som studeras. Slumpmässigheten ger transparens, väntevärdesriktiga skattningar samt relativt stora möjligheter att studera fördelningen av felen, och därmed jämföra resultaten över tid. Även jämförbarhet på orsaksnivå är möjlig med denna metod.

En nackdel med urvalsbaserade studier är att de förutsätter stora personella insatser för att samla in de data i form av aktgranskningar och efterhandskontroller som krävs för att skatta felaktiga utbetalningar. Vidare spelar kvaliteten på efterhandskontrollerna eller aktgranskningarna, som följer på ett slumpmässigt urval, roll i kvalitets- och osäkerhetsbedömningen. Denna typ av studier förutsätter att villkoren för ersättningen är mycket tydliga, kontrollerbara och lättbedömda, eller att de bedömningar som görs är samstämmiga mellan de som gör bedömningarna.

7.1.1.3 Modellbaserade skattningar

Några myndigheter baserar sina skattningar på modellbaserade metoder som utgår från maskininlärning, riktade kontroller samt datamatchnings- och datasimuleringsmodeller. Dessa mer ekonometriskt inriktade uppskattningar tar sin utgångspunkt i data från den genomförda kontrollverksamheten och information från konstaterade felaktiga utbetalningar.

Maskinlärningsmodeller bygger på inlärningsdata för att predicera olika utfall. Flera myndigheter bygger delar av sina skattningar på olika maskininlärningsprocesser, t.ex. för att uppskatta omfattningen av misstänkt avsiktliga felaktiga utbetalningar eller för avancerade riktade kontroller.

För att minska effekten av bortfall av relevant data, baseras flera skattningar på metoder som simulerar data. *Bootstrapping* baseras på en Monte Carlo-metod⁵⁵ som går ut på upprepad stickprovstagning av tillgänglig data, med återläggning. Detta är ämnat att simulera att man har fått ett ”nytt” stickprov ur den sannolikhetsfördelning som data har genererats ur.

Predictive mean matching är en metod som bygger på multipel imputering för att fylla i de saknade datapunkterna. Metoden innebär att bortfall minimeras genom att saknade datapunkter imputeras med hjälp av kända datapunkter som är matchade med avseende på ett visst mått.

Att använda sig av sådana simuleringsmetoder för att hantera bortfall har fördelen att skattningarna kan bli säkrare, då mängden data som skattningarna baseras på inte

⁵⁵ "Monte Carlo-simulering är en matematisk metod som genererar slumpmässiga variabler för att modellera risk eller osäkerhet i ett visst system." Källa: The Economic Times, *What is 'Monte Carlo Simulation'?*, <https://economictimes.indiatimes.com/definition/monte-carlo-simulation>. Hämtad 15 mars 2023.

reduceras. Det är dock problematiskt att använda en sådan metod om det finns systematik i bortfallen och man därmed missar relevanta observationer.

Ekonometriska skattningar har fördelen att de kräver färre personella resurser i jämförelse med t.ex. slumpmässigt urval i kombination med efterhandskontroller. Skattningar som bygger på ekonometriska eller modellbaserade metoder kräver dock hög kompetens inom dataanalys.

Kvaliteten samt tillförlitligheten på dessa skattningar förväntas vara högre än bland kvalitativa bedömningar, förutsatt att de data som skattningarna baseras på håller hög kvalitet. Ekonometriska/modellbaserade skattningar kan innehålla stora antaganden samt problem med representativa resultat (t.ex. uppskalning av en riktad kontroll).

7.1.1.4 Övriga empiriska skattningsmetoder

Försäkringskassan har som enda myndighet även använt sig av en skattningsmetod som bygger på tips från allmänheten (s.k. allmänhetens detektionsgrad) samt en uppräkningsmetod baserad på s.k. ankarrisker.

Grunden till skattningarna som bygger på allmänhetens detektionsgrad är en tidigare skattning av antalet barn som befinner sig utomlands och där föräldrarna felaktigt får barnbidrag. Det skattade antalet barn utomlands ställs mot antalet barn utomlands som har upptäckts genom impuls från allmänheten. Denna detektionsgrad från allmänheten har sedan använts för att skatta folkbokföringsfel i andra bosättningsbaserade ersättningar.

Metoden bygger på antagandet att allmänhetens benägenhet att upptäcka och tipsa om fel (s.k. detektionsgrad) är jämnt fördelad över alla ersättningar när det gäller folkbokföringsfel. Vidare bygger metoden på antagandet att det skattade felet i folkbokföringen i Sverige kan appliceras på felaktig folkbokföring inom Sverige dvs. att allmänhetens detektionsgrad är densamma för båda felen.

Fördelarna med metoden är att den är resurseffektiv och att man med relativt liten insats även kan skatta svårupptäckta fel. Metoden medför dock osäkra skattningar, eftersom det inte är givet att allmänhetens detektionsgrad är densamma i samtliga ersättningar. Metoden kan anses mer pålitlig för ersättningar där barn utomlands identifierats som risk. Hur metoden förhåller sig till skattningar för folkbokföringsfel för personer utan koppling till barn utomlands är oklart.

Metoden som avser ankarrisk(er) går ut på att andelen upptäckta fel av det totalt skattade felet för en viss risk i en viss ersättning översätts till de upptäckta felen för en annan risk i samma ersättning.

Som exempel kan vi utgå från en ankarrisk vars skattade omfattning är 1 miljon kronor. Denna risk står för 50 procent av de upptäckta felaktiga utbetalningarna. Omfattningen av alla andra risker ska då skattas med hjälp av ankarrisken. Det första steget är att beräkna andelen av de upptäckta felaktiga utbetalningarna som respektive risk står för. Därefter skattas totalsumman för omfattningen av de felaktiga utbetalningarna för ankarrisken samt alla andra risker. Den skattade omfattningen är ankarriskens skattade omfattning dividerat med dess andel av upptäckta felaktiga utbetalningar ($1\,000\,000/0,5$). Det ger en skattad omfattning på 2 miljoner kronor. Därefter multipliceras andelen av upptäckta felaktiga utbetalningar som varje risk står för med den skattade omfattningen.

Denna metod förutsätter att upptäcktsrisken är jämnt fördelad över alla risker i en viss ersättning. Metoden har fördelen att en skattning av en viss risk lätt kan översättas till andra risker med hjälp av tillgänglig data. Med små resurser kan man skatta alla eller en stor del av de identifierade riskerna i en viss ersättning. Metoden har dock flera nackdelar, som kan innebära stor osäkerhet i skattningarna. Först och främst kan det uppstå bedömningsfel avseende fördelningen av upptäcktsrisken över alla risker i en viss ersättning. Metoden innebär t.ex. att utlandsvistelse har samma upptäcktsrisk som t.ex. skenseparation, vilket kan ifrågasättas. Vidare överförs fel i skattningen från ankarrisken till de andra skattningarna. Det innebär att eventuella fel i skattningen av ankarrisken, som t.ex. en underskattning av antal barn som befinner sig utomlands, kan leda åt både en över- och underskattning av alla andra risker. Grundproblematiken är att man inte vet det faktiska förhållandet mellan olika risker fullt ut.

Användningen av dessa två metoder i kombination går ut på att skatta risken för folkbokföringsfel utomlands i en viss ersättning med hjälp av detektionsgraden. Den här skattningen används sedan som ankarrisk för att skatta andra fel inom samma ersättning. Om något av de antaganden som ligger till grund för denna metod brister, innebär det att skattningen blir mycket osäker.

7.1.2 Icke empiriska metoder för att skatta felen

Myndigheterna har inte kunnat skatta alla ersättningar och risker med empiriska metoder.⁵⁶ Icke empiriska metoder är lämpliga för att skatta fel i ersättningar och risker där tillgång till relevant data saknas eller där data håller alltför låg kvalitet. Icke empiriska metoder som myndigheterna har använt sig av i sina skattningar innefattar kvalitativa bedömningar samt schabloniserade antaganden.

⁵⁶ Definitionen av empiriska skattningsmetoder diskuterar ESV under kapitel 2.

7.1.2.1 *Kvalitativa bedömningar*

Risker som är svåra att kontrollera och som inte fångas med urvalsbaserade kontroller eller modellbaserade skattningar kan skattas med kvalitativa bedömningar. Dessa bedömningar, ofta utförda av experter inom respektive sakområde, kan ge en indikation av omfattningen av felaktiga utbetalningar där andra uppskattningsmetoder inte kan tillämpas.

Resultaten är dock svåra att jämföra över tid på grund av att skattningarna baserar sig på professionella gissningar och med detta är påverkade av faktorer som metoden inte kan kontrollera för. Dessutom finns det risk att experter som handläggare eller kontrollutredare tenderar att överskatta fel som är lätta att upptäcka och underskatta mörkertalet inom svårupptäckta fel.

7.1.2.2 *Schabloniserade antaganden*

Om det inte är möjligt att studera en ersättning med empiriska metoder kan man med ett schablonmässigt antagande ta fram en siffra för omfattningen av felaktiga utbetalningar. Sådana skattningar inom enskilda ersättningar har utgått från skattningar gjorda av KUT-delegationen och uppräknats till 2021 års utbetalningar.

Andra skattningar bygger på ett mer generaliserande schablonantagande, där skattningar från flera ersättningar används för att ta fram en siffra på omfattningen av felaktiga utbetalningarna i en annan ersättning.

7.1.3 *Metodblandning: empiriska och icke empiriska metoder*

Många av de ersättningsspecifika skattningarna baseras på både empiriska och icke empiriska metoder. Myndigheterna har använt sig av empiriska metoder för att skatta risker i ersättningar där det finns data som håller god kvalitet. Icke empiriska metoder har däremot använts av flera myndigheter för att skatta risker som är svåra att upptäcka eller där relevant data saknas eller inte är tillförlitlig.

7.2 **ESV:s metod att beräkna den totala omfattningens konfidensintervall**

En summering av medelvärden och även en summering av konfidensintervall för att lägga ihop myndigheternas resultat är en enkel ansats att tillämpa. Ansatsen ger korrekta värden för medelvärdet men kommer att överskatta konfidensintervallen. Metoden ger alltså sken av att osäkerheten är större än den i själva verket är eftersom det är osannolikt att samtliga studiers sanna värde är nära den nedre gränsen eller övre gränsen samtidigt.

Två statistiska samband är viktiga i sammanhanget. Den första (1) säger att vi kan summera och vikta två väntevärdesriktiga (se ordbok) medelvärden och få en summa som fortfarande är väntevärdesriktig. Det är således tillåtet att beräkna två eller flera

separata skattningar av omfattningsfelet och sedan lägga ihop dem. X kan betraktas som en godtyckligt vald ersättning och Y en annan godtyckligt vald ersättning. De grekiska bokstäverna α och β , är viktningsvariabler som kan betraktas som antalet personer som fått ersättning. Eftersom mängden personer som får ersättning är olika många i olika ersättningar är det nödvändigt att kunna separera ut dem eftersom spridningen av felet annars får en alltför stor vikt när även variansen ska summera. Den andra (2) anger hur variansen av två medelvärden kan läggas ihop.

$$E[\alpha X + \beta Y] = \alpha E[X] + \beta E[Y] \quad (1)$$

$$Var[\alpha X + \beta Y] = \alpha^2 Var[X] + \beta^2 Var[Y] + 2\alpha\beta Cov[X, Y] \quad (2)$$

När man kan anta att det inte finns någon samvariation mellan olika medelvärden så kommer den sista termen, $Cov[X, Y]$, att vara noll och inte ha någon betydelse för beräkningen.

7.2.1 Väntevärdesriktiga medelvärden i myndigheternas studier

Medelvärden är väntevärdesriktiga så länge som urvalsmetoden är slumpmässig eller datamaterialet som används representerar hela den studerade populationen.

Väntevärdesriktig betyder att urvalsmetoden inte ger en systematisk skevhet i beräkningen av det verkliga medelvärdet. Skevheter uppstår exempelvis om inte alla personer som ingår i rampopulationen har samma chans att bli utvalda i urvalet. Urvalet måste vara representativt för den population man vill uttala sig om. Vid sammanläggningen av medelvärden är det således viktigt att de medelvärden som läggs samman är beräknade utifrån en metod som ger en väntevärdesriktig skattning.

Även om det kan finnas osäkerheter i flera av beräkningarna i myndigheternas studier så kan ESV inte uttala sig om att en enskild punktskattning skulle vara systematiskt över- eller underskattad. Vi utgår ifrån att myndigheterna med angivna reservationer och avgränsningar mäter felet på ett väntevärdesriktigt sätt. Däremot förväntar vi oss att den väntevärdesriktiga skattningen med förfinade metoder och ny kunskap kan behöva korrigeras i framtida mätningar.

7.2.2 Vikta varianserna

Det är inte bara mängden personer som får ersättning som har betydelse för hur stor spridningen blir i sammanräkningen av medelvärdena utan spridningen är också beroende av storleken på urvalet som ligger till grund för skattningen av medelvärdet. När urvalet som används för att uppskatta medelvärdet är litet så kommer osäkerheten om spridningen runt medelvärdet vara större. Vid små urval kan enskilt stora poster få ett genomslag som gör skattningen osäker. När konfidensintervall beräknas tar man därför hänsyn till storleken på urvalet.

$$\lambda_{\delta/2} \sqrt{\frac{\text{Var}[X]}{n}} \quad (3)$$

$\lambda_{\delta/2}$ är säkerhetsnivån. Ofta används ett dubbelsidigt intervall med 95 procents säkerhetsnivå, och då är värdet 1,96 och n är storleken på urvalet. För majoriteten av myndigheternas skattningar av omfattningsfelet redovisas ett konfidensintervall, en varians (eller standardavvikelse) och antalet observationer som ligger till grund för beräkningen. Vissa skattningar innehåller dock enbart ett uppskattat osäkerhetsintervall, ESV har i dessa fall använt en härledd varians utifrån några känslighetsberäkningar av att anta hur stora urval som legat bakom de antagna osäkerhetsintervallen (mer om detta nedan).

7.2.3 Samvariation mellan populationsmedelvärdena i myndigheternas studier

Om värden som ligger till grund för medelvärdesberäkningen från olika populationer samvarierar med varandra, dvs. om värden i den ena populationen tenderar att vara hög när den andra också är det, så måste man korrigera för det vid beräkningen av variansen. Detta är betydelsen av den andra statistiska formeln (2), som innehåller en justeringsterm för sådan samvariation: ($\text{Cov}[X, Y]$).

I ersättningar där samma personer blir föremål för flera olika stöd ökar risken för sådan samvariation. Den risken är något större inom myndigheter där flera stödformer kombineras. Problemet är sannolikt mindre mellan olika ersättningar då de vanligtvis är riktade mot olika stödgrupper.

En annan källa till samvariation är om sannolikheten och risken för att fel uppstår systematiskt i samband med olika externa händelser, som exempelvis konjunktursvängningar. Det är emellertid inte uppenbart att risken för att ett enskilt ärende är fel skulle öka eller minska med sådana externa händelser, utan det är rimligare att förmoda att andelen fel är proportionell mot antalet utbetalningar. Systematik skulle också uppstå om omfattningsberäkningar görs på upptäckta fel och de sedan viktas upp med någon gemensam källa som en uppskattning av oupptäckta fel.

En tredje möjlig källa till samvariation mellan olika populationsvärden är systemöverskridande risker. Sådana fel skulle tendera att underskatta medelvärdet på ett systematiskt sätt om flera ersättningar är känsliga för samma risk. För den fortsatta analysen kommer vi ändå att anta att de olika urvalens medelvärde är

oberoende av varandra och att kovarians-termen är noll även om det i ett flertal av myndigheternas skattningsmetoder inte kan antas vara uppfyllt.⁵⁷

7.2.4 Metoden för att räkna samman konfidensintervallen

Metoden för att räkna samman konfidensintervallen kräver kunskap om hur många personer som får ersättningen (α och β i formeln ovan), hur stor spridningen kring felet i ersättningen (variansen) är och hur stort urval som undersökningen bygger på (n i ekvation 3).

Att vikta beräkningen utifrån antalet personer som får ersättningen är betydelsefullt eftersom det kan förekomma situationer där en liten ersättning skulle kunna ha relativt sett större fel per person. Dess betydelse för sammanräkningen måste då justeras i förhållande till antalet personer som får ersättningen.

Att vikta utifrån spridningen har också betydelse. En del av skattningarna bygger på mycket stora urval eller t.o.m. ett totalurval. I ett totalurval så kommer felet kring medelvärdet att vara noll.

Slutligen så har urvalets storlek betydelse för hur brett konfidensintervallet kommer att bli. Större urval innebär mindre konfidensintervall. Här har vi en särskild problematik i många av analyserna där inga egentliga konfidensintervall har redovisats utan endast osäkerhetsintervall utifrån andra källor har antagits.

Flera av studierna använder ett rimlighetsantagande av intervallen kring sina värden eller ett beräknat intervall utifrån uppskattningar från andra källor. Följaktligen finns det situationer där myndigheterna har redovisat ett intervall utan att ange standardavvikelse och urvalsstorlek. ESV har i dessa fall genomfört några scenarioberäkningar där vi varierat standardavvikelsen och urvalsstorleken med en bibehållen nivå på det antagna osäkerhetsintervallet för att på så vis få en känslighetsanalys av proceduren. Ett större underliggande urval medförde i dessa fall även en större standardavvikelse, dvs. en större spridning kring medelvärdet för att fortfarande avbilda skattnings konfidensintervall.

I de fall där myndigheten har angivit ett konfidensintervall men där inte intervallet varit symmetriskt kring medelvärdet har den största avvikelsen använts. Intervallet som då används är övre gräns minus punktskattningen av felet. Ett 95-procentigt konfidensintervall beräknas genom: $KI = (\text{övre gräns} - \text{punktskattning av felet}) = 1,96 \cdot s/\sqrt{n}$. Genom att dividera med 1,96 på båda sidor och testa olika värden på

⁵⁷ Inför kommande omfattningsberäkningar är det angeläget att myndigheterna utvecklar skattningsmetoder som undviker sådan samvariation snarare än att ESV utvecklar metoder som har förmåga att korrigera samvariation som uppstår genom förenklade metodval.

urvalsstorleken (n) så kan vi beräkna vilken den tillhörande standardavvikelsen behöver vara.

7.2.5 Summering av det totala konfidensintervallet

För att beräkna det summerade konfidensintervallet har ESV använt en beräkning av genomsnittet för ett enskilt fel och dess sammanhängande standardavvikelse på individnivå. Myndigheterna har vanligtvis inte redovisat det genomsnittliga felet per person i sina rapporter (och ESV har inte heller begärt in den siffran), men det kan beräknas genom att dividera punktskattningen med antalet mottagare. Detta blir korrekt givet att medelvärdet är väntevärdesriktigt (vilket ESV utgått ifrån att myndigheterna har eftersträvat i sina beräkningar genom valet av urvalsmetod).⁵⁸ Standardavvikelsen som beräknas med denna procedur kommer även att avse punktskattningens avvikelse och måste således också skalas om till att avse hela populationen. Det åstadkoms genom att dividera med populationens storlek även här.

Därmed har vi beräknat den felaktiga utbetalningen per ersättningstagare och den tillhörande standardavvikelsen. Då kan vi beräkna variansen för varje enskild ersättning och person genom att kvadrera standardavvikelsen.

Medelvärdena multipliceras med det totala antalet mottagare i respektive ersättning och summeras sedan. Detta blir totalsumman för de felaktiga utbetalningarna, på motsvarande sätt som i formel (1) som vi visade i inledningen av avsnittet. Det som kallas α och β i formeln representerar antalet mottagare av ersättning.

För att nå den summerade variansen så ska vardera variansen multipliceras med kvadraten på totala antalet mottagare i respektive ersättning, och sedan summeras.

För att beräkna ett konfidensintervall används slutligen formel (3) med $\lambda = 1,96$ och $n = 90$. n motsvarar i detta fall antalet beräkningar som ligger till grund för sammanräkningen av alla myndigheters beräkningar inom respektive ersättning.⁵⁹

⁵⁸ Enligt uppdraget till myndigheterna skulle empiriska metoder användas inom ett antal ersättningar. Inga explicita krav ställs på att de estimat som tas fram ska vara väntevärdesriktiga vilket dock inte kan tas som intäkt för en okritisk användning av godtyckligt vald datadriven modell. Man måste förmoda att användningen av en empirisk metod alltid eftersträvar att avbilda verkligheten så korrekt som möjligt och att nå en så precis uppskattning av omfattningsfelet som möjligt. Flera myndigheter har använt metoder som inte alltid är helt lämpade för att göra en omfattningsberäkning, även om det är ett stort steg framåt att kunna tillämpa en empirisk skattning jämfört med en icke-empirisk. Trots en viss osäkerhet gällande om skattningarna är väntevärdesriktiga har ESV valt att använda myndigheternas beräkningar som att de följer grundläggande statistiska regelbundenheter.

⁵⁹ 90 motsvarar antalet enskilda omfattningsfel som beräknats av myndigheterna. Antalet ersättningar uppgår till 34 men vissa består av både en empirisk och en icke-empirisk del som har beräknats separat och den totala summan för vissa andra ersättningar består av en sammanräkning av flera delar som skattats med olika metoder. ESV har i sin sammanräkning behandlat varje sådan beräkning som en enskild omfattningsberäkning med eget medelvärde, varians och urvalsstorlek.

8 Resultatredovisning per ersättning

I detta kapitel redovisar vi en sammanfattning av respektive omfattningsstudie med en kort beskrivning av ersättningen, de använda metoderna inklusive eventuella avgränsningar, resultaten samt en redovisning av orsakerna till felaktiga utbetalningar. Innehållet baseras på myndigheternas redovisning till ESV, varför presentationen av resultaten varierar mellan myndigheterna.

8.1 Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen har gjort omfattningsstudier för lönebidrag, nystartsjobb, yrkesintroduktionsanställning som är ersättningar till arbetsgivare, samt aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning som är ersättningar till arbetssökande.

8.1.1 Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning

Inom aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning har Arbetsförmedlingen beräknat kostnader för felaktiga utbetalningar till följd av mörkertal för sanktioner. Exempelvis kan brister i information om och i kontrollen av arbetssökande leda till felaktiga utbetalningar genom att arbetssökande inte stängs av från ersättning så som de borde enligt sanktionsregelverkets intentioner. Fel uppskattas totalt till ca 1,6 procent av den totala utbetalade ersättningen under 2021 med ett osäkerhetsintervall mellan 0,9 och 2,4 procent. Försäkringskassan har bistått med en skattning för felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan. Dessa felaktiga utbetalningar uppgår till 0,1 procent med ett osäkerhetsintervall mellan 0,07 och 0,17 procent.

8.1.1.1 Kort om aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning

Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning (ASUEEE) är ersättningar till arbetssökande som deltar i arbetsmarknadspolitiska program. Ersättningarna regleras i förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser (FEA). De arbetsmarknadspolitiska programmen syftar till att stärka deltagarens ställning på arbetsmarknaden genom att förbättra förutsättningarna att få och behålla ett arbete samt stimulera arbetsgivare att anställa personer som annars bedöms ha svårt att få ett arbete.

Målgruppen för ersättningarna skiljer sig åt, där aktivitetsstöd i huvudsak utgår till arbetssökande över 25 år, utvecklingsersättning till arbetssökande 18–24 år och etableringsersättning till nyanlända arbetssökande. Under 2021 utbetalades 20 913 miljoner kronor totalt för ersättningarna fördelade på 19 224 miljoner kronor för

aktivitetsstöd, 382 miljoner kronor för utvecklingsersättning och 1 307 miljoner kronor för etableringsersättning.

8.1.1.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan bygger på slumpmässiga kontroller.

Beräkningarna av Arbetsförmedlingen har genomförts genom separata beräkningar för respektive område där främst empiriska underlag i form av granskningar av ett urval av ärenden har använts. Genom ärendegranskningarna har andelen sanktioner som inte beslutats, trots att det borde ha gjorts, kunnat identifieras.

Arbetsförmedlingen redovisar även att de använde sig av expertbedömningar för att ta fram ett osäkerhetsintervall.

8.1.1.3 Resultaten av omfattningsstudien

De skattade felaktiga utbetalningarna för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning år 2021 är mellan 208–536 miljoner kronor med en punktskattning på 363 miljoner kronor. Detta motsvarar 1,7 procent av de totala utbetalningarna. Detta är dock troligtvis en underskattning av den faktiska omfattningen av de felaktiga utbetalningarna eftersom omfattningen av fel orsakade av den sökande (främst arbete samtidigt som ersättning) som registreras hos Försäkringskassan inte har skattats.

Tabell 8: Beräkning/uppskattning av kostnader för felaktiga utbetalningar för mörkertal för sanktioner och fel orsakade av Försäkringskassan (i miljoner kronor).

Orsak	Aktivitetsstöd	Utvecklings- ersättning	Etablerings- ersättning	Totalt
Felaktiga utbetalningar till följd av mörkertal för sanktioner (osäkerhetsintervall inom parentes)				
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	116,8 (71–170,2)	3,7 (2,2–5,4)	4,8 (2,9–7)	125,3 (76,1–182,6)
Ej tillräckliga uppgifter för att kunna fatta rätt beslut	11,2 (8,8–22,4)	0,4 (0,3–0,7)	0,5 (0,4–0,9)	12,1 (9,5–24,0)
Felaktiga uppgifter vid ansökan	186,7 (99,7 – 273,8)	5,9 (3,1–8,6)	7,7 (4,1–11,3)	200,3 (106,9–293,7)
Summa felaktiga utbetalningar (mnkr)	314,7 (179,5–466,4)	10,0 (5,6–14,7)	13,0 (7,4–19,2)	337,7 (192,5–500,3)
Totalt utbetalt belopp (mnkr)	19 224	382	1 307	20 913
Andel felaktiga utbetalningar (%) av totalt utbetalt belopp	1,6 (0,9–2,4)	2,6 (1,5–3,8)	1,0 (0,6–1,5)	1,6 (0,9–2,4)
Felaktiga utbetalningar till följd av fel orsakade av Försäkringskassan (osäkerhetsintervall inom parentes)				
Utbetalning fel trots rätt beslut	9 (7–11)	8 (4–11)	8 (4–14)	25 (15–36)
Totalt utbetalt belopp (mnkr)	19 224	382	1 307	20 913
Andel felaktiga utbetalningar (%) av totalt utbetalt belopp	0,05 (0,04–0,06)	2,1 (1,0–2,9)	0,6 (0,3–1,1)	0,1 (0,07–0,17)

8.1.1.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Arbetsförmedlingens skattning visar att den sökande står för merparten av det skattade felbeloppet. Skattningen avser dock endast fel orsakade av den sökande som registreras hos Arbetsförmedlingen.

8.1.2 Lönebidrag

Arbetsförmedlingen bedömer utifrån sina empiriska studier att de felaktiga utbetalningarna inom lönebidrag uppgår till ca 1 061 miljoner kronor. Det motsvarar ca 9,5 procent av de totala utgifterna inom lönebidrag, som var ca 11,2 miljarder kronor (inklusive utvecklingsbidrag) för 2021. Myndigheten bedömer i icke empiriska studier att ytterligare 291 miljoner kronor har betalats ut felaktigt. Myndigheten bedömer dock att det kan finnas en överlappning mellan de icke empiriska och de empiriska studierna.

Arbetsförmedlingen har genomfört aktgranskning och kontrollutredning på ett urval av ärenden, samt registeranalys av samtliga ärenden med utbetalning under 2021.

Utöver empiriska studier har Arbetsförmedlingen gjort skattningar utifrån ett antal antaganden (exempelvis avseende förekomsten av skenanställningar och oriktiga intyg). Arbetsförmedlingen bedömer att merparten av de felaktiga utbetalningarna orsakas av den sökande.

8.1.2.1 Kort om lönebidrag

Lönebidrag är en särskild insats för personer som har en dokumenterad funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och som till följd av detta har behov av stöd för att stärka sina möjligheter att få eller behålla ett arbete. Storleken på lönebidraget fastställs dels med hänsyn till graden av nedsättning i arbetsförmåga i förhållande till den aktuella anställningen, dels till hur stor del av arbetsgivarens lönekostnad som är bidragsgrundande. Endast den del av bruttolönen som vid heltidsarbete uppgår till som mest 20 000 kronor per månad och de avgifter och premier som är hänförliga till denna del ska läggas till grund för bidrag. Vid deltidsarbete ska bidraget minskas i förhållande till arbetstiden. År 2021 hade knappt 73 000 personer lönebidrag och de totala utbetalningarna av lönebidrag uppgick till 11,2 miljarder kronor.

8.1.2.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Omfattningen av felaktiga utbetalningar inom lönebidrag har studerats empiriskt med tre metoder: aktgranskning, kontrollutredning och registeranalys. Aktgranskningen fokuserar huvudsakligen på beslutstillfället. Kontrollutredningen fokuserar på de (upp till) tre senaste arbetsmånaderna med en utbetalning under år 2021. Registeranalysen täcker in samtliga månader i beslutet där en utbetalning har gjorts under 2021. Aktgranskningen och kontrollutredningen är genomförda på ett stratifierat slumpmässigt urval, medan registeranalysen är en totalundersökning. För att mäta de risker som inte kunnat studeras empiriskt har myndigheten utgått från de skattningar som gjordes av Delegationen för korrekta utbetalningar 2018.

8.1.2.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Arbetsförmedlingen och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalda beloppen. ESV har lagt samman resultaten från de empiriska och icke-empiriska skattningarna.

Tabell 9: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Arbetsförmedlingen		223	123	323	
Enskild		837	649	1 025	100
Resultat icke empirisk studie		291	84	487	75
Totalt empiriska studier		1 061 (9,49)	851 (7,62)	1 270 (11,37)	
Totalt empiriska samt icke empiriska studier⁶⁰	1 120	1 352 (12,1)	935 (8,4)	1 757 (15,7)	

8.1.2.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Arbetsförmedlingen bedömer att den sökande är orsakande part till de flesta felaktiga utbetalningarna inom lönebidrag. Den vanligaste felorsaken, cirka 80 procent av felen är ”felaktig uppgift vid ansökan”. Arbetsförmedlingen bedömer att alla fel som orsakats av den sökande är att betrakta som misstänkt avsiktliga. Med misstänkt avsiktliga fel menas dels fel som den sökande (arbetsgivaren) kan antas ha orsakat i syfte att få för mycket ersättning, dels fel som den sökande (arbetsgivaren) kan antas ha orsakat genom att agera avsevärt oaktsamt. När det gäller de icke empiriska studierna gör Arbetsförmedlingen ett antagande om orsakande part, baserat på de studier som gjordes inom ramen för KUT-delegationen. I enlighet med dessa bedöms 75 procent av felen orsakas av den enskilde.

8.1.3 Nystartsjobb

Arbetsförmedlingen uppskattar genom empiriska studier att de felaktiga utbetalningarna inom nystartsjobb är 266 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 7,8 procent av de utbetalda beloppen om 3,4 miljarder kronor för 2021. Ca 253 miljoner kronor bedöms vara orsakade av den sökande, ca 13 miljoner av myndigheten själv. Arbetsförmedlingen skattar med hjälp av icke empiriska metoder att ytterligare 87 miljoner kronor betalas ut felaktigt. Myndigheten bedömer dock att det kan finnas en överlappning mellan de icke empiriska och de empiriska resultaten.

Arbetsförmedlingen har genomfört kontrollutredningar i ett urval av ärenden, samt registeranalys av samtliga ärenden med utbetalning under 2021. Utöver de empiriska

⁶⁰ Arbetsförmedlingen kan inte utesluta att vissa skattningar i den icke empiriska studien överlappar med resultatet från de empiriska studierna.

studierna har Arbetsförmedlingen gjort skattningar utifrån ett antal antaganden (exempelvis avseende förekomsten av skenanställningar och oriktiga intyg).

8.1.3.1 Kort om nystartsjobb

Nystartsjobb är ett ekonomiskt stöd till arbetsgivare som grundar sig på de ersättningar till den anställde som arbetsgivaren betalar arbetsgivaravgifter för. Syftet med nystartsjobb är att stimulera arbetsgivare att anställa personer som har varit utan arbete en längre tid, personer som deltar i vissa arbetsmarknadspolitiska program och personer som saknar en fast anknytning till arbetslivet. Målgrupper för nystartsjobb är: arbetslösa, nyanlända, personer som dömts till fängelse samt deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin. Kvalificeringskriterier, stödperiod och ersättning varierar mellan de olika målgrupperna. Arbetsgivaren får ersättning för den anställde som motsvarar de arbetsgivaravgifter och den allmänna löneavgift som arbetsgivaren ska betala, upp till en heltidsbruttolön på 20 000 kronor. Vid deltid minskas stödet proportionerligt. Under 2021 hade över 47 500 personer nystartsjobb. De totala utgifterna uppgick till 3,4 miljarder kronor för 2021,

8.1.3.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Omfattningen av felaktiga utbetalningar inom nystartsjobb har studerats empiriskt med två metoder: kontrollutredning och registeranalys. Kontrollutredningen fokuserar på de (upp till) tre senaste arbetsmånaderna med en utbetalning under 2021. Registeranalysen täcker in samtliga månader i beslutet där en utbetalning har gjorts under 2021. Kontrollutredningen är genomförd på ett stratifierat slumpmässigt urval, medan registeranalysen är en totalundersökning. För att mäta de risker som inte kunnat studeras empiriskt har myndigheten utgått från de skattningar som gjordes av Delegationen för korrekta utbetalningar 2018.

8.1.3.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar inom nystartsjobb orsakade av Arbetsförmedlingen och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna. ESV har sammanlagt resultaten från de empiriska och icke-empiriska skattningarna.

Tabell 10: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Arbetsförmedlingen		12,5	0	26,0	
Enskild		253,3	201,3	305,4	100
Resultat icke empirisk studie		87	35	176	85
Totalt empiriska studier		265,9 (7,8)	212,3 (6,2)	319,5 (9,4)	
Totalt empiriska samt icke empiriska studier⁶¹	3 400	353 (10,4)	247 (7,3)	495 (14,6)	

8.1.3.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Arbetsförmedlingen bedömer att den sökande är orsakande part till de flesta felaktiga utbetalningarna inom nystartsjobb. Den vanligaste felorsaken, med över 95 procent av felbeloppet, är ”felaktig uppgift vid ansökan”. Arbetsförmedlingen bedömer att alla fel som orsakats av den sökande är att betrakta som misstänkt avsiktliga. Med misstänkt avsiktliga fel menas dels fel som den sökande arbetsgivaren kan antas ha orsakat i syfte att få för mycket ersättning, dels fel som den sökande (arbetsgivaren) kan antas ha orsakat genom att agera avsevärt oaktsamt. När det gäller de icke empiriska studierna gör Arbetsförmedlingen ett antagande om orsakande part, baserat på de studier som gjordes inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningar. I enlighet med dessa bedöms 85 procent av felen orsakas av den sökande.

8.1.4 Yrkesintroduktionsanställning

I den omfattningsstudie som Arbetsförmedlingen har genomfört i form av en registeranalys, har inga felaktiga utbetalningar identifierats. De totala utgifterna för yrkesintroduktionsanställning (inklusive handledarstöd) var 22,7 miljoner kronor det år studien avser (2021).

8.1.4.1 Kort om yrkesintroduktionsanställning

Yrkesintroduktionsanställning ska underlätta för arbetssökande, som har formell utbildning men saknar yrkeserfarenhet, att komma in på arbetsmarknaden. Anställningen ska ge möjlighet att lära sig ett yrke och få hjälp av en handledare samtidigt som personen har ett hel- eller deltidsjobb om minst 75 procent och lön i

⁶¹ Arbetsförmedlingen kan inte utesluta att vissa skattningar i den icke empiriska studien överlappar med resultatet från de empiriska studierna.

nivå med kollektivavtal. Anställningen ska innehålla minst 15 procent handledning eller utbildning.

För att tillhöra någon av målgrupperna för yrkesintroduktionsanställning ska den arbetssökande vara ungdom (15–24 år), nyanländ eller långtidsarbetslös. Kvalificeringskriterier och stöd varierar mellan de olika målgrupperna. Under 2021 hade 657 personer en yrkesintroduktionsanställning

8.1.4.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Till följd av hur reglerna ser ut för att beviljas stöd för en yrkesintroduktionsanställning, har Arbetsförmedlingen endast studerat omfattningen av felaktiga utbetalningar med hjälp av registeranalys (till skillnad från lönebidrag och nystartsjobb där även andra empiriska metoder har använts). I registeranalysen har samtliga arbetsmånader granskats, där en utbetalning har gjorts under 2021. Myndigheten har också genomfört en icke empirisk omfattningsbedömning utifrån risker som tidigare har identifierats. Den icke empiriska bedömningen är till skillnad från lönebidrag och nystartsjobb inte en siffersatt bedömning utan endast en bedömning att omfattningen är mycket låg.

8.1.4.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Arbetsförmedlingen och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna.

Tabell 11: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Arbetsförmedlingen		0			
Enskild		0			
Resultat icke empirisk studie ⁶²		0			
Totalt empiriska studier		0			
Totalt empiriska samt icke empiriska studier	22,7	0			

⁶² Arbetsförmedlingen bedömer att omfattningen av felaktiga utbetalningar inom yrkesintroduktionsanställning är "mycket låg".

8.1.4.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Inga fel har identifierats inom yrkesintroduktionsanställning.

8.2 CSN

CSN har gjort omfattningsstudier för studiehjälp, studiemedel för studier i Sverige, studiemedel för studier i utlandet samt för några mindre ersättningar (lärlingsersättning, Rg-bidrag⁶³ och studiestartsstöd).

8.2.1 Studiehjälp

Totalskattningen inom studiehjälp avser endast en skattning för ersättningen extra tillägg. Skattningen inom studiehjälp (endast extra tillägg) är att mellan 16,8 miljoner kronor och 30,6 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, eller motsvarande 6,8–12,5 procent av de totala utbetalningarna inom extra tillägg i studiehjälp, och 0,4–0,7 procent av de totala utbetalningarna inom studiehjälp. Punktskattningen på 23,7 miljoner kronor motsvarar 9,7 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen extra tillägg. Samtliga fel beräknas vara orsakade av den sökande. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är slumpmässigt urval och aktgranskning samt modellbaserade metoder.

8.2.1.1 Kort om studiehjälp

Studiehjälp är samlingsnamn för tre ersättningar som betalas ut för elever som studerar på gymnasial nivå. Syftet med studiehjälpen är att rekrytera ungdomar till gymnasiestudier och erbjuda alla lika möjligheter att studera, oberoende av bostadsort eller social och ekonomisk bakgrund. I huvudsak består studiehjälpen av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Samtliga dessa stöd kan ges till ungdomar som studerar i Sverige och utomlands. För att få studiehjälp måste den studerande studera på heltid. Studiehjälp lämnas med andra ord inte för deltidstudier. Antingen lämnas studiehjälp för heltidsstudier eller också inte alls. Studiebidrag lämnas från kvartalet efter det att den studerande har fyllt 16 år. Innan dess har denne oftast rätt till barnbidrag från Försäkringskassan. Som längst kan studiebidraget lämnas t.o.m. första halvåret det år den studerande fyller 20 år.

I CSN:s riskanalys anges för studiehjälp tre betydande risker:

1. Komplext och omfattande regelverk som utgör en risk för ett begränsat antal ärenden som hanteras genom manuell handläggning.
2. Svårt för kund att uppskatta framtida inkomster vid ansökan om extra tillägg. Även svårt att efterkontrollera då det är inkomst under ett läsår och inte ett taxeringsår som stödets regelverk ställer krav på.

⁶³ Om man studerar vid ett riksgymnasium för döva, hörselskadade eller rörelsehindrade kan man ansöka om Rg-bidrag. Rg är en förkortning för Riksgymnasium.

3. Skolk inom gymnasieskolan där skolorna både ska rapportera och bedöma om en elev inte längre läser på heltid – här föreligger en risk för olika bedömningar och därmed risk för felaktiga utbetalningar.

8.2.1.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

- Baserat på de identifierade nettoriskerna har följande empiriska studier genomförts;
 - slumpmässiga kontroller (aktgranskning) av ärenden med rapporterad ogiltig frånvaro,
 - samkörning av skolors rapportering av ogiltig frånvaro och modellbaserad skattning för underrapportering,
 - slumpmässiga kontroller (aktgranskning) av inkomstuppgifter vid ansökan om extra tillägg genomförts (med data från Skatteverkets arbetsgivardeklaration).

Därmed har samtliga tre identifierade nettorisker för studiehjälp studerats. Det kan tilläggas att granskningen av de aktuella ärendena med extra tillägg inte har innefattat någon granskning av andra ärenden inom studiehjälp och urvalet har gjorts på delpopulationen av studeranden med vårdnadshavare, vars inkomster inräknas i det ekonomiska underlaget.

8.2.1.3 Resultaten av omfattningsstudien

Det sammanslagna resultatet för studiehjälp baserat på delbeloppen (extra tillägg för studier i Sverige) är 23,7 miljoner kronor (se tabell nedan). Det bör kommenteras att delbeloppen har beräknats med olika metoder och för olika målpopulationer (till exempel skilda år) för de ingående aktiviteterna.

Tabell 12: Sammanslagning av resultat avseende studiehjälp för studier i Sverige

Aktivitet	Totalt utbetalt	Felaktiga utbetalningar	
	Belopp (mnkr)	Belopp (mnkr)	Andel (%)
Aktgranskning skolkärenden, myndighetsfel, år 2021	104,1	0	0
Aktgranskning extra tillägg, sökandefel, läsår 2019/2020	140,1	23,7	16,9
Summa	244,2	23,7	9,7*

* Felandelen för totalen är beräknad som kvoten mellan summan av felbeloppen och summan av totala utbetalningar.

Aktgranskningen av beslut vid ogiltig frånvaro kunde endast påvisa ett (1) ärende med konstaterat fel i handläggningen (dock ingen felutbetalning).

8.2.1.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Vid ärendegranskningen av extra tillägg kan endast felorsaker som kan hänföras till den sökande komma i fråga. Den vanligaste orsaken som har kunnat påvisas är

felaktiga uppgifter vid ansökan som svarar för 10,5 procentenheter av det totala felet på 16,9 procent av utbetalat belopp. Mindre vanligt förekommande är ej anmälda ändrade förhållanden som utgörs av resterande 6,4 procentenheter av det totala felet.

Tabell 13: Orsaksindelning av upptäckta fel vid ärendegranskning, extra tillägg vid studier i Sverige

	Felaktiga utbetalningar			Nedre gräns för konfidensintervall		Övre gräns för konfidensintervall	
	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)	Andel av fel utbetalningar (%)	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)
Felaktiga uppgifter vid ansökan	14,7	10,49	62,2	8,9	6,37	20,5	14,66
Ej anmält ändrade förhållanden	8,9	6,41	37,8	4,5	3,21	13,4	9,55
Fel orsakade av sökande	23,7	16,90	100,0				
Totalt	23,7	16,9	100,0				
Varav andel misstänkt avsiktlig (%)	100						

Fel orsakade av myndigheten har inte studerats. Förskottsfel (god tro) har inte studerats

I granskningen framkom att i samtliga upptäckta fall med felutbetalningar så hade också återkrav gjorts, varför samtliga dessa utbetalningar betraktas såsom misstänkt avsiktliga. Här kan även tilläggas att antagandet ovan underbyggs av hanteringen inom den utförda efterkontrollen där samtliga ärenden som resulterade i ett återkrav också skickades vidare internt för bedömning av om anmälan om bidragsbrott skulle upprättas eller ej. Dock kan det samtidigt tas för troligt att i många fall har felen uppstått till följd av oaksamhet från den studerandes (sökandes) sida.

8.2.2 Studiemedel för studier i Sverige

De felaktiga utbetalningarna inom studiemedel för studier i Sverige uppskattas till 931–1427 miljoner kronor, eller motsvarande 2,8–4,2 procent av den utbetalda ersättningen med en punktskattning på 1 179 miljoner kronor (3,5 procent av de totala utbetalningarna). Över hälften av felen beräknas är orsakade av den sökande. 21 procent av felen är orsakade av myndigheten och 26 procent är förskottsfel. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är slumpmässigt urval och aktgranskning samt datamatchning.

8.2.2.1 Kort om studiemedel för studier i Sverige

Studiemedel för studier i Sverige betalas ut till vuxenstuderande på grundläggande och gymnasienivå fr.o.m. andra halvåret det år de fyller 20 år, samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Förutom att hen måste vara antagen till utbildningen finns det även andra faktorer som påverkar rätten till studiemedel, bl.a. inkomstnivå, studietakt och tidigare studieresultat under perioder med studiemedel. Den sökande behöver också ha varit bosatt i Sverige i två år den senaste femårsperioden eller ha annan grund för anknytning till Sverige, för att ha rätt till studiemedel.

8.2.2.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Följande empiriska studier genomförts inom studier i Sverige;

- slumpmässigt urval och aktgranskning av ärenden med beviljat studiemedel,
- samkörning av data för inkomstkontroll av egna registeruppgifter med månadsinkomster inhämtade från Statistiska centralbyrån (SCB) och årsinkomstuppgifterna hämtade från Skatteverket.

8.2.2.3 Resultaten av omfattningsstudien

Det sammanslagna resultatet för omfattningen av felaktiga utbetalningar inom studiemedel i Sverige motsvarar en punktskattning på 1 179 miljoner kronor och 3,52 procent av de totala utbetalningarna. Det bör kommenteras att delbeloppen har beräknats med olika metoder och för olika målpopulationer (till exempel skilda år) för de ingående aktiviteterna.

Tabell 14: Sammanslagning av resultat avseende studiemedel för studier i Sverige

Aktivitet	Totalt utbetalt	Felaktiga utbetalningar	
	Belopp (mnkr)	Belopp (mnkr)	Andel (%)
Aktgranskning beslut, år 2021	36 688,5	708,5	1,93
Samkörning av inkomstuppgifter, år 2019	29 656,2	470,4	1,59
Totalt	66 344,7	1 178,9	3,52

8.2.2.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Den vanligaste orsaken som har kunnat påvisas i aktgranskningen är felaktiga uppgifter vid ansökan, som svarar för 0,66 procentenheter av det totala felet på 1,93 procent av totalt utbetalade belopp. Den näst vanligaste orsaken utgörs av god tro till följd av förskottsfel med 0,51 procentenheter följt av ej anmält ändrade förhållanden med 0,36 procentenheter av det totala felet. Sett till den sammanslagna felandelen på 3,5 procent utgör emellertid orsaken ej anmält ändrade förhållanden den vanligaste orsaken.

Sammantaget svarar fel orsakade av den sökande för nära 52 procent av de felaktiga utbetalningarna, förskottsfel utgör nära 26 procent av felen medan myndighetens fel svarar för dryga 21 procent av de samlade felen. Granskningen påvisade inga felaktiga utbetalningar trots rätt beslut eller felaktiga utbetalningar till följd av ändrade förhållanden som ej är var omhändertagna.

Tabell 15: Orsaksindelning av upptäckta fel vid aktgranskning, studiemedel för studier i Sverige

	Felaktiga utbetalningar			Nedre gräns för konfidensintervall		Övre gräns för konfidensintervall	
	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)	Andel av fel utbetalningar (%)	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)
Felaktiga uppgifter vid ansökan	241,0	0,66	34,0	102,7	0,28	379,4	1,03
Ej anmält ändrade förhållanden	130,4	0,36	18,4	37,4	0,10	223,4	0,61
Fel orsakade av sökande	371,4	1,01	52,4				
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	37,9	0,10	5,3	0	0,00	82,9	0,23
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	113,5	0,31	16,0	0	0,00	250,9	0,68
Utbetalning fel, trots rätt beslut	0	0,00	0	-	-	-	-
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	0	0,00	0	-	-	-	-
Fel orsakade av myndigheten	151,4	0,41	21,4	0			
Förskottsfel (god tro)	185,7	0,51	26,2	99,0	0,27	272,6	0,74
Totalt	708,5	1,93	100				
Andelen misstänkt avsiktlig av sökandefel (%)	100						

I granskningen framkom att i samtliga upptäckta fall där den sökande hade orsakat felutbetalningen hade också återkrav eller avräkning gjorts, varför samtliga dessa utbetalningar betraktas såsom misstänkt avsiktliga. Emellertid kunde inga fall av misstänkt bidragsbrott påvisas i granskningen. Det är därför CSN:s övertygelse att för

den stora merparten av dessa felutbetalningar handlar det om oaksamhet snarare än avsiktlighet i egentlig mening.

När det sedan gäller kategoriseringen av uppkomna fel på grund av hög inkomst är dessa att betrakta som fel där den studerande inte har anmält ändrade förhållanden. Den studerande har uppgivit en för låg inkomst i ansökan och borde därför ha meddelat inkomständringen till CSN när denne fick kännedom om att inkomsten var överskriden för det aktuella kalenderhalvåret. Samtliga skattade fel kategoriseras därför som fel orsakat av den sökande. 96,1 % av sökandefel på grund av för hög inkomst anses som misstänkt avsiktliga.

8.2.3 Studiemedel för studier i utlandet

De totala felaktiga utbetalningarna i studiemedel för studier i utlandet uppskattas till 12,6–50 miljoner kronor för 2021, eller motsvarande 0,6–2,3 procent av den utbetalda ersättningen. Punktskattningen är 21,9 miljoner kronor och motsvarar 1 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. 69 procent av felen beräknas är orsakade av den sökande och 31 procent av felen är orsakade av myndigheten. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är slumpmässigt urval och aktgranskning samt datamatchning.

8.2.3.1 Kort om studiemedel för studier i utlandet

Studiemedel för studier i utlandet betalas ut till vuxenstuderande på grundläggande och gymnasienivå fr.o.m. andra halvåret det år de fyller 20 år, samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Förutom att hen måste vara antagen till utbildningen finns det även andra faktorer som påverkar rätten till studiemedel, bl.a. inkomstnivå, studietakt och tidigare studieresultat under perioder med studiemedel. Den sökande behöver också ha varit bosatt i Sverige i två år den senaste femårsperioden eller ha annan grund för anknytning till Sverige, för att ha rätt till studiemedel.

8.2.3.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Följande empiriska studier genomförts inom studier i utlandet;

- slumpmässigt urval och aktgranskning av ärenden med beviljat studiemedel med tillägg av ett stort antal ärenden från en riskbaserad modell,
- samkörning av data för inkomstkontroll av egna registeruppgifter med månadsinkomster inhämtade från Statistiska centralbyrån (SCB) och årsinkomstuppgifterna hämtade från Skatteverket.

8.2.3.3 Resultaten av omfattningsstudien

Det sammanslagna resultatet för studiemedel för studier utomlands visar en punktskattning på 21,9 miljoner kronor (nära 1 procent av de totala utbetalningarna).

Det bör kommenteras att delbeloppen har beräknats med olika metoder och för olika målpopulationer (t.ex. skilda år) för de ingående aktiviteterna.

Tabell 16: Sammanslagning av resultat avseende studiemedel för studier utomlands

Aktivitet (enligt Plan)	Totalt utbetalt	Felaktiga utbetalningar	
	Belopp (mnkr)	Belopp (mnkr)	Andel (%)
Aktgranskning beslut, år 2021	2 156,4	9,3	0,43
Samkörning av inkomstuppgifter, år 2019	2 295,2	12,6	0,55
Totalt	4 451,6	21,9	0,98*

* Felandelen för totalen är beräknad som summan av felandelarna för de två aktiviteterna och inte som kvoten mellan det summerade felbeloppet och det summerade utbetalningsbeloppet.

8.2.3.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Den vanligaste orsaken som har kunnat påvisas är ej anmält ändrade förhållanden som svarar för 0,30 procentenheter av det totala felet på 0,43 procent av totalt utbetalat belopp. Den näst vanligaste orsaken utgörs av tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut (felorsak 4) med 0,12 procentenheter av det totala felet. Övriga felorsaker utgör antingen en försumbar andel av det totala felet eller också har de inte kunnat påvisas alls.

Sammantaget svarar fel orsakade av den sökande för närmare 70 procent av de felaktiga utbetalningarna medan myndighetens fel svarar för nära 30 procent av felen. Förskottsfel bedöms utgöra noll (0) procent av de samlade felen. Granskningen påvisade inga felaktiga utbetalningar trots rätt beslut (felorsak 5) vilket indikerar att förekomsten av omräkningsfel och fel till följd av olika maskinella körningar torde vara försumbar.

Tabell 17: Orsaksindelning av upptäckta fel vid aktgranskning, studiemedel för studier utomlands

Felaktiga utbetalningar				Nedre gräns konfidensintervall		Övre gräns konfidensintervall	
Felorsak (nr)	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)	Andel av fel utbetalningar (%)	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)	Belopp (mnkr)	Andel av alla utbetalningar (%)
Felaktiga uppgifter vid ansökan	0,0	0,00	0,0	0	0,00	0	0,00
Ej anmält ändrade förhållanden	6,4	0,30	68,8	-12,5	-0,58	25,4	1,18
Fel orsakade av sökande	6,4	0,30	68,8				
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0,1	0,00	0,8	-0,3	0,00	0,4	0,02
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	2,7	0,12	28,8	-6,6	-0,30	11,9	0,55
Utbetalning fel, trots rätt beslut	0,0	0,00	0,0	0,0	0,00	0,0	0,00
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	0,2	0,01	1,6	-0,5	-0,02	0,8	0,04
Fel orsakade av myndigheten	2,9	0,14	31,2				
Förskottsfel (god tro)	0,0	0,00	0,0	0,0	0,00	0,0	0,00
Totalt	9,3	0,43	100,0				
Varav andel misstänkt avsiktlig	87,1- 98,8						

När det sedan gäller kategoriseringen av uppkomna fel på grund av hög inkomst är dessa att betrakta som fel där den studerande inte har anmält ändrade förhållanden. Den studerande har uppgivit en för låg inkomst i ansökan och borde därför ha meddelat inkomständringen till CSN när denne fick kännedom om att inkomsten var överskriden för det aktuella kalenderhalvåret.

I granskningen framkom att i det närmaste samtliga upptäckta fall där den sökande hade orsakat felutbetalningen hade också återkrav eller avräkning gjorts, varför dessa utbetalningar här kommer att betraktas såsom misstänkt avsiktliga. Detta kan sägas utgöra en högstanivå av andelen misstänkt avsiktliga fel (98,8 procent av alla

felaktiga utbetalningar). Andel misstänkt avsiktliga fel orsakat av för hög inkomst skattar CSN till 97,1 procent av alla sökandefel.

8.2.4 Övriga ersättningar CSN

CSN skattade lärlingsersättning, Rg-bidrag⁶⁴ och studiestartsstöd med icke empiriska metoder. De totala felaktiga utbetalningar för 2021 i dessa ersättningar går ut på över 13,6 miljoner kronor som motsvarar 2,5 procent av de totala utbetalningarna.

Tabell 18: Omfattningen av felaktiga utbetalningar i CSN:s övriga ersättningar för 2021

Ersättning	Antal studerande*	Totalt utbetalt		Felaktiga utbetalningar	
		Belopp (mnkr)	Belopp (mnkr)	Andel (%)	
Lärlingsersättning	20 445	123	0,6	0,5%	
Rg-bidrag	305	36,7	0,008	0,02%	
Studiestartsstöd	7 873	390	13	3,3%	

* Antal studeranden som mottagit utbetalningar under 2021.

Ersättningarna lån till körkort och hemutrustningslån har inte kunnat sammanställas då det saknas möjlighet att fatta beslut om återkrav för dessa ersättningar. Därmed saknas uppgifter om upptäckta felaktiga utbetalningar.

8.3 Försäkringskassan

Försäkringskassan har gjort omfattningsstudier för aktivitetsersättning, arbetsskadelivränta, assistansersättning, barnbidrag, bostadsbidrag, bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning, ersättning för höga sjuklönekostnader, föräldrapenning, merkostnadsersättning, omvårdnadsbidrag, sjukersättning, sjukpenning, statligt tandvårdsstöd, tillfällig föräldrapenning, underhållsstöd samt ett antal mindre ersättningar (adoptionsbidrag, graviditetspenning, tilläggsbelopp vid familjeförmån, bilstöd, boendetillägg, närståendepenning, rehabiliteringspenning, rehabiliteringspenning i särskilda fall, sjukpenning i särskilda fall samt smittbärränta).

8.3.1 Aktivitetsersättning

Totalskattningen inom aktivitetsersättning är att 8 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 0,23 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,02 procent av de totala utbetalningarna, och fel orsakade av enskild beräknas utgöra 0,21 procent av de totala utbetalningarna. De avsiktliga felen av den sökande beräknas uppgå till 8 procent av sökandefelet. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är modellbaserade skattningar vilket inkluderar så kallad bootstrap prediktion,

⁶⁴ Om man studerar vid ett riksgymnasium för döva, hörselskadade eller rörelsehindrade kan man ansöka om Rg-bidrag. Rg är en förkortning för Riksgymnasium.

beräkning baserad på allmänhetens detektionsgrad och uppräknings baserad på ankarrisk.

8.3.1.1 Kort om aktivitetsersättning

En person kan få aktivitetsersättning fr.o.m. juli det år då hen fyller 19 år, och som längst t.o.m. månaden före hen fyller 30 år. Ersättningen kan beviljas helt eller i omfattningen tre fjärdedelar, halv eller en fjärdedel. Den beviljas som längst tre år åt gången. Aktivitetsersättningen kan beviljas på två grunder:

- när arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel under minst ett år
- vid förlängd skolgång för den som på grund av en funktionsnedsättning inte har avslutat grundskolenivå eller gymnasienivå den 1 juli det år hen fyller 19 år.

Hel aktivitetsersättning i form av garantiersättning betalades 2021 ut med som högst 9 837 kronor per månad. Hel inkomstrelaterad aktivitetsersättning betalades 2021 ut med upp till 19 248 kronor per månad.

Handläggningen sker i huvudsak manuellt och med begränsade inslag av automatisering för att beräkna ersättningens storlek. Under 2021 fick 36 000 personer aktivitetsersättning utbetalt, och Försäkringskassan fattade 35 000 beslut om aktivitetsersättning. De totala utbetalningarna uppgick till 3,5 miljarder kronor.

8.3.1.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan bygger på upptäckta felaktiga utbetalningar uppräknade med en framtagna faktor för att skatta mörkertalet.

Skattningen som avser risken ”arbete trots ersättning” baseras på en riktad kontroll av ärenden med en inkomstavvikelse. Där ingår endast försäkrade med hel aktivitetsersättning. Försäkringskassan får uppgifter om den pensionsgrundande inkomsten från Skatteverket. Skattningen baseras på en logistisk regressionsmodell för sannolikheten att en given ersättningstagare gör fel. Omfattningen av alla övriga risker skattas med hjälp metoden ankarrisk som bygger på andel upptäckta fel i förhållande till skattade felet av ankarrisken.

Andel misstänkt avsiktliga fel baseras på upptäckta felaktiga utbetalningar och beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Detta tillvägagångssätt avser en skattning av avsiktliga fel och innebär troligen en underskattning för misstänkt avsiktliga fel.

8.3.1.3 Resultaten av omfattningsstudien

I tabellen nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt det totala

felaktigt utbetalda beloppet inom aktivitetserättning. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna. Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 19: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel inom aktivitetserättning

Orsakat av	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		0,65 (0,019)	0,60 (0,017)	0,69 (0,020)	-
Enskild		7 (0,21)	2 (0,06)	13 (0,38)	8
Totalt	3 446	8 (0,23)	3 (0,08)	14 (0,4)	-

8.3.1.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 0,65 miljoner kronor för aktivitetserättning. Merparten av felen beror på att ändrade förhållanden inte har omhändertagits (bristande impulshantering), eller att utbetalningen har blivit fel, trots rätt beslut.

Tabell 20: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom aktivitetserättning, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	0,65	0,60	0,69

Tabell 21: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom aktivitetserättning

Orsaker till felaktiga utbetalningar	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	4
Utbetalning fel, trots rätt beslut	49
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	49
Förskottsfel	0

I Tabell 22 redovisas samtliga skattade fel orsakade av enskild inom aktivitetserättning samt det totala beloppet för dessa fel. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 22: Skattning av risker orsakade av enskild inom aktivitetsersättning. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Arbete trots ersättning	0	3,3	1,0	6,0	15
Studieavbrott (förlängd skolgång)	0	3,8	1,1	6,8	3
Övriga risker*	0	0,17	0,05	0,31	0
Totalt	0	7	2	13	8

* Övriga risker handlar bl.a. om att personen studerar men inte har aktivitetsersättning för förlängd skolgång.

8.3.2 Arbetsskadelivränta

Totalskattningen inom arbetsskadelivränta är att 16,6 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 0,79 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,53 procent av de totala utbetalningarna för arbetsskadelivränta. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 0,25 procent av de totala utbetalningarna för arbetsskadelivränta. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 9 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval och modellbaserade skattningar.

8.3.2.1 Kort om arbetsskadelivränta

Det grundläggande syftet med en försäkring vid skador i arbetet är att det har ansetts att den som skadas i sitt arbete bör ha ett starkare skydd än den som skadar sig utanför arbetet. Arbetsskadelivränta kan beviljas när en arbetsskada har orsakat en inkomstförlust

- på grund av att arbetsförmågan blivit helt eller delvis nedsatt
- om den sökande blivit omplacerad, bytt arbete eller blivit arbetslös
- vid arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder.

För att en person ska ha rätt till arbetsskadelivränta ska hens inkomstförmåga vara nedsatt med minst en femtondel, och inkomstförlusten ska uppgå till minst en fjärdedel av prisbasbeloppet. Inkomstförmågan ska också bedömas vara nedsatt under minst ett år.

Totalt fick knappt 24 000 personer arbetsskadelivränta utbetald 2021. Under 2021 fattade Försäkringskassan nära 4 200 beslut om arbetsskadelivränta och de totala utbetalningarna för ersättningen uppgick till 2,1 miljarder kronor.

8.3.2.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan bygger på upptäckta felaktiga utbetalningar uppräknade med en framtagen faktor för att skatta mörkertalet.

Skattningarna som avser fel orsakade av den sökande baseras på aktgranskningar, datamatchning för fel på grund av ökad inkomst ihop med multipel imputation (predictive mean matching) för att fylla i saknade datapunkter.

Andel misstänkt avsiktliga fel baseras på upptäckta felaktiga utbetalningar och beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Detta tillvägagångssätt avser en skattning av avsiktliga fel och innebär troligen en underskattning för misstänkt avsiktliga fel.

8.3.2.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna. Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 23: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		11,3 (0,53)	10,5 (0,50)	12,1 (0,57)	-
Enskild		5,4 (0,25)	1,0 (0,05)	9,7 (0,46)	9
Totalt	2 118	16,6 (0,79)	11,5 (0,54)	21,8 (1,03)	

8.3.2.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 11,3 miljoner kronor (se Tabell 24). Merparten av felen orsakas av att ändrade förhållanden inte har omhändertagits (bristande impulshantering; se Tabell 25).

Tabell 24: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	11,3	10,5	12,1

Tabell 25: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	15
Utbetalning fel, trots rätt beslut	19
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	66
Förskottsfel	0

Inom arbetsskadelivränta handlade samtliga upptäckta felaktiga utbetalningar orsakade av den sökande om ökad inkomst. I Tabell 26 redovisas skattningen av denna risk orsakad av enskild. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 26: Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

	Vid ansökan (%) ⁶⁵	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%) ⁶⁵
Ökad inkomst	2	5,4	1,0	9,7	9

Punktskattningen är att 5,4 miljoner kronor betalas ut felaktigt inom arbetsskadelivränta på grund av ökad inkomst. Osäkerhetsintervallet sträcker sig från 1,0 miljoner till 9,7 miljoner kronor. De avsiktliga felen skattas till 0,45 miljoner, vilket motsvarar 9 procent av beloppet för de felaktiga utbetalningarna.

8.3.3 Assistansersättning

Totalskattningen inom assistansersättning är att 1 979 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 8 procent av de totala utbetalningarna, efter avdrag av inbetalning från kommunerna, för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,05 procent av de totala utbetalningarna för assistansersättning. Fel orsakade av sökande⁶⁵ beräknas utgöra 8 procent av de totala utbetalningarna för assistansersättning. De avsiktliga felen av sökande beräknas uppgå till 55 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av sökande. Empirisk metod i form av en modellbaserad skattning har använts för att skatta omfattningen av fel orsakade av Försäkringskassan. För att skatta omfattningen av fel orsakade av sökande användes den tidigare skattningen som baserades på expert elicitation⁶⁶.

⁶⁵ Sökande avser assistansanordnare och brukare. Inkluderar även assistenter.

⁶⁶ En metod som innebär att konsultera ett mindre antal experter som gör en bedömning för att skatta det felaktiga beloppet

8.3.3.1 Kort om assistansersättning

Assistansersättning är en bosättningsbaserad ersättning som regleras både i socialförsäkringsbalken och i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). En person kan få assistansersättning om hen tillhör LSS personkrets, och på grund av en stor och varaktig funktionsnedsättning har behov med personlig assistans för hjälp med de grundläggande behoven i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka. Ersättningens storlek, dvs. antalet beviljade assistanstimmar, baseras huvudsakligen på skälighetsbedömningar av hjälpbehovet utifrån underlag från hälso- och sjukvården och kommunen, samt uppgifter från personen själv, ombud eller god man.

I december 2021 var 13 683 personer beviljade assistansersättning. De totala utbetalningarna uppgick till 28,7 miljarder kronor brutto 2021 (24,2 miljarder kronor netto efter avdrag av inbetalning från kommunerna). Ett beslut om assistansersättning uppgår till i genomsnitt ca 131 timmar assistans per vecka (december 2021). Genomsnittsutbetalningen per person och år är nära 2 miljoner kronor (brutto).

8.3.3.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan bygger på upptäckta felaktiga utbetalningar uppräknade med en framtagna faktor för att skatta mörkertalet.

Skattningen avseende fel orsakade av den sökande bygger på KUT-delegationens skattning för 2018 som i sin tur bygger på en skattning som togs fram inom ramen för Ekonomistyrningsverkets samverkansuppdrag 2010 där man använde metoden expert elicitation. ESV bedömer därför att skattningen som avser fel orsakade av den sökande är mycket osäker.

8.3.3.3 Resultaten av omfattningsstudien

I Tabell 27 presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och sökande⁶⁷, samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet inom assistansersättning. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna⁶⁸. Skattningarna avser 2021.

⁶⁷ Sökande avser assistansanordnare och brukare. Inkluderar även assistenter.

⁶⁸ De totala utbetalningarna baseras på nettobeloppet, dvs. bruttobeloppet minus beloppet som har betalats in från kommuner.

Tabell 27: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		11,6 (0,048)	10,8 (0,045)	12,4 (0,051)	-
Sökande		1 967 (8)	1 049 (4)	2 885 (12)	55
Totalt	24 199	1 979 (8)	1 060 (4)	2 898 (12)	-

8.3.3.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 11,6 miljoner kronor under 2021 (se Tabell 28). Merparten av felen orsakas av förskottsfel (se Tabell 29).

Tabell 28: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom assistansersättning, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	11,6	10,8	12,4

Tabell 29: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom assistansersättning per orsakskategori

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	3
Utbetalning fel, trots rätt beslut	12
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	12
Förskottsfel	73

I Tabell 30 redovisas skattningen av felaktiga utbetalningar orsakade av sökande inom assistansersättning. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 30: Skattning av fel orsakade av sökande inom assistansersättning. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Assistans- ersättning	Vid ansökan (%)	Punkt- skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Totalt	70	1 967	1 049	2 885	55

Försäkringskassan påpekar att denna skattning anses vara mycket osäker då den bygger på en äldre skattning från 2010 baserad på expert elicitation.

8.3.4 Barnbidrag

Totalskattningen inom barnbidrag är att 241 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 0,72 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,04 procent av de totala utbetalningarna för barnbidrag. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 0,69 procent av de totala utbetalningarna för barnbidrag. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 36 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är slumpmässiga kontroller av ärenden samt uppräkningsbaserad på ankarrisk.

8.3.4.1 Kort om barnbidrag

Försäkringskassan betalar ut barnbidrag för alla barn som är bosatta i Sverige och har en behörig bidragsmottagare, ersättningen betalas ut automatiskt. Grundkravet för att ha rätt till barnbidrag är att både föräldrar och barn är bosatta i Sverige.

Internationella regelverk, t.ex. EU-förordningar, kan dock innebära att rätt till barnbidrag finns även när familjemedlemmar bor i ett annat land. Barnbidrag kan lämnas i form av allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg. Under 2021 betalade Försäkringskassan ut 33 miljarder kronor i barnbidrag till 1,7 miljoner mottagare.

8.3.4.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan bygger på upptäckta felaktiga utbetalningar uppräknade med en framtagna faktor för att skatta mörkertalet.

Skattningen avseende fel orsakade av den sökande bygger på den tidigare studien ”Felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige” (PM 2021:1).

Omfattningen av alla övriga risker skattas med hjälp metoden ankarrisk som bygger på andel upptäckta fel i förhållande till skattade felet av ankarrisken.

8.3.4.3 Resultaten av omfattningsstudien

Försäkringskassan skattar att de felaktiga utbetalningarna inom barnbidrag är mellan 131 och 351 miljoner kronor för 2021 med en punktskattning på 241 miljoner kronor. Det innebär ett läckage som motsvarar mellan 0,4 och 1 procent av de totala utbetalningarna.

Tabell 31: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		12 (0,04)	11 (0,03)	13 (0,04)	-
Enskild		229 (0,7)	120 (0,4)	338 (1)	36
Totalt	33 377	241 (0,7)	131 (0,4)	351 (1)	-

8.3.4.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 12 miljoner kronor (se Tabell 32). Merparten av felen orsakas av fel beslut trots tillräckliga och korrekta uppgifter, utbetalning fel trots rätt beslut samt att ändrande förhållanden ej omhändertagits (se Tabell 33).

Tabell 32: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom barnbidrag, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	12	11	13

Tabell 33: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom barnbidrag per orsakskategori

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	27
Utbetalning fel, trots rätt beslut	37
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	36
Förskottsfel	0

I Tabell 34 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 34: Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Bosättning eller vistelse utomlands	5	206	103	308	40
Barnet studerar inte*	0	10	10	10	2
Förälder är inte vårdnadshavare	0	6	3	9	18
Har utländsk ersättning	0	3	2	5	0
Saknar uppehållstillstånd	7	3	2	5	0
Totalt	5	229	120	338	36

* Har inte skattats eftersom bedömningen är att ett mörkertal saknas.

8.3.5 Bostadsbidrag

Totalskattningen inom bostadsbidrag är att 748 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 17,7 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,17 procent av de totala utbetalningarna för bostadsbidrag. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 17,5 procent av de totala utbetalningarna för bostadsbidrag. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 31 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är en totalkontroll, beräkning baserad på allmänhetens detektionsgrad samt uppräkningsmetod baserad på ankarrisk.

8.3.5.1 Kort om bostadsbidrag

Bostadsbidrag kan betalas ut till unga (upp till 29 år) utan barn och till barnfamiljer. Bostadsbidraget är skattefritt och kan lämnas i form av: bidrag till kostnader för bostaden, särskilt bidrag för hemmavarande barn, särskilt bidrag för barn som bor växelvis, umgängesbidrag för barn som bor tidvis i hushållet och tilläggsbidrag till barnfamiljer. Hur stort bostadsbidraget är beror på bostadens storlek, bostadens kostnader och hushållets sammansättning. Bostadsbidrag beviljas som ett preliminärt bidrag. Det slutliga bostadsbidraget fastställs i efterhand, när Skatteverket har beslutat om förvärvsinkomsten för kalenderåret. Om den bidragsgrundande inkomsten överstiger ett visst belopp minskas bidraget. 2021 fattade Försäkringskassan nära 400 000 beslut om bostadsbidrag och betalade ut 4,8 miljarder kronor ut till 260 000 personer.

8.3.5.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan bygger på upptäckta felaktiga utbetalningar uppräknade med en framtagna faktor för att skatta mörkertalet.

Skattningen av fel orsakade av den sökande bygger på en totalkontroll av förvärvsinkomsten, den tidigare studien ”Felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige” (PM 2021:1), allmänhetens detektionsgrad, aktgranskningar samt ankarrisk.

8.3.5.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna. Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 35: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punkt- skattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		7,3 (0,17)	6,8 (0,16)	7,8 (0,18)	-
Enskild		741 (17,5)	665 (15,7)	819 (19,3)	31
Totalt	4 233	748 (17,7)	672 (15,9)	826 (19,5)	-

8.3.5.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 7,3 miljoner kronor (se Tabell 36). Merparten av felen orsakas av att fel beslut trots tillräckliga och korrekta uppgifter, utbetalning fel trots rätt beslut samt att ändrande förhållanden ej omhändertagits (se Tabell 37).

Tabell 36: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	7,3	6,8	7,8

Tabell 37: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	57
Utbetalning fel, trots rätt beslut	23
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	20
Förskottsfel	0

I Tabell 38 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 38: Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Inkomstuppgifter	54	587	587	587	24
Sammanboende/sken-separation	68	97	49	146	56
Bosättning eller vistelse utomlands	44	49	25	74	66
Folkbokföring	46	3	2	5	47
Övriga risker	64	3	2	6	4
Barn har inte rätt till ersättning från CSN	13	1	1	1	0
Totalt	55	741	665	819	31

8.3.6 Bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning

Totalskattningen inom bostadstillägg är att 187 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 3,8 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,81 procent av de totala utbetalningarna för bostadstillägg. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 2,9 procent av de totala utbetalningarna för bostadstillägg. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 9 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är modellbaserade.

8.3.6.1 Kort om bostadstillägg

Bostadstillägg är ett bosättningsbaserat skattefritt inkomstprövat tillägg som bl.a. kan betalas ut till den som har aktivitetsersättning, sjukersättning eller motsvarande ersättning från annat EU/EES-land och är mellan 19 och 65 år. Ersättningen består av två delar: bostadstillägg och särskilt bostadstillägg. Storleken på tilläggen beror på bostadskostnad, inkomster och eventuell förmögenhet. Det totala antalet personer med bostadstillägg uppgick till 130 000 för 2021. De totala utbetalningarna för ersättningen uppgick för 2021 till knappt 5 miljarder kronor.

8.3.6.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan bygger på upptäckta felaktiga utbetalningar uppräknade med en framtagna faktor för att skatta mörkertalet.

Skattningen av fel orsakade av den sökande baseras på en uppskalning av en riktad kontroll av personer med ökad inkomst och en översättning av skattningen för bostadsbidrag, som i sin tur bygger på allmänhetens detektionsgrad i kombination med en uppräkningsfaktor. Omfattningen av alla övriga risker skattas med hjälp

metoden ankarrisk som bygger på andel upptäckta fel i förhållande till skattade felet av ankarrisken.

ESV bedömer att metoden Försäkringskassan använde för fel orsakade av den sökande innebär en mycket osäker skattning inom ersättningen.

8.3.6.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet.

Tabell 39: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		41 (0,81)	38 (0,76)	43 (0,87)	
Enskild		146 (2,9)	101 (2,0)	194 (3,9)	9
Totalt	4 981	187 (3,8)	139 (2,8)	238 (4,8)	

8.3.6.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 41 miljoner kronor (se Tabell 40). Merparten av felen orsakas av att ändrade förhållanden inte har omhändertagits (se Tabell 41).

Tabell 40: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom bostadstillägg, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	41	38	43

Tabell 41: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	3
Utbetalning fel, trots rätt beslut	28
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	69
Förskottsfel	0

I Tabell 42 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 42: Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Förmögenhet	1	57	48	66	1
Sammanboende	5	36	18	54	17
Folkbokföring	5	24	12	36	23
Ökad inkomst	2	23	20	27	5
Boendekostnad	3	6	4	11	6
Totalt	3	146	101	194	9

8.3.7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Totalskattningen inom ersättning för höga sjuklönekostnader för fel orsakade av annan aktör (arbetsgivare) är att 406 miljoner kronor har betalats ut felaktigt. Det motsvarar 3,2 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. De avsiktliga felen av annan aktör (arbetsgivare) beräknas uppgå till 6,9 procent av beloppet för de felaktiga utbetalningar som arbetsgivare har orsakat. Felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan har inte skattats i denna studie, eftersom handläggningen i stort sett är helt automatiserad. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är kontroller baserade på slumpmässiga urval och modellbaserade skattningar.

8.3.7.1 Kort om ersättning för höga sjuklönekostnader

Syftet med ersättning för höga sjuklönekostnader är att minska arbetsgivarens börda vid sjuklönekostnader, framför allt för små och nyetablerade arbetsgivare.

Ersättningen ska kompensera den del av sjuklönekostnaderna som överstiger en viss andel av arbetsgivarens totala lönekostnad. Lagstiftningens utformning möjliggör en hög automatiseringsgrad, där arbetsgivaren inte behöver ansöka och där komplettering, beräkning och beslut kan hanteras maskinellt i större utsträckning än andra ersättningar. Ersättningen beräknas utifrån uppgifter som arbetsgivarna anger i sin arbetsgivardeklaration till Skatteverket.

År 2021 var utgifterna för ersättning för höga sjuklönekostnader 12,7 miljarder kronor. Det kan jämföras med år 2019, före covid-19 pandemin, då motsvarande summa var 1,1 miljarder kronor. Stora förändringar i regelverket för ersättning för höga sjuklönekostnader under pandemin ledde till de höga utbetalningarna.

8.3.7.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen baserades på ett stratifierat slumpmässigt urval av utbetalningar/månader under år 2021 (urval av arbetsgivare med *upp till* 60 miljoner kronor i årlig lönekostnad). Skattningen användes sedan för att räkna upp andelen fel för

arbetsgivare med en årlig lönekostnad över 60 miljoner kronor. Detta bygger på antagandet att de större arbetsgivarna relativt sett gör lika mycket fel som de mindre. Eftersom antagandet inför en ytterligare osäkerhet i skattningarna utökades den övre och undre intervallgränsen med ± 10 procentenheter. Skattningen av andelen avsiktliga fel baserades på andelen av alla upptäckta felaktiga utbetalningar inom ersättningen som har polisanmälts.

8.3.7.3 Resultaten av omfattningsstudien

I detta avsnitt redovisas resultat för skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av arbetsgivare inom ersättning för höga sjuklönekostnader. Skattningarna avser år 2021 och sätts i relation till de totala utbetalningarna.

Tabell 43: Uppskattade felaktiga utbetalningar (FUT) orsakade av annan aktör (arbetsgivare), miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (miljoner kronor)	Utgifter 2021	Punkt-skattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Arbetsgivare upp till 60 mkr i årlig lönekostnad	4 684	150 (3,2)	82 (1,7)	218 (4,7)	6,9
Samtliga arbetsgivare	12 660	406 (3,2)	197 (1,6)	614 (4,9)	6,9

8.3.7.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Endast fel orsakat av den sökande (arbetsgivare) har skattats. 100 % av felen uppstod vid ansökan. Felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan har inte skattats i denna studie, eftersom handläggningen i stort sett är helt automatiserad.

8.3.8 Föräldrapenning

Totalskattningen inom föräldrapenning är att 1 161 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 3,3 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,1 procent av de totala utbetalningarna för föräldrapenning. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 3,2 procent av de totala utbetalningarna för föräldrapenning. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 79 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval och modellbaserade skattningar.

8.3.8.1 Kort om föräldrapenning

För att ha rätt till föräldrapenning krävs att den sökande är försäkrad i Sverige, är vårdnadshavare och avstår från arbete, studier eller arbetssökande för att ta hand om

sitt barn. En vårdnadshavare kan även avstå föräldrapenningdagar till en någon annan som inte är vårdnadshavare under vissa förutsättningar. Föräldrapenning kan betalas ut under totalt 480 dagar per barn, varav 390 dagar är med ersättning enligt sjukpenningnivå och 90 dagar är med ersättning enligt lägstanivå. Dagarna fördelas så att varje förälder har hälften av dagarna var. Handläggningen av föräldrapenning är i dag automatiserad, och under 2021 hanterade och betalade Försäkringskassan ut knappt 60 procent av alla ärenden helt automatiskt. Under 2021 fattades totalt nära 3 miljoner beslut om föräldrapenning, och Försäkringskassan genomförde ca 4,1 miljoner utbetalningar. Ungefär 800 000 personer fick en utbetalning av föräldrapenning under 2021, och den totala summan av alla utbetalningar var 35,2 miljarder kronor.

8.3.8.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen för felaktiga utbetalningar inom föräldrapenning orsakade av Försäkringskassan baserades på slumpmässiga urval samt en särskild granskning av bristande impulshantering.

Risken för ”arbete trots ersättning” baseras på en slumpkontroll för att kontrollera lämnade uppgifter om förvärvsarbete och barnomsorg. Risken för vistelse eller bosättning utomlands skattas med hjälp av allmänhetens detektionsgrad. Omfattningen av alla övriga risker skattas med hjälp metoden ankarrisk som bygger på andel upptäckta fel i förhållande till skattade felet av ankarrisken.

För att ett ärende ska anses som ett avsiktligt fel behöver alla tre kriterier vara uppfyllda: a) det finns fel i nettodagarna på sjukpenningnivå; b) det sammanlagda felaktiga beloppet överstiger 2 000 kronor och c) antalet felaktiga nettodagar är sammanlagt fler än två nettodagar.

8.3.8.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna.

Tabell 44: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		22 (0,06)	10 (0,03)	43 (0,12)	-
Enskild		1 139 (3,2)	987 (2,8)	1 263 (3,6)	79
Totalt	35 158	1 161 (3,3)	997 (2,8)	1306 (3,7)	-

8.3.8.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 22 miljoner kronor (se Tabell 45). Merparten av felen orsakas av att fel beslut trots tillräckliga och korrekta uppgifter, utbetalning fel trots rätt beslut samt att ändrande förhållanden ej omhändertagits (se Tabell 46).

Tabell 45: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	22	10	43

Tabell 46: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	31
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	38
Utbetalning fel, trots rätt beslut	4
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	27
Förskottsfel	0

I Tabell 47 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 47: Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Arbete trots ersättning, har ej vårdat barn	25	935	871	972	86
Bosättning eller vistelse utomlands	64	166	83	249	51
Felaktiga inkomstuppgifter	46	25	22	28	40
Övriga risker*	2	13	11	14	3
Totalt	31	1 139	987	1 263	79

* Övriga risker handlar om att den sökande studerar under tid med ersättning. Det finns även upptäckta fel där ingen kategori identifierades i aktgranskningen.

8.3.9 Merkostnadsersättning

Totalskattningen inom merkostnadsersättning är att 7 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 3,9 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,06 procent av de totala utbetalningarna för merkostnadsersättning. Fel orsakade av enskild beräknas uppgå

till 3,8 procent av de totala utbetalningarna för merkostnadsersättning. De avsiktliga felen av enskild beräknas vara 0. Empiriska metoder i form av direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval och modellbaserad skattning har använts för att skatta omfattningen av fel orsakade av Försäkringskassan. För att skatta omfattningen av fel orsakade av enskild användes en schablonuppräkningsmetod baserad på skattningar inom flertalet andra ersättningar.

8.3.9.1 Kort om merkostnadsersättning

Merkostnadsersättning infördes den 1 januari 2019 och ersätter den tidigare handikappersättningen och den del i vårdbidraget som avsåg merkostnader. Huvudsyftet med merkostnadsersättning är att ersätta kostnader till följd av en funktionsnedsättning som en person har med anledning av sin eller sitt eller sina barns funktionsnedsättning, och att underlätta för dessa personer att delta i arbetslivet och i det övriga samhällslivet. Antalet mottagare av merkostnadsersättning för vuxna var 5 724 stycken. För 2021 var de totala utbetalningarna 180 miljoner kronor.

8.3.9.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen för felaktiga utbetalningar inom merkostnadsersättning orsakade av Försäkringskassan baserades på slumpmässiga urval samt en särskild granskning av bristande impulshantering.

För att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakat av den sökande gjordes en schablonuppräkningsmetod. Schablonen beräknades som ett medelvärde av andelen av fel orsakad av enskild för samtliga ersättningar där empirisk metod hade använts. Dock exkluderades bostadsbidrag, statligt tandvårdsstöd och ersättning för höga sjuklönekostnader. Schablonen för att beräkna omfattningen av fel orsakade av enskild var 3,85 procent av de totala utbetalningarna, med ett intervall mellan 2,99 och 4,64 procent. Skattningen för avsiktliga fel baseras på upptäckta felaktiga utbetalningar som resulterade i en polisanmälan.

8.3.9.3 Resultaten av omfattningsstudien

I Tabell 48 presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet inom merkostnadsersättning. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna. Skattningarna avser år 2021. Omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakade av den sökande redovisas som en klumpsumma i Tabell 48. 33 procent av beloppet för de felaktiga utbetalningarna har skett vid ansökan.

Tabell 48: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		0,11 (0,06)	0,08 (0,04)	0,16 (0,09)	-
Enskild		6,9 (3,8)	5,4 (3,0)	8,3 (4,6)	0
Totalt	180	7,0 (3,9)	5,4 (3,0)	8,5 (4,7)	-

8.3.9.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 0,11 miljoner kronor under 2021 (se Tabell 49). Merparten av felen orsakas av *tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut* samt *ändrade förhållanden ej omhändertagna* (se Tabell 50).

Tabell 49: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom merkostnadsersättning

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	0,11	0,08	0,16

Tabell 50: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom merkostnadsersättning per orsakskategori

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	53
Utbetalning fel, trots rätt beslut	8
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	39
Förskottsfel	0

8.3.10 Omvårdnadsbidrag

Totalskattningen inom omvårdnadsbidrag är att 113 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 3,9 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,02 procent av de totala utbetalningarna för omvårdnadsbidrag. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 3,8 procent av de totala utbetalningarna för omvårdnadsbidrag. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 55 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av sökande. Empiriska metoder i form av direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval och modellbaserad skattning har använts för att skatta omfattningen av fel orsakade av Försäkringskassan. För att skatta omfattningen av fel orsakade av enskild användes en schablonuppräknings baserad på skattningar inom flertalet andra ersättningar.

8.3.10.1 Kort om omvårdnadsbidrag

Omvårdnadsbidrag infördes den 1 januari 2019 och ersatte då den tidigare ersättningen vårdbidrag till den del som inte avsåg merkostnader. Huvudsyftet med omvårdnadsbidraget är att förbättra föräldrars ekonomiska förutsättningar att tillgodose ett barns behov av omvårdnad och tillsyn till följd av barnets funktionsnedsättning. Antal mottagare av omvårdnadsbidrag i december 2021 var 56 000 personer. Antal barn som bidraget betalades ut för vid samma tidpunkt var 59 000. För 2021 var de totala utbetalningarna 2,9 miljarder kronor.

8.3.10.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen för felaktiga utbetalningar inom omvårdnadsbidrag orsakade av Försäkringskassan baserades på slumpmässiga urval samt en särskild granskning av bristande impulshantering.

För att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakat av den sökande gjordes en schablonuppräknings. Schablonen beräknades som ett medelvärde av andelen av fel orsakad av enskild för samtliga ersättningar där empirisk metod hade använts. Dock exkluderades bostadsbidrag, statligt tandvårdsstöd och ersättning för höga sjuklönekostnader. Schablonen för att beräkna omfattningen av fel orsakade av enskild var 3,85 procent av de totala utbetalningarna, med ett intervall mellan 2,99 och 4,64 procent. Skattningen för avsiktliga fel baseras på upptäckta felaktiga utbetalningar som myntade i en polisanmälan.

8.3.10.3 Resultaten av omfattningsstudien

I Tabell 51 presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet inom omvårdnadsbidrag. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna. Skattningarna avser år 2021. Omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakade av den sökande redovisas som en klumpsumma i Tabell 51. 14 procent av beloppet för de felaktiga utbetalningarna har skett vid ansökan.

Tabell 51: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		0,57 (0,02)	0,24 (0,01)	1,14 (0,04)	-
Enskild		112 (3,8)	87 (3,0)	135 (4,6)	55
Totalt	2 908	113 (3,9)	87 (3,0)	136 (4,7)	-

8.3.10.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 0,6 miljoner kronor under 2021 (se Tabell 52). Merparten av felen orsakas av *utbetalning fel, trots rätt beslut* och *ändrade förhållanden ej omhändertagna* (se Tabell 53).

Tabell 52: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom omvårdnadsbidrag, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	0,6	0,2	1,1

Tabell 53: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom omvårdnadsbidrag per orsakskategori

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	17
Utbetalning fel, trots rätt beslut	47
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	36
Förskottsfel	0

8.3.11 Sjukersättning

Totalskattningen inom sjukersättning är att 62 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 0,19 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 0,18 procent av de totala utbetalningarna inom sjukersättning. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 57 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är modellbaserade skattningar vilket inkluderar så kallad *bootstrap* prediktion, beräkning baserad på allmänhetens detektionsgrad, och uppräknings baserad på ankarrisk.

8.3.11.1 Kort om sjukersättning

Syftet med sjukersättning är att ge personer ekonomisk trygghet vid långvarig nedsättning av arbetsförmågan på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. Hel sjukersättning kan lämnas tidigast fr.o.m. juli det år då den försäkrade fyller 19 år och längst t.o.m. månaden före den månad hen fyller 66 år. Tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels sjukersättning kan lämnas tidigast fr.o.m. den månad då den försäkrade fyller 30 år och längst t.o.m. månaden före den månad hen fyller 66 år. Arbetsförmågan ska vara stadigvarande nedsatt i alla förvärvsarbeten på arbetsmarknaden.

8.3.11.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan bygger på upptäckta felaktiga utbetalningar uppräknade med en framtagna faktor för att skatta mörkertalet.

Skattningen som avser risken ”arbete trots ersättning” och baseras på en riktad kontroll av ärenden med en inkomstavvikelse. Där ingår endast försäkrade med hel sjukersättning. Försäkringskassan får uppgifter om pensionsgrundande inkomst (PGI) från Skatteverket. Skattningen baseras på en logistisk regressionsmodell för sannolikheten att en given ersättningstagare gör fel givet vissa kovariat samt givet att ett fel har skett, bestäms det felaktigt utbetalda beloppet. Risken för bosättning utomlands skattas med allmänhetens detektionsgrad. Omfattningen av alla övriga risker skattas med hjälp metoden ankarrisk som bygger på andel upptäckta fel i förhållande till skattade felet av ankarrisken.

Andel misstänkt avsiktliga fel baseras på upptäckta felaktiga utbetalningar och beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Detta tillvägagångssätt avser en skattning för avsiktliga fel och innebär troligen en underskattning för misstänkt avsiktliga fel.

8.3.11.3 Resultaten av omfattningsstudien

I Tabell 54 presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet inom sjukersättning. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna. Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 54: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel inom sjukersättning

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		2,8 (0,009)	2,6 (0,008)	3,0 (0,009)	-
Enskild		59 (0,18)	35 (0,11)	84 (0,26)	57
Totalt	32 331	62 (0,19)	38 (0,12)	87 (0,27)	-

8.3.11.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 2,8 miljoner kronor för sjukersättning (se Tabell 55). Merparten av felen beror på att utbetalningen har blivit fel, trots rätt beslut; tillräckliga och korrekta uppgifter men fel beslut; eller att ändrade förhållanden ej blivit omhändertagna (bristande impulshantering, se Tabell 56).

Tabell 55: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom sjukersättning, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	2,8	2,6	3,0

Tabell 56: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom sjukersättning

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	31
Utbetalning fel, trots rätt beslut	50
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	19
Förskottsfel	0

I Tabell 57 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild inom sjukersättning samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 57: Skattning av risker orsakade av enskild inom sjukersättning. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Arbete trots ersättning	0	31	21	41	53
Bosättning utomlands	0	26	13	40	62
Sjukdom, arbetsförmåga	46	1,1	0,6	1,5	53
Studier	0	0,62	0,37	0,88	20
Bisysslor	100	0,24	0,14	0,34	49
Totalt	1	59	35	84	57

8.3.12 Sjukpenning

Totalskattningen inom sjukpenning är att 2 265 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 6,6 procent av de totala utbetalningarna (för sjukpenning under hel- och deltid, exklusive ersättning för karensavdrag). Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,3 procent av de totala utbetalningarna för sjukpenning. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 6,3 procent av de totala utbetalningarna för sjukpenning. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 38 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval, datamatchning och modellbaserade skattningar.

8.3.12.1 Kort om sjukpenning

Syftet med sjukpenning är att ge ekonomisk kompensation för den inkomstförlust som en enskild får när hen inte kan arbeta på grund av sjukdom eller skada. Den som har nedsatt arbetsförmåga med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller skada

kan ha rätt till sjukpenning. Sjukpenning kan betalas ut som hel, halv, tre fjärdedels eller en fjärdedels ersättning. Rätten till sjukpenning för en viss dag beror på personens arbetsförmåga just den dagen. År 2021 betalade Försäkringskassan ut 37,8 miljarder kronor i sjukpenning inklusive ersättning för karensavdrag. Exklusive ersättning för karensavdrag var utgifterna 34,3 miljarder kronor. Under 2021 avslutade Försäkringskassan ca 556 000 sjukfall och gjorde ca 2,7 miljoner utbetalningar av sjukpenning.

8.3.12.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen för felaktiga utbetalningar inom sjukpenning orsakade av Försäkringskassan baserades på slumpmässiga urval samt en särskild granskning av bristande impulshantering.

För att skatta de felaktiga utbetalningar inom sjukpenning som är orsakade av den sökande har data från Skatteverkets arbetsgivardeklarationer använts. Dessa uppgifter har samkörts med Försäkringskassans sjukpenningdata, för att se om en person har fått ersättning från en arbetsgivare samtidigt som den har fått sjukpenning. Risker för bosättning utomlands skattas med allmänhetens detektionsgrad. Omfattningen av alla övriga risker skattas med hjälp metoden ankarrisk som bygger på andel upptäckta fel i förhållande till skattade felet av ankarrisken.

Andel misstänkt avsiktliga fel baseras på upptäckta felaktiga utbetalningar och beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Vidare använde Försäkringskassan en statistisk modell baserad på upptäckta felaktiga utbetalningar för att skatta omfattningen av avsiktliga fel för risken arbete trots förmån. Detta tillvägagångssätt avser en skattning för avsiktliga fel och innebär troligen en underskattning för misstänkt avsiktliga fel.

8.3.12.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna. Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 58: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		107 (0,3)	78 (0,2)	143 (0,4)	-
Enskild		2 158 (6,3)	1 608 (4,7)	2 498 (7,3)	38
Totalt	34 300	2 265 (6,6)	1 686 (4,9)	2 641 (7,7)	-

8.3.12.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 107 miljoner kronor (se Tabell 59). Merparten av felen orsakas av att ändrade förhållanden inte har omhändertagits (bristande impulshantering), att utbetalningen har blivit fel, trots rätt beslut, samt att det inte finns tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut (se Tabell 60).

Tabell 59: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	107	76	144

Tabell 60: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	20
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	9
Utbetalning fel, trots rätt beslut	34
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	37
Förskottsfel	0

I Tabell 61 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 61: Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Arbete trots ersättning	17	882	679	992	61
Anställningsförhållanden	31	609	454	705	3
Inkomstuppgifter	78	195	145	225	53
Sjukdom, arbetsförmåga	87	106	79	122	61
Vistelse eller bosättning utomlands	29	86	43	130	29
Omfattning	100	58	43	67	69
Övriga risker	62	56	42	65	9
Studerar	0	51	38	59	22
Arbets tid, arbetsuppgifter	100	47	35	54	18
Har fött barn under tid med ersättning	0	39	29	46	0
Bisyssla	20	28	21	32	31
Totalt	35	2 158	1 608	2 498	38

8.3.13 Statligt tandvårdsstöd

Totalskattningen inom statligt tandvårdsstöd för fel orsakade av annan aktör (vårdgivare) är att 430 miljoner kronor har betalats ut felaktigt. Det motsvarar 6,3 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. De avsiktliga felen av annan aktör beräknas uppgå till 41 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av annan aktör. Felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan har inte studerats i denna studie, eftersom handläggningen i stort sett är helt automatiserad. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval och modellbaserade skattningar.

8.3.13.1 Kort om statligt tandvårdsstöd

Det statliga tandvårdsstödet består av två tandvårdsbidrag och ett högkostnadsskydd som skyddar mot alltför höga kostnader. De två tandvårdsbidragen är allmänt tandvårdsbidrag (ATB) och särskilt tandvårdsbidrag (STB). Stödet är till för patienterna, men betalas ut till vårdgivarna som i sin tur drar av tandvårdsstödet från patientens pris. De viktigaste villkoren för rätten till statligt tandvårdsstöd är att patienten är försäkrad för bosättningsbaserade ersättningar i Sverige, och att patienten besöker en vårdgivare som är ansluten till Försäkringskassans elektroniska system.

Systemet är helt automatiserat; Försäkringskassan betalar ut ersättning direkt i 99 procent av alla ärenden utifrån vad vårdgivarna anger i sina ansökningar. I ärenden som bedöms ha hög risk för felaktiga utbetalningar gör Försäkringskassan efterhandskontroller, där vårdgivarna måste skicka in underlag som styrker den vård och den kostnad som de har angett i sin ansökan. Försäkringskassan fattade nära 9 miljoner beslut om statligt tandvårdsstöd under 2021 och betalade ut 6,8 miljarder kronor.

8.3.13.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av de felaktiga utbetalningarna orsakade av vårdgivarna 2021 baseras på stratifierat slumpmässigt urval och efterhandskontroller genomförda under 2020 och 2021, där undersökningsperioden var 2019.⁶⁹ Med andra ord används skattningen av andelen felaktiga utbetalningar under 2019 för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar under 2021, men utifrån 2021 års utbetalningar.⁷⁰

Skattningen delas också upp i avsiktliga och oavsiktliga fel. Här använder Försäkringskassan skillnaden mellan de privata vårdgivarnas och regionernas andelar

⁶⁹ Försäkringskassan (2022), *Felaktiga utbetalningar inom det statliga tandvårdsstödet*. Dnr FK 2022/002453

⁷⁰ Skattningar har gjorts för åren 2016, 2017, 2018 och 2019 (se Försäkringskassan (2022), *Felaktiga utbetalningar inom det statliga tandvårdsstödet*. Dnr FK 2022/002453). Det fanns ingen skillnad i andel felaktigt utbetalt belopp mellan åren. Det tyder på att beloppet som betalas ut felaktigt är relativt stabilt över tid.

för att beräkna andelen avsiktliga fel. ESV anser att beräkningsmetoden ger en indikation på misstänkt avsiktliga fel.

8.3.13.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras skattningen av omfattningen av felaktiga utbetalningar inom det statliga tandvårdsstödet. Även andelen av det felaktigt utbetalda beloppet som sker vid ansökan samt andelen avsiktliga fel redovisas.

Tabell 62: Skattning av risker orsakade av annan aktör (vårdgivare). Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

	Vid ansökan (%)	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%)
Totalt	100	430	374	487	41

Tabell 63: Skattning av risker orsakade av annan aktör (vårdgivare) fördelat på privata vårdgivare och vårdgivare inom regioner, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Privat	355	304	405
Region	76	46	98
Totalt	430	374	487

Skattningen är att 430 miljoner kronor betalas ut felaktigt inom statligt tandvårdsstöd (se Tabell 62). Det motsvarar 6,3 procent av de totala utgifterna på 6,8 miljarder kronor. Osäkerhetsintervallet rör sig från 374 till 487 miljoner kronor (5,5 till 7,2 procent av totalen).

De privata vårdgivarna står för den största delen av de felaktiga utbetalningarna (se Tabell 63). Det beror dels på att de har mycket fler och större utbetalningar än regionerna, dels på att de har en högre andel felaktiga utbetalningar. Det felaktigt utbetalda beloppet (355 miljoner kronor) motsvarar 7,3 procent av deras totalt 5 miljarder kronor i utbetalningar. För regionerna innebär 75 miljoner kronor i felaktiga utbetalningar 3,8 procent av deras 1,7 miljarder kronor i utbetalt tandvårdsstöd.

Skattningen delas också upp i avsiktliga och oavsiktliga fel. Här används skillnaden mellan de privata vårdgivarnas och regionernas andelar ($7,3 \text{ minus } 3,8 = 3,5$ procent) för att beräkna andelen avsiktliga fel. Andelen avsiktliga fel (3,5 procent) motsvarar 175 miljoner av de privata vårdgivarnas totala utbetalningar på 5 miljarder. Det innebär att övriga 255 miljoner kronor skattas som oavsiktliga fel. Andelen avsiktliga fel motsvarar 41 procent av de totala felaktiga utbetalningarna.

8.3.13.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan har inte studerats i denna studie, eftersom handläggningen i stort sett är helt automatiserad.

8.3.14 Tillfällig föräldrapenning

Totalskattningen inom tillfällig föräldrapenning är att 1 394 miljoner kronor har betalats ut felaktigt. Det motsvarar 13,8 procent av de totala utbetalningarna för ersättningen. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,2 procent av de totala utbetalningarna för tillfällig föräldrapenning. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 13,6 procent av de totala utbetalningarna för tillfällig föräldrapenning.

De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 57 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval och modellbaserade skattningar.

8.3.14.1 Kort om tillfällig föräldrapenning

Syftet med tillfällig föräldrapenning är att kompensera föräldrar som behöver avstå från förvärvsarbete eller arbetssökande⁷¹ för vård av barn. Tillfällig föräldrapenning kan betalas ut till en förälder

- för att ta hand om ett sjukt eller smittat barn
- för att följa med barnet till läkare, barnavårdscentral, tandläkare eller barn- och ungdomspsykiatri
- för att delta i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman för att lära sig att sköta sitt barn
- när den ordinarie vårdaren⁷² är sjuk eller smittad
- i samband med barns födelse eller när ett barn avlider.

Under 2021 fattades 4,6 miljoner beslut om tillfällig föräldrapenning. Totalt betalade Försäkringskassan ut nära 10 miljarder kronor i tillfällig föräldrapenning under året.

8.3.14.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Fel orsakade av Försäkringskassan skattades med slumpmässiga urval samt upptäckta felaktiga utbetalningar.

Risken att den sökande inte avstår från förvärvsarbete skattades med slumpmässigt urval av ärenden och efterhandskontroll mot arbetsgivare och förskola. Omfattningen

⁷¹ Gäller endast för arbetssökande som går miste om a-kassa för vård av barn.

⁷² Den ordinarie vårdaren kan vara den andra föräldern eller någon annan enskild person, exempelvis en dagbarnvårdare.

av alla övriga risker skattas med hjälp av metoden ankarrisk som bygger på andel upptäckta fel i förhållande till skattade felet av ankarrisken.

8.3.14.3 Resultaten av omfattningsstudien

De totala felaktiga utbetalningarna inom tillfällig föräldrapenning för 2021 är mellan 1,3 och 1,5 miljarder kronor, motsvarande mellan 13 och 15 procent av de totala utbetalningarna (se Tabell 64).

Tabell 64: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		21 (0,2)	10 (0,1)	39 (0,4)	-
Enskild		1 372 (13,6)	1 320 (13,1)	1 424 (14,1)	57
Totalt	10 080	1 394 (13,8)	1 330 (13,2)	1 463 (14,5)	-

8.3.14.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 22 miljoner kronor under 2021 (se Tabell 65). Merparten av felen orsakas av *ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut* och *utbetalning fel, trots rätt beslut* (se Tabell 66).

Tabell 65: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom tillfällig föräldrapenning

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	21	10	39

Tabell 66: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom tillfällig föräldrapenning per orsakskategori

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	72
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	6
Utbetalning fel, trots rätt beslut	20
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	1
Förskottsfel	0

I Tabell 67 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild och det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan och andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 67: Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Arbete trots ersättning, har ej vårdat barn	100	1 312	1 262	1 361	58
Felaktiga inkomstuppgifter	100	55	53	57	42
Övriga risker*	100	2,9	2,8	3,0	0
Annan ersättning	100	1,7	1,6	1,8	0
Läkarintyg saknas	100	0,96	0,93	1,00	0
Totalt	100	1 372	1 320	1 424	57

* Övriga risker handlar om att den sökande har befunnit sig utomlands. Det finns även upptäckta fel där ingen kategori identifierades i aktgranskningen.

8.3.15 Underhållsstöd

Totalskattningen inom underhållsstöd är att 192 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 7,3 procent av ersättningens totala utbetalningar netto⁷³. Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,028 procent av ersättningens totala utbetalningar netto. Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 7,2 procent av ersättningens totala utbetalningar netto. De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 15 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. De empiriska metoder som har använts inom denna studie är modellbaserade skattningar vilket bl.a. inkluderar beräkning baserad på allmänhetens detektionsgrad och uppräknings baserad på ankarrisk.

8.3.15.1 Kort om underhållsstöd

Underhållsstöd är en ersättning som Försäkringskassan administrerar när föräldrarna inte är överens om underhållsbidraget eller om en förälder inte har ekonomiska förutsättningar att betala underhållsbidrag. Föräldrar ska betala underhåll för sina barn efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas ekonomiska förmåga. Båda föräldrarna är skyldiga att försörja barnet, men den som inte bor tillsammans med barnet åläggs en skyldighet att betala underhållsbidrag till den andra föräldern. År 2021 betalade Försäkringskassan ut 3,8 miljarder kronor i underhållsstöd brutto, varav 1,2 miljarder betalades in av bidragsskyldiga. De totala utbetalningarna netto var således 2,6 miljarder kronor. Under 2021 togs ca 172 000 beslut om underhållsstöd till ca 140 000 ersättningstagare, och totalt gjordes ca 1,5 miljoner utbetalningar av underhållsstöd.

⁷³ De totala utbetalningarna netto motsvarar det totala utbetalda beloppet till de sökande minus det inbetalda beloppet från de underhållsskyldiga föräldrarna.

8.3.15.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Fel orsakade av Försäkringskassan skattades med hjälp av de upptäckta felaktiga utbetalningarna uppräknat med den framtagna faktorn.

Skattningen av fel orsakade av den sökande bygger på den tidigare studien ”Felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige” (PM 2021:1), allmänhetens detektionsgrad, aktgranskningar samt ankarrisk.

8.3.15.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna.

Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 68: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Netto-utgifter ⁷⁴ (2021)	Punktskattning (andel av nettoutgifter, %)	Nedre intervall (andel av nettoutgifter, %)	Övre intervall (andel av nettoutgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		0,7 (0,028)	0,4 (0,017)	1,2 (0,044)	-
Enskild		191 (7,2)	98 (3,7)	284 (10,8)	15
Totalt	2 645	192 (7,3)	98 (3,7)	286 (10,8)	-

8.3.15.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 0,7 miljoner kronor (se Tabell 69). Merparten av felen orsakas av att utbetalningen har blivit fel, trots rätt beslut, samt att ändrade förhållanden inte har omhändertagits (bristande impulshantering) (se Tabell 70).

Tabell 69: Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	0,7	0,4	1,2

⁷⁴ De totala utbetalningarna netto motsvarar det totala utbetalda beloppet till de sökande minus det inbetalda beloppet de underhållsskyldiga föräldrarna.

Tabell 70: Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	9
Utbetalning fel, trots rätt beslut	54
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	37
Förskottsfel	0

I Tabell 71 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 71: Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Bosättning eller vistelse utomlands	0	47	23	70	33
Barnet bor inte hos boförälder	5	95	48	143	1
Sammanboende, skenseparation	16	34	17	51	36
Barnets studier (studiehjälp, studieavbrott)	0	5	5	5	0
Övriga risker	0	11	6	17	1
Totalt	5	191	98	284	15

8.3.16 Övriga ersättningar inom socialförsäkringen

Totalskattningen för de tio övriga ersättningar är att 142 miljoner kronor har betalats ut felaktigt år 2021, vilket motsvarar 4,1 procent av de totala utbetalningarna (3,5 miljarder kronor) för dessa ersättningar. Skattningen av andelen fel inom övriga ersättningar baseras på en schablon. Schablonen är beräknad utifrån andelen felaktiga utbetalningar inom ett flertal av de empiriskt skattade ersättningarna⁷⁵.

8.3.16.1 Kort om ersättningarna

Ersättningar som räknas till Försäkringskassans övriga ersättningar är adoptionsbidrag, bilstöd, boendetillägg, ersättning inom det statliga personskadeskyddet, graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, rehabiliteringspenning i särskilda fall, sjukpenning i särskilda fall, smittbärrarpenning, tilläggsbelopp vid familjeförmån.

⁷⁵ Schablonen utgörs av medelvärdet av skattningarna för aktivitetsersättning, arbetsskadelivränta, barnbidrag, bostadstillägg, föräldrapenning, sjukersättning, sjukpenning, tillfällig föräldrapenning och underhållsstöd.

8.3.16.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Skattningen av andelen fel inom övriga ersättningar baseras på en schablon. Schablonen är beräknad utifrån andelen felaktiga utbetalningar inom ett flertal av de empiriskt skattade ersättningarna⁷⁶.

8.3.16.3 Resultaten av omfattningsstudien

I Tabell 72 redovisas en sammanställning av uppskattat felaktigt utbetalt belopp under år 2021 för de övriga ersättningar som inte har studerats empiriskt.

Tabell 72: Uppskattade felaktiga utbetalningar inom de övriga ersättningar som inte har skattats empiriskt

Ersättning	Utgifter 2021, mkr	Punkt-skattning, mkr (4,1% av utgifter)	Nedre intervall, mkr (3,2% av utgifter)	Övre intervall, mkr (4,9% av utgifter)
Adoptionsbidrag	9	0,35	0,28	0,43
Graviditetspenning	1 654	67	53	81
Tilläggsbelopp vid familjeförmån	31	1,3	1,0	1,5
Bilstöd	138	6	4	7
Boendetillägg	250	10	8	12
Närståendepenning	163	7	5	8
Rehabiliteringspenning	780	32	25	38
Rehabiliteringspenning i särskilda fall	13	0,5	0,4	0,6
Sjukpenning i särskilda fall	50	2,0	1,6	2,5
Smittbärappenning	393	16	12	19
Totalt	3 482	142	111	171

8.4 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) har gjort en omfattningsstudie för arbetslöshetsförsäkring.

8.4.1 Arbetslöshetsförsäkring

IAF uppskattar att de totala felaktiga utbetalningarna under 2021 var ca 564 miljoner kronor, med ett osäkerhetsintervall på 379–770 miljoner kronor. Som andel av den totala ersättning som betalades ut under 2021 motsvarar de felaktiga utbetalningarna 2,6 procent, med ett osäkerhetsintervall på 1,8–3,6 procent. Uppskattningen av totalsiffran inkluderar både empiriskt studerade fel och uppskattningar av felaktiga utbetalningar på grund av risker som inte kunnat studeras empiriskt. IAF uppskattar

⁷⁶ Schablonen utgörs av medelvärdet av skattningarna för aktivitetsersättning, arbetsskadelivränta, barnbidrag, bostadstillägg, föräldrapenning, sjukersättning, sjukpenning, tillfällig föräldrapenning och underhållsstöd.

att arbetslöshetskassorna har orsakat 19 miljoner kronor i felaktiga utbetalningar under 2021, med ett osäkerhetsintervall på 3–38 miljoner kronor. Motsvarande siffror för Arbetsförmedlingen är 217 miljoner kronor, med ett osäkerhetsintervall på 71–364 miljoner kronor. Ungefär 285 miljoner kronor bedömer IAF att den sökande har orsakat, med ett osäkerhetsintervall på 262–325 miljoner kronor.

8.4.1.1 Kort om arbetslöshetsförsäkring

Arbetslöshetsförsäkringen är primärt en omställningsförsäkring vid arbetslöshet och omfattar både arbetstagare och företagare. Ersättning kan betalas ut både till hel- och deltidsarbetslösa. Försäkringen är tänkt att ge ett skydd vid förlorad arbetsinkomst under en begränsad period och innehåller därför incitament för att omställningen ska ske så snabbt som möjligt. I lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF) och förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten regleras de krav som ställs på arbetssökande som får eller begär arbetslöshetsersättning och Arbetsförmedlingens uppgifter inom kontrollarbetet samt arbetslöshetskassornas handläggning av ersättningsärenden. Arbetsförmedlingen ska enligt sin instruktion verka för att upprätthålla arbetslöshetsförsäkringens funktion som omställningsförsäkring.⁷⁷

Arbetslöshetsförsäkringen är indelad i en grund- och en inkomstbortfallsförsäkring. Grundförsäkringen omfattar alla de på arbetsmarknaden som uppfyller kraven för att få arbetslöshetsersättning och har fyllt 20 år. Inkomstbortfallsförsäkringen omfattar de som har uppfyllt ett medlemsvillkor, vilket normalt omfattar ett års medlemskap i en arbetslöshetskassa eller anslutning till den kompletterande arbetslöshetskassan Alfa⁷⁸.

Arbetslöshetskassorna kontrollerar och utreder om villkoren för ersättning är uppfyllda när personen ansöker om arbetslöshetsersättning. Exempel på uppgifter som är aktuella i handläggningen är arbetad tid, inkomstuppgifter, uppgifter om sjukdom, föräldraledighet, anställningstid eller uppgifter om utbildning och företagande.

8.4.1.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) har studerat omfattningen av felaktiga utbetalningar inom arbetslöshetsförsäkringen. För att göra det har IAF behövt använda sig av flera olika metoder.

IAF har granskat handläggningen i fyra moment inom arbetslöshetskassornas och Arbetsförmedlingens verksamhet under 2021 med hjälp av ärendegranskning. Vidare har samkörningar av registerdata från IAF:s statistik- och tillsynsdatas och data

⁷⁷ Förordning (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

⁷⁸ Arbetslöshetskassan Alfa administrerar grundförsäkringen och försäkrar, oavsett yrke eller bransch.

från Statistiska centralbyrån (SCB) gjorts i syfte att undersöka omfattningen av utbetald arbetslöshetsersättning samtidigt som personer studerar. Registerdata angående arbetslöshetskassornas återkrav har analyserats och kompletterats med orsaker till återkrav. Kontroll av ärenden som har bedömts ha hög risk för fel har gjorts med hjälp av maskininläring. Slutligen har rimlighetsbedömningar av de felaktiga utbetalningarna från ett fåtal risker som inte kan studeras empiriskt genomförts.

De situationer som kan leda till felaktiga utbetalningar och som har studerats empiriskt och beräknats, kan sammanfattas i följande kategorier:

- utebliven information från Arbetsförmedlingen, t.ex. underrättelser
- felaktig bedömning av handlingar för rätten till ersättning
- felaktig beräkning av dagpenning
- felaktiga bedömningar av sanktionsärenden
- utbildning vid sidan om arbetslöshetsersättning utan godkännande från arbetslöshetskassa.

Det finns även risker som inte har kunnat studeras empiriskt. För att få fram omfattningen av felaktiga utbetalningar som följer av dessa risker har IAF genomfört ett flertal uppskattningar av felaktiga utbetalningar. Det handlar om:

- manuella signaler som inte skickas trots att de borde för sakförhållanden som inte kan utläsas i daganteckningar
- falska intyg eller intyg som innehåller felaktigheter, t.ex. arbetsgivarintyg och läkarutlåtanden
- dolda hinder, t.ex. inte ordnad barntillsyn
- arbetsinkomster vid sidan av ersättning
- utbetalningar från Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller Centrala studiestödsnämnden (CSN) vid sidan av arbetslöshetsersättning
- dubbla utbetalningar av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning

8.4.1.3 Resultaten av omfattningsstudien

IAF uppskattar att de totala felaktiga utbetalningarna under 2021 var cirka 564 miljoner kronor, med ett osäkerhetsintervall på 379–770 miljoner kronor. Som andel av den totala ersättning som betalades ut under 2021 motsvarar de felaktiga utbetalningarna 2,6 procent, med ett osäkerhetsintervall på 1,8–3,6 procent.

Uppskattningen av totalsiffran inkluderar både empiriskt studerade fel och uppskattningar av felaktiga utbetalningar på grund av risker som inte kunnat studeras empiriskt.

Tabell 73: Felaktiga utbetalningar från arbetslöshetsförsäkring år 2021

Skattning	Punktskattning (mnkr)	Nedre intervall (mnkr)	Övre intervall (mnkr)
Empirisk	520	358	686
Icke empirisk	44	21	84
Totalt	564	379	770

Av de felaktiga utbetalningarna uppskattas mellan 102 och 165 miljoner kronor vara misstänkt avsiktliga fel orsakade av de sökande⁷⁹.

8.4.1.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

IAF uppskattar att arbetslöshetskassorna har orsakat 19 miljoner kronor i felaktiga utbetalningar under 2021, med ett osäkerhetsintervall på 3–38 miljoner kronor. Motsvarande siffror för Arbetsförmedlingen är 217 miljoner kronor, med ett osäkerhetsintervall på 72–364 miljoner kronor. Ungefär 285 miljoner kronor bedömer IAF att den sökande har orsakat, med ett osäkerhetsintervall på 262–325 miljoner kronor.

Tabell 74: Orsaker till felaktiga utbetalningar inom arbetslöshetsförsäkring

Orsak	Punktskattning	Nedre gräns	Övre gräns
Felaktiga uppgifter vid ansökan	11 200 000	5 600 000	22 400 000
Inte anmält ändrade förhållanden	273 818 900	256 508 073	302 725 048
Totalt fel orsakade av sökande	285 018 900	262 108 073	325 125 048
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	-	-	-
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	236 495 962	74 661 374	401 952 634
Utbetalning fel, trots rätt beslut	-	-	-
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	-	-	-
Totalt fel orsakade av Arbetsförmedlingen eller arbetslöshetskassorna	236 495 962	74 661 374	401 952 634
Förskottsfel	42 528 949	42 528 949	42 528 949
Totalt	564 043 811	379 298 397	769 606 631
Andel av de totala utbetalningarna (%)	2,6	1,8	3,6
Varav misstänkt avsiktliga fel	124 962 508	102 051 681	165 068 656
Andel misstänkt avsiktliga fel av sökandefel (%)	44		

⁷⁹ Jämfört med föregående omfattningsstudie är de misstänkt avsiktliga felen större under 2021. Det beror inte på en faktisk ökning av misstänkt avsiktliga fel, utan att IAF med hjälp av data om fränkännande av rätt till arbetslöshetsersättning och uteslutning bättre kunnat uppskatta om ett återkrav kan skett efter misstänkt avsiktliga fel från den sökande.

8.5 Migrationsverket

Migrationsverket har gjort en omfattningsstudie för dag ersättning till asylsökande. Myndigheten har inte redovisat omfattningsstudier för särskilt bidrag enligt LMA (i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande) och inte för reseersättning.

8.5.1 Dagersättning till asylsökande

Omfattningen av felaktiga utbetalningar inom dag ersättning till asylsökande är 23,5 miljoner kronor som motsvarar 7,1 % av de totala utbetalningarna (330,7 miljoner kronor under år 2021). Ett intervall mellan 5,5 och 8,7 % ger ett belopp på 18,2 till 28,7 miljoner kronor i felaktiga utbetalningar.

8.5.1.1 Kort om dag ersättning till asylsökande

Dag ersättning regleras i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) samt i förordning (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl. (FMA). Vem som har rätt till dag ersättning bestäms av personkretsen i LMA. Dag ersättning är en behovsbaserad ersättning; den som saknar egna medel kan beviljas dag ersättning.

Dag ersättningen är olika stor beroende på om den asylsökande bor i ett av Migrationsverkets boenden där mat ingår eller i ett boende där mat inte ingår. Familjesammansättningen, i form av antalet barn och deras åldrar, påverkar också bidragets storlek. Dag ersättningen ska sänkas eller upphöra om den asylsökande har egen försörjning. När fri mat ingår i inkvarteringen lämnas en reducerad dag ersättning. Myndigheten har inte möjlighet att återkräva belopp som betalats ut felaktigt. Dag ersättningen ska enligt lagen om mottagande av asylsökande m. fl. utbetalas för en månad i förskott, undantagsvis för två veckor om särskilda skäl finns.

Migrationsverket har identifierat följande risker för felaktiga utbetalningar inom dag ersättning till asylsökande:

- Uppgifterna som lämnas i ansökan och under tiden för utbetalningen av dag ersättning är svåra att verifiera och kontrollmöjligheter för dessa saknas.
- Myndigheten kräver sällan intyg och initierar inga egna kontroller för att kunna ompröva beslutet.
- För asylsökande som har undantag från skyldigheten att ha arbetstillstånd kan kontroll huruvida den sökande har inkomst göras hos Skatteverket (SKV). Detta kan dock vara svårt om Migrationsverket inte känner till om det finns ett samordningsnummer hos SKV.

8.5.1.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Omfattningsstudien genomförs på ett slumpmässigt urval av ärenden och bygger på manuella efterhandskontroller av de huvudsakliga kontrollerbara och väsentliga

riskerna för felaktiga utbetalningar. Dagersättningen utbetalad under 2021 granskades för 500 slumpvis utvalda asylsökande. Under 2021 utbetalades 330,7 miljoner kronor i dag ersättning. Populationen som studien vill undersöka är samtliga personer som vid minst ett tillfälle under 2021 erhållit dag ersättning (ca 28 900 individer). En betydande risk, risken om odeklarerade löneinkomster och tillgångar, kunde inte skattas, vilket innebär att studien underskattar de felaktiga utbetalningarna.

8.5.1.3 Resultaten av omfattningsstudien

De 500 personerna i urvalet erhöll totalt nära 6,3 miljoner kronor i dag ersättning under 2021. I urvalet upptäcktes felaktiga utbetalningar som summerade till 0,4 miljoner kronor (445 400 kronor). Andelen fel beräknas därmed till 7,1 %. När förskotts fel exkluderas blir andelen 6,1 %.

År 2021 utbetalades totalt 330,7 miljoner kronor i dag ersättning. Med ett antagande om 7,1 % fel där för mycket har betalats ut, ger det en summa om nära 23,5 miljoner kronor i felaktiga utbetalningar. Ett intervall mellan 5,5 och 8,7 % ger ett belopp på 18,2 till 28,7 miljoner kronor i felaktiga utbetalningar.

Storleken på felet varierar mellan individerna. Bland de individer där en felaktig utbetalning har utgått har i genomsnitt 2 250 kronor betalats ut för mycket. Medianen för denna grupp är 1 155 kronor. Det finns en relativt stor spridning i storleken på felet och ett mindre antal felaktiga utbetalningar med stora felaktigt utbetalda belopp drar upp medelvärdet.

Tabell 75: Felaktiga utbetalningar från dag ersättning till asylsökande år 2021

Skattning	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Felaktigt utbetalt belopp (kr)	23 471 200	18 272 800	28 669 600
Andel av de totala utbetalningarna (%)	7,1	5,5	8,7

8.5.1.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Majoritet av de felaktiga utbetalningarna inom dag ersättning till asylsökande (68,7 procent av de felaktiga utbetalningarna och 4,9 procent av de totala utbetalningarna) orsakas av myndigheten. Orsaken *Ändrade förhållanden ej omhändertagna* är framträdande och utgör år 2021 48,4 % av de felaktiga utbetalningarna. Som andel av samtliga utbetalningar år 2021 blir nästan fem procent felaktiga på grund av myndigheten.

En mindre del av de felaktiga utbetalningarna orsakas av den sökande. Andelen uppgår till 17,1% av den total skattade summan. Som andel av samtliga utbetalningar blir 1,2 % felaktiga på grund av den sökande. Av fel som orsakas av den sökande är orsaken i de flesta fall att den sökande inte *anmält ändrade förhållanden*. Andelen

uppgår till 14,5 % av de felaktiga utbetalningarna (1 procent av de totala utbetalningarna).

Tabell 76: Orsaker till felaktiga utbetalningar inom dag ersättning till asylsökande

Feltyp	Punktskattning (tkr)	Andel av FUT beloppet (%)	Andel försäkringsutgifter (%)
Fel orsakade av sökande	4 019	17,1	1,2
Felaktig uppgift	611	2,6	0,2
Ej anmält ändrade förhållanden	3 408	14,5	1
Fel orsakade av myndigheten	16 132	68,7	4,9
Ej tillräckliga uppgifter	242	1	0,1
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	4 273	18,2	1,3
Utbetalning fel trots rätt beslut	254	1,1	0,1
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	11 363	48,4	3,4
Förskottsfel	3 320	14,1	1
Totalt	23 471	100	7,1
Varav misstänkt avsiktliga fel	2 706	67,4	0,8

8.6 Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndigheten har gjort omfattningsstudier för allmän pension, garantipension och inkomstpensionstillägg, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd samt efterlevandeförmåner till barn och vuxna.

8.6.1 Allmän pension

Syftet med allmän pension är att ge en grundläggande ekonomisk trygghet vid ålderdom. Allmän pension består av en inkomstgrundad del och ett grundskydd i form av garantipension. Inkomstgrundad allmän pension består av:

- Tilläggspension
- Inkomstpension
- Premiepension

Det allmänna pensionssystemet bygger på livsinkomstprincipen som innebär att pensionen baseras på inkomsterna under hela förvärvslivet.

Pensionsmyndigheten har genom att uppskatta omfattningen för felaktiga utbetalningar till följd av ett antal sedan tidigare identifierade risker, bedömt att de felaktiga utbetalningarna inom allmän pension, exklusive garantipension och inkomstpensionstillägg, se respektive avsnitt nedan för skattningar av dessa

ersättningar, uppgick till 253,96 miljoner år 2022 (nedre intervall 241,44 mkr, övre intervall 266,81 mkr). Detta motsvarar 0,069 procent av de totala utbetalningarna 2022, som var 368 266 miljoner kronor.

8.6.2 Garantipension

Den empiriska skattningen av felen inom garantipension är att 136,5 miljoner kronor har betalats ut för mycket. Till det kommer 132,5 miljoner kronor som genom icke-empiriska studier har bedömts betalas ut för mycket. De totala utbetalningarna var 17 387 miljoner kronor under 2022. Enligt de empiriska studierna beräknas fel orsakade av Pensionsmyndigheten utgöra 0,33 procent av de totala utgifterna för garantipension. Fel orsakade av den sökande beräknas enligt de empiriska studierna utgöra 0,46 procent av de totala utgifterna men närmare 75 procent av de felaktiga utbetalningarna.

De empiriska metoder som har använts i denna studie är direkta kontroller baserade på ett riskbaserat urval. Kontrollen gick ut på att se ifall garantipensionen betalades ut efter korrekta och aktuella uppgifter om pension från annat land. Risken avsåg således att uppgifter om pension från annat land är felaktig eller saknades. Denna risk bedöms av Pensionsmyndigheten som den mest framträdande inom garantipension. Icke empiriska metoder som använts är en uppskattning baserad på tidigare identifierade risker.

8.6.2.1 Kort om garantipension

Garantipensionen är ett grundskydd i den allmänna pensionen som är till för de personer som haft liten eller ingen arbetsinkomst i arbetsför ålder. För att få rätt till garantipension krävs minst tre års bosättnings tid i Sverige före 65 års ålder. För att få full ersättning krävs att personen varit bosatt i Sverige i 40 år. ersättningen kan beviljas till personer som är 66 år eller äldre⁸⁰. ersättningen är bosättningsbaserad vilket innebär att den som uppbär ersättningen bara har rätt till ersättningen om hen är bosatt i Sverige, inom EU/EES-land eller Schweiz. Pensioner från andra EU/ EES-länder ska påverka beräkningen av garantipension.

8.6.2.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

De empiriska studierna har avgränsats till uppgifter om pension från annat land. Med hänsyn bl.a. till populationernas storlek (ca 689 000) har myndigheten bedömt att det inte varit möjligt att slumpmässigt kontrollera samtliga faktorer som påverkar rätten till ersättningen. Pensionsmyndigheten har därför valt att genomföra empiriska studier utifrån risken att uppgifter om pension från annat land som påverkar

⁸⁰ Den 31 maj 2022 fattade riksdagen beslut om höjda pensionsåldrar från och med 2023. Aldern för när garantipension kan börja betalas ut ändras till 66 år. Beslutet innebär också att pensionsåldrarna ska knytas till den så kallade riktåldern från och med 2026.

garantipensionen saknas eller har förändrats då uppgiften ofta är en orsak till felaktiga utbetalningar.

Studien omfattade endast ersättningstagare som var bosatta i Sverige vid kontrolltidpunkten och som under åldern 16–64 år bott eller arbetat inom EU/EES, i Schweiz eller i ett konventionsland. Studien omfattade därför inte pension från övriga länder. Fokus för kontrollen låg på att kontrollera om nuvarande ersättning betalades ut efter korrekta och aktuella uppgifter om pension från annat land. Övriga risker inom ersättningen har uppskattats med icke empiriska metoder i form av uppskattningar baserade på riskanalyser som gjordes inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningar, samt inför aktuella omfattningsstudier.

8.6.2.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Pensionsmyndigheten och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna.

Tabell 77: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel (miljoner kronor)

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2022)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%) ⁸¹
Pensionsmyndigheten		56,68 (0,33)	22,01 (0,13)	91,36 (0,53)	
Enskild		79,81 (0,46)	28,35 (0,16)	131,27 (0,75)	
Orsak ej angiven ⁸²		132,54	129,26	135,9	
Totalt empiriska studier	17 387	136,49 (0,79)	75,47 (0,43)	197,52 (1,14)	
Totalt icke empiriska studier	17 387	132,54 (0,76)	129,26 (0,74)	135,90 (0,78)	

8.6.2.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Den empiriska studien visar att skattningen av fel orsakade av Pensionsmyndigheten är 56,68 miljoner kronor, medan den sökande bedöms orsaka fel som uppgår till 79,81 miljoner kronor (se Tabell 77). Merparten av felen orsakas av att den sökande

⁸¹ Pensionsmyndigheten har inte skattat misstänkt avsiktliga fel.

⁸² Pensionsmyndigheten har inte fördelat resultaten av de icke empiriska studierna på olika orsaker. Myndigheten har inte heller i de icke empiriska studierna angett hur stor andelen fel är i förhållande till de totala utgifterna.

ej har anmält ändrade förhållanden. De fel Pensionsmyndigheten bedöms orsaka härrör ur kategorin ”tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut” (se Tabell 78).

Tabell 78: Fördelning av fel orsakade av Pensionsmyndigheten respektive den sökande⁸³

Orsak till FUT	Andel (%)
Felaktiga uppgifter vid ansökan	5,45
Ej anmält ändrade förhållanden	69,09
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	25,45

8.6.3 Inkomstpensionstillägg

Pensionsmyndigheten uppskattar i sina empiriska studier att de felaktiga utbetalningarna inom inkomstpensionstillägg uppgår till 32 miljoner kronor för år 2022. De icke empiriska studierna indikerar att ytterligare 32,51 miljoner kronor har betalats ut fel under 2022. De totala utgifterna inom inkomstpensionstillägg var 6 133 miljoner kronor. Enligt de empiriska studierna bedömdes den stora merparten av felaktiga utbetalningar förorsakas av att den sökande inte har anmält ändrade förhållanden. Studien har inriktats på en specifik risk- att uppgifter om pension från annat land som påverkar inkomstpensionstillägget saknas eller har förändrats. Detta till följd av att sådana uppgifter ofta är en orsak till felaktiga utbetalningar. Den icke empiriska studien utgörs av en uppskattning baserad på tidigare identifierade risker.

8.6.3.1 Kort om inkomstpensionstillägg

I september 2021 infördes ett tillägg till den inkomstgrundade pensionen i form av ett inkomstpensionstillägg. Syftet med inkomstpensionstillägget är att höja pensionerna för dem som arbetat ett helt arbetsliv med låg lön. Den pension som den sökande tjänat in genom arbete ligger till grund för inkomstpensionstillägget. Allmän inkomstgrundad ålderspension från EU/EES och Schweiz och i vissa fall även Storbritannien påverkar inkomstpensionstillägget. Inkomstpensionstillägget kan som tidigast beviljas fr.o.m. 66 års ålder⁸⁴ och kan utbetalas så länge ersättningstagaren är bosatt i Sverige, inom EU/EES, i Schweiz eller i ett konventionsland.

8.6.3.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

De empiriska studierna inom ramen för omfattningsstudierna 2022 har för inkomstpensionstillägg avgränsats till uppgifter om pension från annat land. Med hänsyn bl.a. till populationernas storlek (ca 1 100 000) har myndigheten bedömt att det inte varit möjligt att slumpmässigt kontrollera samtliga faktorer som påverkar rätten till ersättningen. Myndigheten har därför valt att genomföra empiriska studier

⁸³ Orsaksfördelningen omfattar endast de empiriska studierna.

⁸⁴ Den 31 maj 2022 fattade riksdagen beslut om höjda pensionsåldrar från och med 2023. Aldern för när IPT kan börja betalas ut ändras till 66 år. Beslutet innebär också att pensionsåldrarna ska knytas till den så kallade riktåldern från och med 2026.

utifrån risken att uppgifter om pension från annat land som påverkar inkomstpensionstillägget saknas eller har förändrats då uppgiften ofta är en orsak till felaktiga utbetalningar. Studien endast omfattade ersättningstagare som vid kontrolltidpunkten någon gång under arbetsför ålder bott eller arbetat inom EU/EES eller i Schweiz. Fokus för kontrollen låg på att kontrollera om nuvarande ersättning betalades ut efter korrekta och aktuella uppgifter om pension från annat land.

Den icke empiriska studien har baserats på uppskattningar av fel som är jämförbara med risker som tidigare har identifierats inom allmän pension.

8.6.3.3 Resultaten av i omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Pensionsmyndigheten och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala utbetalningarna.

Tabell 79: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel (miljoner kr)

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2022)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%) ⁸⁵
Pensionsmyndigheten		3 (0,05)	-3 (-0,05)	8 (0,13)	
Enskild		29 (0,47)	13 (0,21)	45 (0,73)	
Orsak ej angiven ⁸⁶		32,51	31,73	33,3	
Totalt empiriska studier		31,9 (0,52)	15 (0,24)	49 (0,80)	
Totalt icke empiriska studier	6 133	32,51 (0,53)	31,73 (0,52)	33,30 (0,54)	

8.6.3.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

De empiriska studierna visar att Pensionsmyndigheten uppskattar att de felaktiga utbetalningarna uppgår till 32 miljoner kronor. Myndigheten bedömer att de allra flesta felen beror på att den sökande inte har anmält ändrade förhållanden. Ca tre procent av felen bedöms hänföras till kategorin ”tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut”. De icke empiriska studierna indikerar felaktiga utbetalningar om ytterligare 32,51 miljoner kronor.

⁸⁵ Pensionsmyndigheten har inte skattat misstänkt avsiktliga fel.

⁸⁶ Pensionsmyndigheten har inte fördelat resultaten av de icke empiriska studierna på olika orsaker. Myndigheten har inte heller i de icke empiriska studierna angett hur stor andelen fel är i förhållande till de totala utgifterna

Tabell 80: Fördelning av fel orsakade av Pensionsmyndigheten respektive den sökande⁸⁷

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej anmält ändrade förhållanden	96,67
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	3,33

8.6.4 Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd

De felaktiga utbetalningarna som identifierats i de empiriska studierna uppskattas till ca 691 miljoner kronor för mycket utbetalt, vilket motsvarar 5,27 procent av det totalt utbetalade beloppet. För enbart bostadstillägg uppskattas de felaktiga utbetalningarna till 668 miljoner kronor, vilket motsvarar 5,61 procent av det totalt utbetalade beloppet. Den vanligaste felorsaken var att den sökande inte anmält förändring. Därtill bedömer Pensionsmyndigheten att ytterligare knappt 66 miljoner kronor för mycket betalas ut till följd av fel som myndigheten har skattat icke empiriskt.

8.6.4.1 Kort om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd

Bostadstillägg är en ersättning som ska ge möjlighet till en god bostadsstandard för pensionärer med begränsade ekonomiska tillgångar. ersättningen är ett skattefritt och inkomstprövat tillägg till vissa andra ersättningar. Åldern för när bostadstillägg kan börja utbetalas är 66 år fr.o.m. 2023.

Bostadstillägget påverkas av bostadskostnad, inkomster och eventuell nettoförmögenhet. För de som är makar/sambos och delar bostad är det den gemensamma bostadskostnaden samt bådas respektive inkomster och förmögenheter som ligger till grund för ersättningarna. Om den disponibla inkomsten i förhållande till bostadskostnaden är så låg att den sökande inte uppnår skälig levnadsnivå kan även ett så kallat särskilt bostadstillägg betalas ut.

Äldreförsörjningsstöd är avsett för personer som har fyllt 66 år och som inte får sina grundläggande försörjningsbehov tillgodosedda genom andra ersättningar inom det allmänna pensionssystemet. Stödet garanterar en skälig levnadsnivå för dessa personer.

Äldreförsörjningsstödet är en bostättningsbaserad ersättning som i likhet med bostadstillägg är beroende av den sökandes/ersättningstagarens bostadskostnad och inkomst, men stödet kan även beviljas till personer som saknar bostadskostnad. ersättningen beviljas som längst för 12 månader i taget, därefter krävs ny ansökan.

⁸⁷ Orsaksfördelningen omfattar endast de empiriska studierna

Äldreförsörjningsstödet beräknas på den totala inkomsten (inklusive bostadstillägg) efter avdrag för skatt och skälig bostadskostnad. Är nettoinkomsten lägre än skälig levnadsnivå beviljas äldreförsörjningsstöd upp till denna nivå.

8.6.4.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Pensionsmyndigheten har, i likhet med tidigare omfattningsstudier av bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd, använt slumpmässiga efterkontroller för att bedöma omfattningen av felaktiga utbetalningar. Vid efterkontrollerna har myndighetens beslut och uppgifter från de enskilda stämts av mot uppgifter från andra källor, exempelvis pensionsbolag och banker. Studien har kunnat fånga felaktiga utbetalningar i hela populationen av ersättningsmottagare, men inte alla de uppgifter som kan påverka beräkningen av bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Utöver den empiriska studien har Pensionsmyndigheten också på icke empirisk väg uppskattat risken för fel med anledning av uppgifter och förhållanden som inte har kunnat fångas i den empiriska studien. Myndigheten har dels gjort en gemensam uppskattning av bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd samt en separat uppskattning för endast bostadstillägg. Äldreförsörjningsstöd redovisas inte separat eftersom de flesta som uppbär äldreförsörjningsstöd även uppbär bostadstillägg och bostadstillägget påverkar beräkningen av äldreförsörjningsstöd.

8.6.4.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Pensionsmyndigheten och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet.

Tabell 81: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på ersättningstyp samt på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2022)	Punktskattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%) ⁸⁸
BT/ÅFS ⁸⁹ : Pensionsmyndigheten		101,69 (0,78)	66,9 (0,51)	136,47 (1,04)	
BT/ÅFS: Enskild		588,94 (4,49)	489,57 (3,73)	688,31 (5,25)	
BT: Pensionsmyndigheten		96,95 (0,81)	63,79 (0,54)	130,1 (1,09)	
BT: Enskild		571,13 (4,80)	476,73 (4,01)	665,53 (5,59)	
(alla) Orsak ej angiven ⁹⁰		65,5 (0,5)	62,2	69,0	
Totalt BT/ÅFS	13 100	756 (5,8)	643 (4,9)	869 (6,6)	
Totalt BT		668 (5,61)			

De flesta av de empiriskt skattade felen hänförs till att den sökande inte anmäler ändrade förhållanden (4,27 procent av de totala utbetalningarna). Den näst vanligaste felorsaken bedöms vara att myndigheten inte har tagit om hand ändrade förhållanden, vilket orsakar fel motsvarande 0,63 procent av de totala utbetalningarna.

8.6.4.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Den vanligaste orsaken till fel är enligt Pensionsmyndighetens empiriska studier att den sökande inte anmält ändrade förhållanden - den orsakade ca 80 procent av felen inom såväl bostadstillägg ensamt som bostadstillägg i kombination med äldreförsörjningsstöd. Den näst vanligaste orsaken var att myndigheten själv inte tagit om hand ändrade förhållanden. Den genererade närmare 12 procent av felen enligt båda studierna. Övriga felorsaker var ”felaktiga uppgifter vid ansökan/ändringsanmälan” (ca 4,5 procent), ”tillräckliga och korrekta uppgifter men fel beslut” (ca 2 procent) samt ”ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekt beslut (knappt 2 procent). Pensionsmyndigheten konstaterar att bostadstillägget har ett komplext regelverk som är svårt för enskilda att förstå.

8.6.5 Efterlevandeförmåner

Pensionsmyndigheten bedömer att de totala felaktiga utbetalningarna för efterlevandeförmåner för vuxna och efterlevandeförmåner till barn uppgår till ca 9,2 miljoner kronor, vilket motsvarar 0,08 procent av 2022 års utbetalningar. För efterlevandeförmåner till vuxna uppgår de felaktiga utbetalningarna till 6,7 miljoner

⁸⁸ Pensionsmyndigheten har inte skattat misstänkt avsiktliga fel

⁸⁹ Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd

⁹⁰ Pensionsmyndigheten har inte fördelat de icke empiriska studierna över orsak till fel

kronor. För efterlevandeförmåner till barn uppgår de felaktiga utbetalningarna till 2,5 miljoner kronor. Skattningarna bygger på både empiriska metoder såsom icke empiriska bedömningar.

8.6.5.1 Kort om efterlevandeförmåner

Pensionsmyndighetens efterlevandeförmåner är en samling ersättningar som syftar till att ge ekonomiskt stöd i samband med nära anhörigs dödsfall. Många av efterlevandeförmånerna utbetalas under en begränsad tidsperiod, dvs. upphör vid en viss tidpunkt eller vid uppnådd ålder. Efterlevandeförmåner finns i form av

- Omställningspension/ förlängd omställningspension samt garantipension till omställningspension/ förlängd omställningspension
- Änkepension samt garantipension till änkepension
- Efterlevandeskydd för premiepension,
- Barnpension/ förlängd barnpension
- Efterlevandestöd/ förlängt efterlevandestöd

Dessutom finns motsvarande ersättningar inom arbetsskadeförsäkringen, som inom pensionssystemet: omställningslivränta/ förlängd omställningslivränta, änkelivränta, barnlivränta/ förlängd barnlivränta, samt begravningshjälp. Efterlevandepensionerna finansieras med en särskild socialavgift.

8.6.5.2 Metoder och avgränsningar i omfattningsstudien

Pensionsmyndigheten har genomfört ett antal empiriska omfattningsstudier utifrån identifierade risker kopplade till de specifika ersättningarna. Metoderna har utgjorts av datamatchning mot folkbokföringsuppgifter (avseende risker för att uppgivna sammanboenden eller civilstånd inte stämmer) samt inhämtande av externa uppgifter i fall där fel har konstaterats. Icke empiriska skattningar grundar sig främst på de risker som tidigare har identifierats inom ersättningarna. Risker knutna till Pensionsmyndighetens arbete med premiepensionsverksamheten- förvaltningen av pensionsspararnas premiepensionsmedel- har inte analyserats.

8.6.5.3 Resultaten av omfattningsstudien

Nedan redovisas Pensionsmyndighetens skattningar avseende de olika ersättningarna inom efterlevandeförmåner.

Tabell 82: Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på ersättningstyp

Ersättning	Utgifter (2022) i mnkr	Punktskattning i kr	Nedre intervall i kr	Övre intervall i kr	Andel avsiktliga fel (%) ⁹¹
Omställningspension	316	726 309	273 845	1 401 073	
Garantipension till omställningspension	69	241 753	99 669	509 382	
Förlängd omställningspension	282	132 323	-127 170	391 816	
Förlängd omställningspension*		2 000 692	1 703 782	3 808 019	
Änkepension	8 220	2 876 932	2 241 995	3 633 373	
Garantipension till änkepension	36	85 104	25 167	235 878	
Efterlevandeskydd premiepension	246	0	0	0	
Efterlevandeskydd premiepension*		50 192	22 533	102 823	
Barnpension	701	210 256	77 796	461 294	
Förlängd barnpension	111	745 371	704 843	785 899	
Förlängd barnpension*		36 676	957	210 459	
Efterlevandestöd	183	710 594	511 082	965 015	
Förlängt efterlevandestöd	43	531 547	514 855	548 238	
Förlängt efterlevandestöd*		208 511	96 327	368 323	

* icke empirisk skattning av ytterligare risker.

I ovanstående tabeller visas sammanlagda felaktiga utbetalningar för både de empiriska och icke empiriska studierna. För efterlevandeförmåner till vuxna uppgår de felaktiga utbetalningarna till 6,7 miljoner kronor, vilket motsvarar 0,1 procent av de totala utbetalningarna. För efterlevandeförmåner till barn uppgår de felaktiga utbetalningarna till 2,5 miljoner kronor, vilket motsvarar 0,2 procent av de totala utbetalningarna. När efterlevandeförmånerna till både vuxna och barn summeras resulterar det i ca 9,2 miljoner kronor för mycket utbetalt.

8.6.5.4 Orsaker till felaktiga utbetalningar och orsakande part

Vissa av de empiriskt studerade ersättningarna har endast studerats med avseende på risker som orsakas av den sökande. Det gäller förlängd omställningspension/ garantipension. När det gäller förlängd barnpension/förlängt efterlevandestöd har studien utgått från ärenden där fel har konstaterats. Efterlevandeförmånerna är små och i vissa har inga eller mycket få fel iakttagits. Pensionsmyndigheten bedömer

⁹¹ Pensionsmyndigheten har inte skattat misstänkt avsiktliga fel

dock att när det gäller ersättningar till barn är den vanligaste felorsaken att den sökande inte har anmält förändringar som påverkar rätten till ersättning.

Ordlista

Ärendegranskning/Aktgranskning

Ärendegranskning innebär att myndigheten manuellt går igenom enskilda ärende för att identifiera eventuella fel. Granskning görs vanligtvis genom ett slumpmässigt urval av ärenden. Flera myndigheter granskar och bedömer beslut och underlag i vissa ärenden i sina omfattningsstudier.

Punktskattning

Punktskattningarna i denna rapport är det summerade beloppet av felaktiga utbetalningar för hela populationen i en viss skattning, ersättning eller på totalen. Punktskattningen kompletteras alltid med ett konfidensintervall som beskriver den statistiska osäkerheten i skattningen.

Konfidensintervall

Punktskattningar som beräknas genom slumpmässiga urval är förenade med osäkerhet, ju mindre urvalet är desto större blir osäkerheten. Ett konfidensintervall beskriver den statistiska osäkerhet som uppstår när ett slumpmässigt urval används för att dra slutsatser om en population. Konfidensintervallet anger ett spann inom vilket det sanna värdet för populationen finns med en viss säkerhetsnivå. Vid en totalundersökning (alla ärenden studeras och felet kan mätas direkt) kommer det inte finnas någon osäkerhet och därför inte heller något konfidensintervall.

Statistisk signifikans

Statistisk signifikans är en term som används vid jämförelser mellan två slumpmässiga punktskattningar och för att kunna uttala sig om en skillnad mellan dem kan betraktas som faktisk skillnad eller som en effekt av slumpen. Nivån på den statistiska signifikansen anger hur säker man kan vara på att det faktiskt finns en skillnad och att den sannolikt inte beror på slumpmässig variation.

Osäkerhetsintervall

Begreppet används i rapporten för att beskriva osäkerhet i de icke-empiriska skattningarna, dvs de som inte bygger på slumpmässiga urval. I de empiriska skattningarna talar rapporten istället om konfidensintervall.

Population

En population är summan av de personer, utbetalningar, ärenden eller andra objekt som man vill uttala sig om. I denna rapport kan populationen bl.a. avse personer (sökande), utbetalningar och ärende. Om inte populationen är väldefinierad går det inte att uttala sig om populationens egenskaper utifrån ett slumpmässigt urval. Om delar av en population inte undersöks genom olika avgränsningar så kommer beräkningen av felet inte att vara heltäckande.

Slumpmässigt urval

Ett urval är en delmängd av den population som man vill uttala sig om. Ett slumpmässigt urval av observationer från en population avser att alla observationer har samma chans att bli utvalda. Att urvalet är slumpmässigt är en förutsättning för att vara säker på att det är representativt för den studerade populationen.

Urvalsstorlek

Urvalsstorlek avser antal observationer ett urval består av. Urvalsstorleken har bl.a. betydelse för i vilken utsträckning som ett urval på ett tillförlitligt sätt kan antas representera populationen. Med små urval så blir skattningen mer osäker och konfidensintervallen blir större, det blir också svårare att uttala sig om förändringar mellan olika år.

Standardavvikelse

Standardavvikelse är ett spridningsmått som i denna rapport refererar t.ex. till den genomsnittliga avvikelsen från punktskattningen för felaktiga utbetalningar. En större standardavvikelse skulle exempelvis innebära att det finns många värden som ligger långt ifrån punktskattningen, både uppåt och nedåt, och en mindre standardavvikelse att huvuddelen av felen är koncentrerade i närheten av punktskattningen. Ju större standardavvikelsen är, desto större är spridningen mellan medelvärde och enskilda observationer.

Bortfall

Bortfall avser observationer som inte kan användas i skattningar eftersom de saknar relevant information. Det uppstår exempelvis om kontrollen sker genom enkätundersökningar och inget svar lämnas eller om det i administrativa dataregister saknas information för vissa personer. Om bortfallet inte är slumpmässigt så blir inte urvalet längre representativt för den studerade populationen.

Kovarians

Kovarians är ett statistiskt mått som uttrycker linjär samvariation (dvs. beroende) mellan två värden.

Varians

Varians är ett statistiskt mått som uttrycker spridning i en variabel. Variansen representerar medelvärdet av avvikelsen mellan observationsvärdena i kvadrat och undersökningens medelvärde.

Väntevärdesriktig

Väntevärdesriktig betyder att urvalsmetoden inte ger en systematisk skevhet (bias) i beräkningen av det sanna värdet. Skevheter uppstår exempelvis om inte alla personer som ingår i populationen har samma chans att bli utvalda i ett obundet slumpmässigt urval

Bilaga 1: Uppdrag att studera felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar

Uppdrag att studera felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar

Regeringens beslut

Regeringen ger, i enlighet med 7 § första stycket 3 förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (förordningen om korrekta utbetalningar), Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten i uppdrag att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar av de ersättningar som framgår av *bilaga 2* samt vad felaktigheterna beror på. För de ersättningar där så anges i bilagan ska omfattningen av de felaktiga utbetalningarna studeras empiriskt. För övriga ersättningar kan myndigheterna välja om omfattningen av utbetalningarna ska studeras empiriskt eller uppskattas på annat sätt.

Närmare beskrivning av uppdraget

Med empiriska studier avses studier som baseras på datainsamling, exempelvis genom datamatchning eller kontroll av ett slumpmässigt urval av ärenden. När myndigheterna genomför de empiriska studierna ska lämpliga kvantitativa metoder användas som är väl anpassade till bl.a. de olika ersättningarnas utformning. I uppdraget ingår att uppskatta såväl de fel som kan studeras empiriskt, som de fel där detta inte låter sig göras. Myndigheterna ska redovisa de antaganden och fakta som ligger till grund för kvantifieringen av de fel som inte låter sig studeras empiriskt samt de osäkerheter som finns.

Myndigheterna ska i sina bedömningar av de felaktiga utbetalningarna beakta resultaten av de studier som Ekonomistyrningsverket (ESV) genomför i

samarbete med berörda myndigheter enligt 8 § förordningen om korrekta utbetalningar.

Myndigheterna ska redovisa resultatet av studierna per ersättning i den utsträckning som anges i bilaga 2. Studierna ska också redovisas med åtminstone den detaljeringsgrad i fråga om indelning av orsaker till felen som användes i de omfattningsstudier som genomfördes inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (se rapport 4, Läckaget i välfärdssystemen, del 1, avsnitt 4.4).

Myndigheterna ska, bl.a. i syfte att säkerställa att resultatet av studierna går att jämföra mellan ersättningar och över tid, samråda om

- hur en närmare indelning av orsakerna till de felaktiga utbetalningarna ska utformas,
- hur studierna ska redovisas, samt
- andra frågor som aktualiseras vid myndigheternas utformning, planering, genomförande och redovisning av studierna.

ESV ska samordna myndigheternas arbete. Resultatet av omfattningsstudierna ska redovisas till ESV och ligga till grund för den redovisning som myndigheten enligt 13 § förordningen om korrekta utbetalningar ska lämna till regeringen senast den 1 mars 2023.

Bakgrund

Riksdagen har beslutat ett mål om att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150). Riksdagen har vidare anslagit medel till berörda myndigheter som möjliggör för dem att studera omfattningen av de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen och att intensifiera arbetet med att motverka dessa (se t.ex. prop. 2020/21:1 utg.omr. 15, bet. 2020/21:UbU2, rskr. 2020/21:147).

Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten har under 2021 analyserat riskerna för felaktiga utbetalningar av enskilda ersättningar. Riskanalyser genomfördes för de ersättningar för vilka de sammanlagda utbetalningarna uppgick till 1 miljard

kronor eller mer under 2020. De tillfälliga ersättningar som införts till följd av spridningen av sjukdomen covid-19 har dock inte ingått i riskanalysen.

ESV har i enlighet med 12 § förordningen om korrekta utbetalningar lämnat ett förslag till regeringen om vilka enskilda ersättningar som bör bli föremål för omfattningsstudier (se Ekonomistyrningsverkets rapport Underlag inför 2022 års omfattningsstudier, 2021:37). ESV föreslår i sin rapport att alla ersättningar där de aktuella välfärdsmyndigheterna beslutar om utbetalningar som avser enskilda på de anslag som myndigheterna disponerar inom utgiftsområdena 8–15 i statens budget, och ersättningar inom ålderspensionssystemet, ska ingå i omfattningsstudierna. I rapporten framhåller ESV att det är önskvärt att bedömningen av den totala omfattningen av de felaktiga utbetalningarna i högre grad grundas på empiriska underlag. ESV föreslår i sin rapport att 16 av de 27 enskilda ersättningar som har blivit föremål för riskanalyser avseende felaktiga utbetalningar ska studeras empiriskt.

Det finns mot denna bakgrund ett behov av att studera omfattningen av och de bakomliggande orsakerna till felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar. För att uppnå säkrare bedömningar av omfattningen av de felaktiga utbetalningarna, samt erhålla ett bättre underlag för såväl uppföljningen av riksdagens mål för utbetalningarna från välfärdssystemen som för beslut om åtgärder för att uppnå detta mål, bör enligt regeringen något fler ersättningar än vad ESV bedömt studeras empiriskt.

På regeringens vägnar

Mikael Damberg

Joachim Danielsson

Bilaga 2 till beslut i ärende Fi2021/03247 och Fi2022/00107 vid regeringssammanträde den 13 januari 2022

Ersättning	Ska studeras empiriskt	Ska rapporteras per ersättning
Arbetsförmedlingen		
Lönebidrag	Ja	Ja
Nystartsjobb	Ja	Ja
Stöd för yrkesintroduktionsanställningar		Ja
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning ¹	Ja	Ja
Centrala stödinstanserna		
Hemutrustningslån		
Lån till körkort		
Studiehjälp	Ja	Ja
Kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsinriktade utbildning inom introduktionsprogram		
Studiemedel Sverige	Ja	Ja
Studiemedel vid utlandsstudier	Ja	Ja
Särskilda insatser för döva och hörselskadade elever och elever vid Rh-anpassad utbildning		
Studiestartstöd		
Försäkringskassan		
Statligt tandvårdsstöd	Ja	Ja
Smittbärappening		
Bilistöd till personer med funktionsnedsättning		
Assistansersättning		Ja
Boendetillägg		
Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall		
Närståendepenning		
Rehabiliteringspenning		
Sjukpenning	Ja	Ja
Aktivitets- och sjukersättning	Ja	Ja
Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättningar	Ja	Ja
Ersättning inom det statliga personskadeskyddet		
Merkostnadsersättning		Ja
Arbetskadelivränta	Ja	Ja
Ersättning för höga sjuklönkostnader	Ja	Ja

¹ Försäkringskassan, utifrån sitt uppdrag att administrera dessa ersättningar, och Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF), utifrån sitt tillsynsuppdrag avseende dessa ersättningar, ska bidra till den samlade bilden av omfattningsstudier för ersättningarna genom att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar samt vad felaktigheterna beror på.

Barnbidrag ²	Ja	Ja
Tillägsbelopp vid familjeförmån		
Föräldrapenning	Ja	Ja
Tillfällig föräldrapenning	Ja	Ja
Graviditetspenning		
Underhållsstöd	Ja	Ja
Adoptionsbidrag		
Omvårdnadsbidrag		Ja
Bostadsbidrag	Ja	Ja
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen		
Arbetslöshetsersättning ³	Ja	Ja
Migrationsverket		
Dagersättning till asylsökande	Ja	Ja
Särskilt bidrag enligt LMA		
Resersättning		
Pensionsmyndigheten		
Allmän pension	Delvis*	Ja
Bostadstillägg till pensionärer	Ja	Ja
Äldreförsörjningsstöd	Ja	Ja
Efterlevandepensioner till vuxna	Delvis**	Ja
Bampension och efterlevandestöd	Delvis***	Ja

* Garantipension och inkomstpensionstillägg ska studeras empiriskt.

** Födäld omställningspension och efterlevandeskydd för premiepension ska studeras empiriskt.

*** Födäld bampension och efterlevandestöd ska studeras empiriskt.

² Barnbidrag kan lämnas i form av allmänt barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Försäkringskassan publicerade 2021 en empirisk studie av omfattningen av felaktiga utbetalningar av förmånen. Myndigheten kan tillvarata resultatet från studien i besvarandet av detta uppdrag.

³ Arbetsförmedlingen ska bistå IAF i denna studie.

Bilaga 2: Anvisning för omfattningsstudier 2022

Syfte med anvisningen

Denna anvisning syftar till att säkerställa att de omfattningsstudier som välfärdsmyndigheterna ska genomföra uppfyller de krav som ställs i Förordning 2021:663 om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (förordningen) och i kompletterande beslut från regeringen (Fi2021/03247, Fi2022/00107. Anvisningen syftar även till att säkerställa att Ekonomistyrningsverket (ESV) kan utföra sina uppgifter kopplat till studierna enligt förordningen.

Denna anvisning riktar sig till de myndigheter som ska genomföra studierna (och ESV som samordnare) och ligger till grund för de planer och rapporter som respektive myndighet ska ta fram. Anvisningen och planerna kommer att behöva uppdateras allt eftersom vårt arbete och samverkan fortskrider och får därför ses som ett levande dokument. I denna version har kapitel 5 utvecklats.

Formella krav på studierna

Enligt förordningen

Studierna ska genomföras på ett sådant sätt att resultaten går att jämföra mellan ersättningar och över tid. Av studierna ska även framgå i vilken omfattning felaktiga utbetalningar beror på att felaktiga uppgifter som finns hos en myndighet eller en arbetslöshetskassa ligger till grund för beslut om ersättning från flera olika myndigheter eller arbetslöshetskassor. I förordningen framgår att myndigheterna ska sammanställa och rapportera arbetet med studierna till ESV allt eftersom det har utförts.

Senast den 1 mars 2023 ska ESV till regeringen

- redogöra för resultaten av genomförda omfattningsstudier
- redovisa en bedömning av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen
- redovisa analyser av orsakerna till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Enligt regeringens beslut

I förordningen framgår att myndigheterna ska studera omfattningen av felaktiga utbetalningar av enskilda ersättningar, *i enlighet med vad regeringen närmare beslutar.*

Av regeringens beslut framgår vilka ersättningar som ska studeras empiriskt och för vilka ersättningar som myndigheterna kan välja om de ska studeras empiriskt eller uppskattas på annat sätt. Se sammanställning i tabellen nedan.

Ersättning	Ska studeras empiriskt	Ska rapporteras per ersättning
Arbetsförmedlingen		
Lönebidrag	JA	JA
Nystartsjobb	JA	JA
Stöd för yrkesintroduktionsanställningar		JA
Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning ⁹²	JA	JA
Centrala studiestödsnämnden		
Studiehjälp	JA	JA
Studiemedel Sverige	JA	JA
Studiemedel vid utlandsstudier	JA	JA
Försäkringskassan		
Statligt tandvårdsstöd	JA	JA
Assistansersättning		JA
Sjukpenning	JA	JA
Aktivitets- och sjukersättning	JA	JA
Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättningar	JA	JA
Merkostnadsersättning		JA
Arbetsskadelivränta	JA	JA
Ersättning för höga sjuklönekostnader	JA	JA
Barnbidrag ⁹³	JA	JA
Föräldrapenning	JA	JA
Tillfällig föräldrapenning	JA	JA
Underhållsstöd	JA	JA
Omvårdnadsbidrag		JA
Bostadsbidrag	JA	JA
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen		
Arbetslöshetsersättning ⁹⁴	JA	JA
Migrationsverket		
Dagersättning till asylsökande	JA	JA
Pensionsmyndigheten		
Allmän pension	Delvis*	JA
Bostadstillägg till pensionärer	JA	JA
Äldreförsörjningsstöd	JA	JA
Efterlevandepensioner till vuxna	Delvis**	JA
Barnpension och efterlevandestöd	Delvis***	JA

*Garantipension och inkomstpensionstillägg ska studeras empiriskt.

** Förlängd omställningspension, efterlevandeskydd premiepension ska studeras empiriskt.

*** Förlängd barnpension och efterlevandestöd ska studeras empiriskt.

⁹² Försäkringskassan, utifrån sitt uppdrag att administrera dessa ersättningar, och IAF, utifrån sitt uppdrag avseende dessa ersättningar, ska bidra till den samlade bilden av omfattningsstudier för ersättningarna genom att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar samt vad felaktigheterna beror på.

⁹³ Barnbidrag kan lämnas i form av allmänt barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Försäkringskassan publicerade 2021 en empirisk studie av omfattningen av felaktiga utbetalningar av förmånen. Myndigheten kan tillvarata resultatet från studien i besvarandet av detta uppdrag.

⁹⁴ Arbetsförmedlingen ska bistå IAF i denna studie.

I beslutet preciseras att med empiriska studier avser regeringen studier som baseras på datainsamling, exempelvis genom datamatchning eller kontroll av ett slumpmässigt urval av ärenden. Dessutom framgår att när myndigheterna genomför de empiriska studierna ska lämpliga kvantitativa metoder användas som är väl anpassade till bl.a. de olika ersättningarnas utformning.

Uppdraget omfattar att uppskatta såväl de fel som låter sig studeras empiriskt, som de där detta inte låter sig göras. Myndigheterna ska redovisa de antaganden och fakta som ligger till grund för kvantifieringen av de fel som inte låter sig studeras empiriskt samt de osäkerheter som finns.

Myndigheterna ska i sina bedömningar av de felaktiga utbetalningarna beakta resultaten av de studier som ESV genomför i samarbete med berörda myndigheter enligt 8 § i förordningen (s.k. systemöverskridande fel).

Myndigheterna ska redovisa resultatet av studierna per ersättning i den utsträckning som anges i beslutet. Se tabellen ovan. Studierna ska redovisas med åtminstone den detaljeringsgrad i fråga om indelning av orsaker till felen som användes i de omfattningsstudier som genomfördes inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (se rapport 4, Läckaget i välfärdssystemen, del 1, avsnitt 4.4).

Myndigheterna ska, bland annat i syfte att säkerställa att resultatet av studierna går att jämföra mellan ersättningar och över tid, samråda om

- hur en närmare indelning av orsaker till de felaktiga utbetalningarna ska utformas,
- hur studierna ska redovisas, samt
- andra frågor som aktualiseras vid myndigheternas utformning, planering, genomförande och redovisning av studierna.

ESV ska samordna myndigheternas arbete. Resultatet av omfattningsstudierna ska redovisas till ESV och ligga till grund för den redovisning som myndigheten enligt 13 § i förordningen ska lämna till regeringen senast den 1 mars 2023. Tidpunkten för respektive redovisning tas fram i samråd mellan ESV och berörd myndighet.

Gemensam undersökningsstruktur

Varje myndighet ska, om möjligt, **senast den 10 februari 2022** lämna en plan till ESV som beskriver hur myndigheten har tänkt lägga upp och genomföra sina studier. Planen ska svara på de klassiska undersökningsfrågorna *vad, varför, hur, vem* och *när*. Planen kan vara gemensam för samtliga studier per myndighet eller avse endast en studie. Planen behöver inte vara slutgiltig men i ett sådant skick att det är möjligt

för ESV att bedöma om den är tillräckligt detaljerad eller vilka kompletteringar/justeringar som behövs. Ett av syftena med att samla in samtliga planer är att öka jämförbarheten mellan ersättningarna och därmed tidigt säkerställa möjligheten att kunna göra en bedömning av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar.

Vad (Definitioner, avgränsningar, orsaker till fel mm)

I planen ska det finnas en kort beskrivning av respektive ersättning, vilka delar som ingår respektive inte ingår, de viktigaste villkoren för rätten till ersättningen men också för att beräkna storleken på ersättningen. Även ärendeprocessen ska beskrivas för att på ett tidigt stadium beskriva alla kända fel (inte bara de som kan mätas) och var de uppstår i processen. Se exempel på process nedan (behöver dock verksamhetsanpassas) eller se Bilaga 2 i ESVs rapport:

<https://www.esv.se/contentassets/f88f15625bad43ed92227a65d3c651d0/2021-37-underlag-infor-2022-ars-omfattningsstudier.pdf>.

Av beskrivningen ska det även framgå:

- utifrån vilket underlag ni tänker göra felindelningen (t ex utifrån riskanalysen som genomfördes 2021 under ESVs samordning, tidigare studier eller data)
- hur ni definierar felaktiga utbetalningar, orsaker till fel (inklusive misstänkt avsiktligt och oavsiktligt)
- eventuella avgränsningar (och hur de påverkar möjligheten att bedöma omfattningen per ersättning)
- mättidpunkt dvs. vilket utbetalningsår som avses samt
- vilka s.k. systemöverskridande fel som ni bedömer bör ingå i respektive studie.

Varför (vad använda resultaten till)

Myndigheten ska även beskriva på vilket sätt ni avser använda resultaten internt eller i dialog med uppdragsgivaren eller med andra berörda.

Hur (Metoder)

Varje myndighet ska i planen beskriva vilken metod/vilka metoder ni avser att använda inom respektive studie. Av beskrivningen ska det framgå med vilken metod ni kommer att studera respektive fel och om och hur dessa kan summeras.

Det ska även framgå varför en viss metod valts och varför andra inte valts. Om ni använder andra metoder än de som användes inom ramen för KUT-delegationens arbete ska detta motiveras. Likaså om ni väljer att använda den metod ni använde inom KUT – samt beskriva hur ni har utvecklat den. Det ska även framgå vilka registerdata ni avser att använda.

Vid eventuell aktgranskning ska det även framgå hur ni tänker bestämma antalet ärenden och vad det får för konsekvenser för statistisk säkerhet i gjorda bedömningar. Likaså om granskningen kommer att genomföras före eller efter utbetalning och motiven för detta.

Vem (Organisation)

Varje myndighet ska beskriva hur ni tänker organisera respektive studie. Av beskrivningen ska framgå vem (namn, organisation och kontaktuppgifter) som är operativt ansvarig för respektive studie, vilka kompetenser/roller som ska ingå, hur samordningen säkerställs mellan den enskilda studien och ESVs metodarbetsgrupp. Vid behov ska det även framgå hur samordningen säkerställs mellan myndighetens olika studier och i förhållande till andra myndigheters relevanta studier.

Även risker som kan uppstå under projektets gång (t ex medarbetare slutar) och åtgärder för att minska risken ska framgå.

När (Tidplan)

Av planen ska det framgå när respektive studie avser startas (inklusive planering) och när analys- respektive rapporteringsfasen pågår. Det ska även framgå när resultatet av respektive studie kan komma att lämnas till ESV.

Genomförande (ansvarar respektive myndighet för)

Fortlöpande delta i metodarbetsgruppens möten för att diskutera vägvalsfrågor och diskutera eventuella problem som uppstår under arbetets gång.

Rapportering av studierna

Åtterrapporeringen till regeringen är ett gemensamt ansvar för samtliga av regeringen utpekade myndigheter även om ESV har ansvar för sammanställandet av den slutgiltiga rapporten. Avsatt tid för sammanställningen och presentationen av resultaten är mycket kort, vilket medför att den redovisning som kommer från utpekade myndigheter måste vara så effektivt presenterad som möjligt. Med detta

menas att underlagsrapporterna för de olika ersättningarna måste innehålla all relevant information och i relativt standardiserad form för att arbetet med sammanställningen ska möta de minimikrav som uppställts i förordning och regeringsbeslut. Tid för att kritiskt granska och bereda de enskilda studierna i metodgruppen och mellan myndigheterna är starkt begränsade.

Resultatet av respektive studie (ersättning) eller resultaten av flera studier ska redovisas i en rapport. Respektive rapport ska lämnas till ESV senast den tid som ESV och respektive myndighet kommit överens om. Innan slutlig rapportering lämnas ska ESV ges möjlighet att lämna synpunkter på ett utkast.

De utkast som sänds över till ESV för synpunkter omfattas av delningsundantaget och blir därmed inte allmän handling. Texter, tabeller och figurer ska översändas till ESV i ett format som är bearbetningsbart (t.ex. word eller excel). När den slutliga rapporten överlämnas till ESV blir den allmän handling och kan vid förfrågan lämnas ut. Den slutliga rapporten ska lämnas i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven.

Varje rapport ska inledningsvis innehålla information om:

- ersättningssystemet och de viktigaste villkoren för rätten till ersättningen och för att beräkna storleken på ersättningen
- riskerna för felaktiga utbetalningar och utifrån vilket underlag ni gjort risk/felindelningen (t ex utifrån riskanalysen som genomfördes 2021 under ESVs samordning, tidigare studier eller data)
- hur ni tillämpat begreppen felaktiga utbetalningar, orsaker till fel samt empiriska studier
- eventuella avgränsningar (och hur de påverkar möjligheten att bedöma omfattningen per ersättning)
- mättidpunkt dvs. vilket utbetalningsår som avses
- om några s.k. systemöverskridande risker/fel ingår i respektive studie
- inkluderade delstudier/metoder

Delstudie 1, 2 etc.

I rapporten ska varje delstudie beskrivas för sig och vald metod och resultat ska beskrivas utförligt. Det ska framgå vilka risker/fel som bedömts med respektive metod, motiven till respektive metod, särskilt i relation till den metod som använts i tidigare studier av risken/felet.

Det ska även framgå hur kvaliteten har säkrats. Till exempel när det gäller aktgranskningar om granskningen har föregåtts av kalibrering av ”frågorna” som

ställs till det granskade underlaget. Detsamma gäller även hur resultaten har kvalitetssäkrats, oavsett metod.

Metod

Aktgranskning

Om metoden innefattar granskning av akter/ärenden ska det framgå om granskningen avser före eller efter utbetalning och motiven för detta. Det ska även framgå hur den undersökta populationen (n) valts ut. Det omfattar till exempel om det är ett stratifierat urval, urvalsenhet (individ, ärende), antalet av dessa som är förenade med ett positivt utfall, dess fördelning samt hur stor totalpopulationen (N) är.

Ekonometriska eller andra metoder baserade på utfall från ordinarie, icke slumpmässig kontrollverksamhet.

Om någon sådan metod används ska det utförligt beskrivas hur modellen ser ut samt de antaganden som ligger till grund för modellen. Det ska även framgå argument för att denna metod är bättre än andra metoder. Detta är särskilt viktigt då motsvarande risker/fel tidigare bedömts med andra metoder.

Ickeempiriska studier/delar

Här ska det redovisas hur de risker/fel som inte uppskattats empiriskt har beräknats. Det inkluderar även de antaganden och fakta som ligger till grund för kvantifieringen samt de osäkerheter som finns.

Resultat

Resultatet från respektive delstudie ska summeras till en siffra som redovisar storleken på de felaktiga utbetalningarna i miljoner kronor och i andel av totalt utbetalt belopp för det år som avses. En bedömning ska även göras av summans osäkerhet.

Här ska även resultat från tidigare omfattningsstudier redovisas och om det är möjligt även hur resultatet har utvecklats sedan dess.

Eftersom ESV inte har en registerlag för att kunna bearbeta individdata, men det finns relevant information att lämna till regeringen även i fördelningarna av felen och felens storlek per förmånstagare ska underlaget även innehålla information avseende andra spridningsmått än de genomsnittliga beloppen. I den mån det är statistiskt möjligt ska även spridningsmåttens median, 10-, 25-, 75- samt 90-percentilen redovisas i tabellform. Spridningsmåttens avser att redovisa fördelningen av felens storlek på individnivå för den undersökta population till vilken det utgått en felaktig

utbetalning. Används metoder där detta inte är möjligt, ska anledningen till detta kortfattat redovisas.

Syftet är att åskådliggöra inte bara förekomsten av fel, utan även i vilken omfattning medelvärdet drivs av några få stora fel eller om felen ligger relativt samlade kring medelvärdet.

Resultaten ska innehålla information om standardavvikelse samt beräknade konfidensintervall (95%). Om dessa inte kan skattas empiriskt ska en lägsta- och högstanivå uppskattas.

Orsaker till felaktiga utbetalningar

Syftet med att redovisa felorsaker handlar om att kunna härleda var i ärendekedjan ett fel uppstår, vem som orsakar felet samt om felen som orsakas av de sökande är misstänkt avsiktliga eller inte. Att orsakerna redovisas per ersättning är också en förutsättning för att ESV ska kunna presentera en analys av orsakerna för samtliga ersättningar samlat men också för att möjliggöra jämförelser mellan ersättningar.

Av regeringens beslut framgår att studierna ska redovisas med åtminstone den detaljeringsgrad i fråga om indelning av orsaker som användes i de omfattningsstudier som genomfördes inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (se rapport 4, Läckaget i välfärdssystemen, del 1, avsnitt 4.4). Nedan följer en kortfattad beskrivning av den orsaksindelningen:

1. Felaktiga uppgifter vid ansökan

Denna orsaksgrund avser fel som uppstått vid ansökningstillfället på grund av att uppgifterna i ansökan är felaktiga. Det kan exempelvis röra sig om felaktiga uppgifter om inkomst, förmögenhet eller familjeförhållanden.

2. Ej anmält ändrade förhållanden

Felaktiga utbetalningar kan också uppstå under pågående ersättningsperiod. Ett exempel på uppgifter som kan leda till fel inom denna orsakskategori är ej anmälda förändringar av inkomst, förmögenhet eller bostadskostnad.

3. Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut

Fel som orsakas av att myndigheten har fattat beslut utan tillräckliga uppgifter faller under denna kategori. Det kan handla om att det vid beslutstillfället saknades tillräckliga underlag som visade att den sökande uppfyllde villkoren för att kunna få ersättning.

4. Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut

Den sökande kan ha inkommit med tillräckliga och korrekta uppgifter för att få ersättning, men myndigheten kan trots detta fatta ett felaktigt beslut. Beslutet kan leda till att för mycket eller för lite ersättning sedan betalas ut.

5. Utbetalning fel, trots rätt beslut

Utbetalningen kan bli fel trots att myndigheten fattat ett korrekt beslut. Det kan röra sig om felregistreringar då utbetalningen ska verkställas.

6. Ändrade förhållanden ej omhändertagna

Om sökande har uppgett förändringar, men myndigheten av olika skäl inte omhändertagit dessa, kategoriseras felet under denna orsaksgrund.

7. Förskottsfel

Denna typ av fel förekommer endast inom system där ersättning utbetalas i förskott och initialt var korrekt, men där ett fel kan uppstå och upptäckas först efter att utbetalningen skett.

Även för felorsaker ska en bedömning göras av osäkerheter till exempel i form av eventuell över- eller underskattning av respektive felorsak.

Förslag på förändringar inför kommande omfattningsstudier

Enligt förordningen ska ESV, i samråd med berörda myndigheter, utveckla modellen för omfattningsstudier. Såväl under arbetet inom KUT som i detta gemensamma uppdrag, har det framkommit att det finns betydande hinder för att på ett kostnads- och utredningseffektivt sätt genomföra omfattningsstudierna. Dessa hinder har såväl handlat om rent konkreta problem med att inte kunna utnyttja data från annan myndighet, juridiska hinder att se granskningar och kontroller som kontrollverksamhet etc. Därför önskar vi att ni presenterar de problem som ni har haft för att tydliggöra dessa för beslutsfattarna för att dessa ska kunna överväga att genomföra förändringar i regelverken för att bidra till att effektivisera det framtida arbetet med omfattningsstudier.

Syftet med denna information är att, för regeringen, i samlad form konkretisera den problembild och de konsekvenser som vi är medvetna om men som regeringen inte nödvändigtvis har en klar bild över. En presentation av problemens beskaffenhet, hur de kan lösas samt vad undanröjandet av dessa problem skulle kunna medföra för berörda myndigheter i allmänhet, och för kvaliteten i underlagen och effektiviseringen av arbetet med att minska de felaktiga utbetalningarna i synnerhet

skulle kunna medföra en betydligt mer effektiv processa att i framtiden skatta de felaktiga utbetalningarna.

ESV gör Sverige rikare

- Vi har kontroll på statens finanser, utvecklar ekonomistyrningen och granskar Sveriges EU-medel.
- Vi arbetar i nära samverkan med Regeringskansliet och myndigheterna.